

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

**Komparace vybraných forem náhradní rodinné péče
z pohledu dlouhodobých a profesionálních pěstounů**
Diplomová práce

Autor: Karin Kouřilová
Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Karin Kouřilová

Studium: U14069

Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název diplomové práce: **Komparace vybraných forem náhradní rodinné péče z pohledu dlouhodobých a profesionálních pěstounů**

Název diplomové práce AJ: Comparison of selected forms of foster care from the perspective of a long-term professional foster parents

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Popsat, analyzovat a interpretovat prožité zkušenosti s pěstounskou péčí z pohledu dlouhodobých a profesionálních pěstounů.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. Náhradní rodinná péče : průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-717-8304-8. MATĚJČEK, Zdeněk. Výbor z díla. Praha: Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6. NOŽÍŘOVÁ, Jana. Náhradní rodinná péče. Praha: Linde, 2012. 94 s. ISBN 978-808-6131-917. ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012. 197 s. ISBN 978-802-6200-659. ZEZULOVÁ, Dagmar. Domov je místo, odkud tě nevyhodí...ani když vyrosteš. Praha: Smart Press, 2012. 160 s. ISBN: 978-80-87049-50-1.

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Oponent: JUDr. Olga Sovová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 2016

Karin Kouřilová

Poděkování

Ráda bych touto cestou velmi poděkovala Mgr. et Mgr. Radce Janebové, Ph.D. za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky. Také bych ráda poděkovala všem osloveným respondentům, kteří se podíleli na výzkumu. V neposlední řadě své rodině za trpělivost a velkou podporu.

Abstrakt

KOUŘILOVÁ, Karin. *Komparace vybraných forem náhradní rodinné péče z pohledu dlouhodobých a profesionálních pěstounů*. Hradec Králové, 2016. 132 s. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Diplomová práce se bude zabývat prožitými zkušenostmi dlouhodobých a profesionálních pěstounů s pěstounskou péčí.

Cílem mojí diplomové práce bude komparovat osobní prožité zkušenosti dlouhodobých a profesionálních pěstounů s výkonem pěstounské péče. Tento hlavní cíl budu zkoumat pomocí šesti dílčích cílů, kdy některé z nich si ještě rozdělím na další dílčí cíle druhého řádu.

V teoretické části vysvětlím pojmy, které se vztahují k pěstounské péči, k osobě pěstouna, k dohodám o výkonu pěstounské péče a z nich vyplývajících práv a povinností pěstounů, k sociálním pracovníkům sociálně-právní ochrany dítěte, kteří zastřešují zprostředkování pěstounské péče, k povinné odborné přípravě na pěstounskou péči, k dávkám, které se vztahují k výkonu pěstounské péče či ke kontaktům dítěte s biologickou rodinou.

Práce je založena na kvalitativní výzkumné strategii, jako techniku pro sběr dat jsem zvolila interview, strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami.

Klíčová slova: pěstounská péče, osobnost pěstouna, sociální pracovník sociálně-právní ochrany dítěte, odborná příprava pěstounů, práva a povinnosti pěstounů, dávky pěstounské péče, kontakt dítěte s biologickou rodinou

Abstract

KOUŘILOVÁ, Karin. *Comparison of selected forms of foster care from the perspective of long-term professional foster parents*. Hradec Králové, 2016. 132 p. The Diploma thesis. University of Hradec Králové.

Leader of the Diploma Thesis: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

This thesis will be used to deal with long-term experience and professional foster parents with foster care.

The aim of my thesis will compare the personally lived experience and long-term professional foster parents with foster care. The main goal will be examined using the six milestones, some of which still divide to the other sub-goals of the second order.

The theoretical part of the explanation of terms that relate to foster care, a person foster parent, agreements on foster care and the ensuing rights and responsibilities of foster parents, the social workers, social and legal protection of children, which covers the mediation of foster care, the compulsory training foster care, the benefits related to the exercise of foster care or contacts with the child's biological family.

The work is based on qualitative research strategy, as a technique for data collection I chose the interview, structured interviews with open questions.

Keywords: foster care, foster parent personality, social worker, social and legal protection of children, training of foster parents, the rights and responsibilities of foster parents, foster care benefits, contact the child's biological family

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	9
ÚVOD.....	10
1. Pěstounská péče.....	16
1.1 Dlouhodobá pěstounská péče – osoba pečující	17
1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu – osoba v evidenci	18
1.3 Příbuzenská pěstounská péče.....	19
2. Motivace pro rozhodnutí stát se pěstounem	21
3. Osobnost pěstouna.....	24
3.1 Osobnostní předpoklady pěstouna.....	26
4. Zprostředkování pěstounské péče.....	28
4.1 Role sociálního pracovníka náhradní rodinné péče.....	30
4.2 Odborná příprava pěstounů	32
5. Dohoda o výkonu pěstounské péče	34
5.1 Práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci.....	36
5.2 Práva osob pečujících a osob v evidenci	36
5.2.1 Právo na poskytnutí dočasné nebo trvalé pomoci	36
5.2.2 Právo na respitní péči	37
5.2.3 Právo na odbornou pomoc.....	37
5.2.4 Právo na bezplatné zvyšování znalostí a dovedností.....	38
5.2.5 Právo na pomoc při kontaktech dítěte s osobami blízkými.....	38
5.3 Povinnosti osob pečujících a osob v evidenci	39
5.3.1 Povinnost vzdělávat se.....	39
5.3.2 Povinnost umožnit sledování naplňování dohod.....	39
5.3.3 Povinnost umožnit styk rodičů s dětmi	40
6. Dávky pěstounské péče	41
6.1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	41
6.2 Odměna pěstouna	41
6.3 Příspěvek při převzetí dítěte	42
6.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	42
6.5 Příspěvek na ukončení pěstounské péče.....	43
7. Kontakt dítěte s biologickou rodinou	44
8. Shrnutí teoretické části	47
9. Metodická část.....	52

9.1	Formulace hlavního a dílčích cílů výzkumu	52
9.2	Zvolená výzkumná strategie.....	53
9.3	Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	55
9.4	Volba výzkumného souboru.....	57
9.5	Organizace a průběh výzkumu	57
9.6	Způsob analýzy získaných údajů.....	58
9.7	Rizika výzkumné strategie a výzkumu.....	59
10.	Analýza a interpretace údajů	60
11.	Shrnutí výzkumné části	110
	Závěr a diskuze.....	119
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	122
	SEZNAM TABULEK	127
	SEZNAM PŘÍLOH	128

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
IPOD	individuální plán ochrany dítěte
KÚ	krajský úřad
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
NRP	náhradní rodinná péče
Orgán SPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
OÚ	obecní úřad
OZ	občanský zákoník
PP	pěstounská péče
PPP	přechodná pěstounská péče
SSP	státní sociální podpora
ZSPOD	zákon o sociálně-právní ochraně dětí

ÚVOD

Předmětem této diplomové práce jsou osobní prožité zkušenosti dlouhodobých a profesionálních pěstounů s výkonem pěstounské péče (dále jen PP).

Bohužel ne každé dítě má to štěstí, že si ho po narození vlastní rodiče odvezou domů. Takovéto dítě pak ztrácí možnost podílet se na budování svého vlastního domova. V tomto případě nastupují jiné instituty, jejichž hlavním cílem je zajistit zájem a blaho dítěte. Jedním z nich je právě PP, která představuje institut rodinného práva a je druhou nejvýznamnější formou náhradní rodinné péče (dále jen NRP), kdy pěstoun osobně pečuje o dítě svěřené do PP a je zodpovědný za jeho výchovu. Jednou z nejtěžších životních rolí v dnešní době je role rodiče. Role náhradního rodiče je pak ještě těžší, protože náhradní rodič se stará o znevýhodněné dítě. Institut PP tak umožňuje dětem, které z právních, zdravotních nebo sociálních důvodů nemohou být osvojeny, žít v rodině.

Právě slovo „náhradní“ mi zní v uších až jaksi hrozivě. Naznačuje jakoby něco méně hodnotného, jakousi náhražku něčeho. Je sice pravda, že před zákonem a úřady vystupují pěstouni jako ti, kdo „nahrazují“ vlastní biologické rodiče, ale pro dítě samo však mohou být ve skutečnosti rodiči pravými a skutečnými. Podle mého názoru vlastní rodinu nelze zcela nahradit, nicméně náhradní rodinné prostředí, byť i na dočasnou dobu, se mi pro opuštěné či odmítané děti jeví jako nejpříjemnější řešení. Zejména v prvních letech života je pro dítě nejdůležitější potřebou kladný emoční vztah a kontakt s konkrétní osobou. Přestože v dnešní době jsou ústavy i jejich vychovatelé již na vysoké kvalifikované úrovni, a nedovolím si tvrdit, že by u dětí docházelo k plošnému neuspokojování potřeb, není v jejich silách a možnostech zahrnout láskou individuálně každé dítě, jelikož to není ani zcela možné vzhledem k počtu dětí, o které se musí během dne postarat. Taktéž vědecké průzkumy již několikrát poukázaly na to, že dítě, které stráví určitý čas v ústavu, byť pouze krátce, má v pozdějším věku značné problémy se začleněním se do společnosti, s navazováním vztahů či páčáním trestné činnosti. Téma NRP, konkrétně pěstounství, patří, podle mého mínění, mezi aktuální a diskutovaná témata v naší společnosti, a to zejména v souvislosti se změnami v naší společnosti, které přetváří dosavadní systém ústavní péče jakožto vychovatele do primární výchovy dětí v rodině.

V České republice (dále jen ČR) je do některé z forem NRP (ať ústavní nebo rodinné) umístováno více jak 3 000 dětí. Skoro polovina těchto dětí se sice vrací během roku domů ke

svým biologickým rodičům. Přesto je toto číslo vzhledem k počtu obyvatel ČR poměrně alarmující a naše republika je často kritizována prostřednictvím představitelů světových organizací hájících práva dětí pro značně vysoký počet nezletilých umístovaných do náhradní ústavní péče. Přitom Evropou hýbe v posledních letech trend umístování dětí do NRP. Díky tomuto trendu dochází k postupnému vyprazdňování ústavů (kojeneckých ústavů a dětských domovů) a jejich následnému rušení. Má se totiž za to, že děti, vyrůstající mimo rodinné prostředí, jsou na tom mnohem hůře, než děti, které vyrůstají v normálním rodinném prostředí. Opuštěné děti se totiž během svého pobytu v různých ústavních zařízeních nesetkávají s běžnými životními, potažmo rodinnými situacemi, a toto má neblahý vliv na jejich duševní rozvoj. Dle různých kapacit z oblasti dětské psychologie a psychiatrie je NRP mnohem prospěšnější než ústavní péče a je tak nastaven jasný požadavek pro to, aby kojenecké ústavy či dětské domovy mohly v nejbližších letech svou činnost postupně ukončit. Každé dítě má své právo vyrůstat alespoň v náhradní rodině, když se o toto není schopna, z jakýchkoli důvodů, postarat jeho vlastní rodina.

Dne 1. ledna 2013 nabyl účinnosti zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen ZSPOD), ve znění pozdějších předpisů, a dne 1. ledna 2014 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ), ve znění pozdějších předpisů, které s sebou přinesly mnoho změn. Naše právní úprava zastávala dlouhou dobu pojetí PP, jež spíše nahrazovalo rodičovské vztahy místo toho, aby je pouze doplňovalo. Novela ZSPOD v mnoha směrech nastavuje příznivější podmínky pro pěstouny a současně napomáhá rozvoji PP na přechodnou dobu. Pěstouni už nejsou jen sociální jedinci pobírající sociální dávky, ale stávají se specifickými zaměstnanci, kteří dostávají stálý plat a mají nárok na speciální služby jako školení, konzultace, poskytované různými organizacemi.

Myslím si, že převážná většina naší populace se blíže nezajímá o systém NRP a nemá ani tušení například o existenci PP na přechodnou dobu oproti dlouhodobé PP, o čemž se přesvědčuji i při diskusích s mým okolím. Také jsem zjistila, že mnozí velmi často zaměňují osvojení se samotnou PP, což jsou vlastně dva rozdílné instituty.

V současné době je v ČR v NRP na 13 000 dětí, přesto dalších 11 000 dětí zůstává v ústavní péči, a dokonce 1 400 jich je mladších 3 let. Počet pěstounských rodin v ČR roste. Aktuálně jich je více jak deset tisíc. Dvě třetiny z nich mají k dítěti, o které pečují, příbuzenský vztah. Tato varianta je preferována, protože dítěti zůstávají zachovány vztahy s blízkými. Vedle

dlouhodobých pěstounských rodin ale přibývá i těch, které přijímají cizí děti na přechodnou dobu – věnují se pěstounství profesionálně. Na počátku roku 2013 bylo takových rodin asi 35. Také počet přechodných pěstounských rodin v ČR vzrostl za poslední 2 roky ze 115 na 402 rodin, přičemž nejvíce jich je v Moravskoslezském kraji (81 rodin).

Téma diplomové práce jsem si zvolila na základě osobního zájmu o problematiku PP a s ní úzce spjatou problematiku umístování dětí do ústavů, i když existují další možné varianty péče o dítě bez domova. Myslím si, že je to aktuální a stále diskutované téma, nicméně do povědomí lidí se přesto mnoho nezapsalo. Podle mého názoru si všichni pěstouni zaslouží obdiv, protože se odhodlali ke kroku, k němuž ostatní lidé odvalu nenajdou. A tímto krokem je právě přijetí „cizího dítěte“, péče o něho, jeho výchova a v neposlední řadě poskytnutí mu rodinného prostředí a zázemí. Tato oblast je, dle mého úsudku, v naší společnosti opomíjená a ne zcela poznána.

Dalším podnětem k volbě tohoto tématu bylo také absolvování odborné praxe během mého bakalářského studia na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a prevence a také v dětském domově se základní školou, kam jsou umístovány děti na základě předběžného opatření vydaného soudem.

Cílem mojí diplomové práce bude zachytit a komparovat osobní prožité zkušenosti dlouhodobých a profesionálních pěstounů s výkonem PP. Práce se tedy zaměřuje na PP jako takovou a hlavně porovnává získané zkušenosti pěstounů v různých oblastech, které jsou úzce spjaty s výkonem jejich dlouhodobé i profesionální péče o svěřené děti. Přináší jejich osobní zkušenosti, názory, postoje, připomínky, které se váží k výkonu samotné PP.

Tento hlavní cíl budu zkoumat pomocí 6 dílčích cílů, kdy některé z nich si ještě rozdělím na další dílčí cíle druhého řádu. První dílčí cíl se bude věnovat tomu, jaká motivace vedla pěstouny k jejich rozhodnutí vykonávat PP. Druhý dílčí cíl nám objasní, jaké osobnosti předpoklady považují pěstouni na základě vlastních zkušeností za klíčové na osobnosti pěstouna a jaké skutečnosti se jeví z pohledu pěstounů jako překážka pro umístění dítěte do PP. Třetí dílčí cíl se zaměří na to, jaké zkušenosti mají pěstouni se sociálními pracovníky OSPOD v rámci zprostředkování PP. Současně se zabývá zkušeností pěstounů s jejich zákonnou povinností, kterou je povinné absolvování odborné přípravy k PP. Čtvrtý dílčí cíl bude popisovat, jakou zkušenost mají pěstouni s právy a povinnostmi pěstounů vyplývajícími z uzavřené dohody o výkonu PP. V pátém dílčím cíli se dozvíme, jak na základě osobních

zkušeností hodnotí pěstouni jejich současné finanční ohodnocení i další pěstounské dávky týkající se svěřeného dítěte. Poslední dílčí cíl nás seznámí, jak se daří pěstounům naplňovat zákonem stanovenou povinnost zajištění kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

Na základě zjištěných informací budu následně provádět analýzu těchto prožitých zkušeností pěstounů s výkonem PP.

V přípravné fázi jsem se zaměřila na studium odborné literatury a internetových zdrojů zabývajících se danou problematikou.

Jelikož problematika PP patří v dnešní společnosti mezi stále velmi aktuální a diskutované téma, nemůžeme k ní proto přistupovat s lhostejností, ale je třeba ji soustavně řešit. Je to úkol především pro sociální pracovníky státního i nestátního sektoru a další odborníky, kteří dnes a denně pracují v oblasti NRP, a to např. pediatry, psychology, psychiatry, pedagogy, pracovníky pedagogicko-psychologických poraden i mnohé jiné subjekty, které se mohou při své práci setkávat s takovými dětmi denně.

Pro účely zjišťování prožitých zkušeností pěstounů na výše uvedená témata jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Podle mého názoru není v tomto případě kvantitativní výzkumná strategie vhodná, jelikož se zabývám subjektivními prožitými zkušenostmi jednotlivých pěstounů.

Jako stěžejní techniku pro sběr dat jsem zvolila interview, strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Interview bude prováděno s jednotlivými pěstouny anonymně. To pěstounům umožní pestrou škálu odpovědí a možnost vyjádřit jejich subjektivní zkušenosti názory, postoje.

Poznávacím cílem předložené práce je snaha srozumitelně informovat o dlouhodobé či profesionální PP jako možných variant NRP o dítě bez domova. Konkrétně představit motivy, které mohou vést žadatele zabývat se PP, jaký člověk by se měl stát pěstounem, jakou roli zastává sociální pracovník OSPOD, co znamená odborná příprava pěstounů, jaká práva a povinnosti jsou spojená s výkonem PP, jaké dávky náleží dětem a pěstounům, jakou zkušenost mají pěstouni s kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou.

Aplikační cíl je spatřovaný v tom směru, že výsledky výzkumného šetření mohou být užitečné sociálním pracovníkům NRP, doprovázejícím organizacím, ale také širší odborné veřejnosti či zákonodárcům, kteří utvářejí podmínky pro fungování náhradní výchovy, a to za účelem

zjištění, jak pěstouni vnímají aktuální nastavení práv a povinností, zda považují dohody za podpůrné při výkonu PP a nakolik se jim daří zákonná ustanovení naplňovat, jsou-li dávky PP dostačující, jaké zkušenosti mají s kontakty dětí s jejich biologickou rodinou.

Svou prací bych ráda přispěla případným zájemcům o PP k lepší orientaci v této problematice. Symbolickým cílem práce je snaha upozornit na stále aktuální problematiku PP a nutnost ji řešit. Také poukázat na klady a zápory PP, která je nedílnou součástí péče o ohrožené děti.

Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části.

V teoretické části kapitoly obsahují teoretické poznatky vycházející zejména z odborné literatury a internetových zdrojů. Jsou zde popisovány důležité pojmy týkající se zvoleného tématu.

První kapitola seznámí čtenáře s pojmem PP, co je její podstatou, základními znaky, jaké rozlišujeme formy PP.

Ve druhé kapitole se zaměřím na motivaci a s ní související důvody, které mohou žadatele o PP vést k rozhodnutí stát se pěstounem a současně si zvolit danou formu PP.

Třetí kapitola se zabývá vymezením samotné osoby pěstouna, jaké podmínky vyplývající ze zákona či osobnostní a jiné předpoklady musí splňovat budoucí pěstoun.

Čtvrtá kapitola objasní postup žadatelů při uplatňování žádostí o svěřeni dítěte do PP nebo zařazení do evidence osob, jež mohou vykonávat PP na přechodnou dobu, následně také postup obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále jen OÚ), včetně odborného posuzování žadatele a dítěte, které je vhodné ke zprostředkování PP, ze strany krajského úřadu (dále jen KÚ). Současně popíše, co obnáší role sociálního pracovníka v PP, jaké jsou jeho povinnosti vyplývající ze zákona. Dozvíme se zde také o zákonné povinnosti pěstounů zúčastnit se odborných přípravných kurzů pro budoucí náhradní rodiče k přijetí dítěte do rodiny, o důležitosti, průběhu, obsahu a organizaci odborné přípravy na budoucí náhradní rodičovství.

Pátá kapitola podává informace týkající se dohody o výkonu PP, která patří mezi zákonné povinnosti uložené pěstounům a jejich plnění je pravidelně kontrolováno ze strany orgánů veřejné správy, jež jsou odpovědné za ochranu dětí. Z povinně uzavřených dohod o výkonu PP vyplývají pro pěstouny určitá práva, která mohou dle svého uvážení využívat, ale také povinnosti, které musí plnit. Najdeme zde jejich stručný přehled.

Šestá kapitola popisuje jednotlivé dávky PP, které jsou ustanoveny zákonem, a náleží jednak pěstounům na základě výkonu určitého typu PP, jednak dítěti svěřenému do PP.

Sedmá kapitola řeší jednu ze zákonných povinností pěstounů, a to zajištění vzájemného kontaktu dítěte svěřeného do PP s vlastní biologickou rodinou. Taktéž rozebírá jeho důležitost v životě dítěte, možný přínos či naopak negativní dopad na dítě, různé postoje pěstounů k této problematice či možnosti, kdo může pomoci se zprostředkováním vzájemného kontaktu.

V praktické části nejprve vysvětlím, jakou výzkumnou strategii zvolím pro danou problematiku, jakým způsobem budu provádět sběr dat, jak budu postupovat při vyhodnocování získaných údajů, kdo bude cílovou skupinou mého výzkumu a zhodnotím také rizika výzkumu. Dále pak budu pokračovat analýzou a interpretací získaných údajů.

1. Pěstounská péče

V první kapitole se budu zabývat pojmem pěstounská péče. Pojem PP je jedním z klíčových pojmů této práce, a proto považuji za důležité seznámit čtenáře s její podstatou a fungováním, jaké rozlišujeme nejčastější formy PP. Obsah kapitoly je teoretickým základem pro podstatu této práce. Sousednost kapitol vychází z klíčových pojmů hlavního a jednotlivých dílčích cílů. PP se liší od adopce zejména v právní situaci dítěte, které má být svěřeno do NRP. Osvojené dítě se stává dítětem svých nových rodičů, kteří bývají v mnoha případech bezdětní a usilují tak o založení úplné rodiny. U osvojení taktéž zanikají veškerá práva a povinnosti ze strany původních biologických rodičů. PP se týká většinou starších dětí, které nemohou být z nějakého důvodu osvojeny, mohou mít různé zdravotní problémy, děti odlišného etnika nebo se jedná o sourozenecké skupiny, o které nemají vlastní rodiče zájem, nebo zrovna nemají vhodné podmínky pro jejich výchovu. *„Pěstounská péče je tedy jakousi formou smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají rodičovská práva a také nemají vůči dítěti vyživovací povinnost, tato práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům.“* (Zezulová, 2012, s. 16)

Obecně se uvádí, že osvojení je nevyšší formou NRP. Pěstounství je řazeno k základním formám NRP. Jak uvádí Gabriel, Novák (2008), pokud by došlo k absenci PP, tak by *„děti, které nejsou právně volné, ale z různých důvodů nemohou vyrůstat v biologické rodině, musely zůstat v ústavní péči.“* (Gabriel, Novák, 2008, s. 46)

Pěstouni zastupují svěřené dítě pouze v omezeném rozsahu. Jedná se zejména o běžné každodenní záležitosti. Důležitá rozhodnutí musí být pouze se souhlasem vlastních biologických rodičů. Pěstouni tak například nemohou dát souhlas ke zdravotnímu zákroku nebo při volbě studia či povolání nebo vydání cestovních dokladů. Dle Matějčka a kol. (1999) se jedná o volnější svazek než při osvojení. Tímto mají pěstouni *„větší možnost než rodiče adoptivní přijímat dítě takové, jaké je. Snáze se vyhnou přepjatému očekávání a realističtěji nahlížejí moc a účinnost své výchovy.“* (Matějček a kol., 1999, s. 47)

Současná právní úprava PP vychází zejména z Listiny základních práv a svobod, dalších mezinárodních úmluv, ze ZSPOD, z OZ. NRP má přednost před ústavní výchovou, proto soud musí vždy zkoumat, *„zda nelze dítě svěřit do péče fyzické osoby před nařízením ústavní výchovy, a pokud je již ústavní výchova nařízena, má ji soud zrušit, pokud lze dítě svěřit do péče fyzické osoby.“* (Vránová, 2011, s. 10)

PP je plně garantována ze strany státu. Dítěti zajišťuje nejen péči a výchovu, ale současně také hmotné zabezpečení a odměnu pro osobu pečující o dítě. PP vzniká na základě rozhodnutí soudu, o jejím zrušení musí také rozhodnout soud. PP zaniká dosažením zletilosti dítěte. Nárok na dávky trvá i nadále, nejdéle však do 26 let věku dítěte, pokud dítě splňuje podmínku nezaopatřenosti.

1.1 Dlouhodobá pěstounská péče – osoba pečující

Dlouhodobá PP je tradiční a současně nejrozšířenější formou pěstounství. Většina dětí zůstává v péči pěstounské rodiny několik let, často do dospělosti, jelikož zlepšení podmínek v původní biologické rodině dítěte se i přes snahu sociálních pracovníků z různých příčin nedaří. V řadě případů se jedná o starší či dospívající děti, s tělesným či mentálním handicapem, případně jsou to děti minoritního etnika, které právě díky PP nemusí žít v ústavním zařízení. Do PP jsou svěřeny děti, jejichž výchova není u rodičů dostatečně zajištěna, ať již dlouhodobě nebo krátkodobě. Soud může svěřit dítě do PP, je-li toto v jeho zájmu a pěstoun poskytuje záruku řádné výchovy dítěte. Souhlas rodičů se svěřením dítěte do péče budoucích pěstounů není zapotřebí, je-li dítě umístěno v ústavní výchově nebo v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc či v PP na přechodnou dobu, a to na základě rozhodnutí soudu. Obdobně může být svěřeno do péče budoucích pěstounů také dítě, které není umístěno v ústavní výchově, a to se souhlasem rodičů.

V případě PP není vyloučení kontaktu dítěte s biologickou rodinou, naopak je tento podporovaný, jestli však není v rozporu se zájmy daného dítěte. V současnosti právní úprava pěstounům stanoví jako jejich povinnost zejména *„udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitosti dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Konkrétní náplň této povinnosti může být upravena soudem.“* (Bubleová a kol., 2014, s. 7)

PP je forma NRP, kdy pěstoun osobně pečuje o dítě a je zodpovědný za jeho výchovu. Přesto by PP měla být vnímána jako dočasná forma péče. Jelikož své biologické rodiče děti znají a je jim umožněn styk s nimi, předpokládá se, že po překlenutí krize by mohly být děti navraceny zpět do péče vlastních rodičů.

Soud rozhoduje o svěřením dítěte do PP. Může PP vymežit jak na dobu určitou, tak i neurčitou. V dlouhodobé PP se převážně jedná o dlouhodobé řešení péče o dítě. Rozhodnutí soudu o svěřením do PP může být taktéž zrušeno, a to opět soudem. Povinnosti pěstouna, jak osoby v

evidenci, tak osoby pečující, jsou u obou forem péče téměř totožné, ale rozdíl je zejména v délce trvání PP a také v rozdílném nároku na dávky PP a jejich výši.

1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu – osoba v evidenci

PP na přechodnou dobu definuje Zezulová jako „*dočasnou péči o děti, u kterých je vysoká pravděpodobnost rychlého trvalého řešení – buď v dlouhodobé formě náhradní rodinné péče (osvojení, popř. dlouhodobé přestounské péče), nebo návratu do původní rodiny.*“ (Zezulová, 2012, s. 174) Dále ještě uvádí, že náhradou ústavní péče PP na přechodnou dobu by byla omezena citová deprivace dítěte a současně zachována práva biologických rodičů. Pěstounská rodina musí být připravována na odchod dítěte, aby nedocházelo k vyhroceným situacím při předávání dítěte.

Nejrozvinutějším druhem PP na přechodnou dobu je dle Nožířové (2012) tzv. raná PP. Dítě propuštěné přímo z porodnice není umístěno do ústavní péče, ale do přestounské rodiny na přechodnou dobu, kde stráví nějaký čas, než bude zprostředkováno osvojení. Pěstoun na přechodnou dobu musí být tedy připraven na odchod dítěte do osvojitelské rodiny nebo na návrat do jeho rodiny biologické. Proto Nožířová uvádí, že „*je nutné skutečně detailní prověření žadatelů (tedy jak psychologické, tak i absolvování přípravného kurzu), kdy je nezbytné neopomíjet i další členy rodiny. Např. pokud jsou v rodině další děti, je nutné jim situaci odborně (ale samozřejmě vzhledem k jejich věku) vysvětlit, je nutné znát jejich názor.*“ (Nožířová, 2012, s. 20)

K dalšímu druhu PP na přechodnou dobu Nožířová (2012) řadí akutní péči, kdy je zapotřebí ihned zajistit péči pro dítě, které se ocitlo bez péče rodičů z důvodu náhlé situace, např. hospitalizace, vazby apod. Současně podotýká, že je nedostatek přestounů na přechodnou dobu a pevně věří, že novela ZSPOD v tomto směru značně napomůže zlepšení této situace.

PP na přechodnou dobu je institutem krizovým a pouze tedy přechodným. Délka PP na přechodnou dobu je omezena, a to nanejvýš v trvání jednoho roku. V případě svěřeni dalšího sourozence se počítá daná doba až od příchodu tohoto sourozence. Pro zajištění PP na přechodnou dobu vede KÚ evidenci osob, které tuto péči vykonávají. Pěstoun na přechodnou dobu musí být připraven okamžitě přijmout dítě v případě potřeby a za to mu náleží odměna (Bubleová a kol., 2014, s. 9).

1.3 Příbuzenská pěstounská péče

Jednou z dalších forem PP je příbuzenská PP, kdy dítě vyrůstá v rámci své širší rodiny. Tento typ PP je v naší republice nejčastější formou umístění dítěte do náhradní péče. Počet příbuzenského pěstounství převyšuje klasickou dlouhodobou PP. Celorepublikově je příbuzenská PP zastoupena přibližně 67%. Specifikem této PP je, že zde neprobíhá proces zprostředkování. Tato zásada je upravena OZ v § 962 odst. 2 a v ZSPOD v § 20 odst. 3 písm. b). Z důvodu možného pasivního potvrzení faktického stavu je uložena příbuznému či blízké osobě povinnost oznámit přijetí cizího dítěte do péče. Tato povinnost je zakotvena v ZSPOD v § 10a odst. 2. Zákon zde tuto povinnost ukládá každé osobě, které přijme do péče cizí dítě. Příbuzní neprochází procesem zprostředkování, podávají sami návrh na svěření dítěte do PP přímo k soudu, který následně posuzuje předpoklady pečující osoby pro péči o dítě. Na základě svého uvážení si soud může vyžádat další podklady a informace před vydáním rozhodnutí a vždy se řídí nejlepším zájmem dítěte. Umístění dítěte k příbuzným může být také realizováno na základě tzv. předběžného opatření, které je však krajním řešením krizové situace. Nejpozději do 24 hodin od podání návrhu orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD) soud musí rozhodnout. Příbuzný může vykonávat jak dlouhodobou PP, tak i PP na přechodnou dobu.

Podle mého názoru jsou příbuzní, jakožto pěstouni, vhodní pro dítě. Příbuznými mohou být také osoby z širšího rodinného kruhu, pokud je naplněno pravidlo uvedené v § 22 odst. 1 OZ. Jak již bylo řečeno, PP je institut časově ohraničený. Ačkoli může trvat po delší dobu, jeho trvání se předpokládá pouze po dobu, po kterou nemohou rodiče pečovat o své dítě. Králíčková poznamenává, že pokud nežije dítě se svou rodinou ve společné domácnosti, má právo žít s tím, kdo je mu nejbližší, typicky prarodiče či další příbuzní (Králíčková, 2009, s. 118). Negativum však spatřuji v tom, že tito pěstouni nemusí povinně absolvovat žádnou odbornou přípravu. Pro příbuzné osoby, které žádají o svěření dítěte do své péče, povinnost absolvovat přípravu pěstounů neexistuje. Je zřejmé, že musí splňovat předpoklady pěstouna stanovené zákonem a soud individuálně posuzuje, zda jsou vhodní stát se pěstouny. Je také skutečností, že se dostávají většinou náhle do zcela odlišné role, než na jakou byli předtím zvyklí. Role rodiče a prarodiče je rozdílná a je potřeba ji takto i chápat. Často přijímají dítě v krizové situaci (např. úmrtí rodičů či opuštění dítěte rodiči) a pokud se pěstounům a dětem nedostane odborné pomoci, není tato fáze náležitě zpracována, což může mít vážný dopad na

další vývoj situace v této náhradní rodině. Podle mého názoru by měli být alespoň minimálně informováni a řádně poučeni o PP.

V této souvislosti bych chtěla ještě zmínit skutečnost, že soudy mnohdy rozhodují ve prospěch prarodičů, i když mají trestní minulost, jsou zadlužení, sami selhali při péči o své vlastní děti, jako rodiče řádně nefungovali a nyní se mají starat o svá vnoučata či pravnoučata.

Z mého pohledu by příbuzenští pěstouni neměli být automaticky upřednostňováni, ale naopak je potřeba vždy v konkrétním případě zvažovat, jaká je reálná kapacita příbuzných pro poskytování odpovídající péče a výchovy zejména v zájmu dítěte. Soudy by měly příbuzenské žadatele o PP vždy dobře posoudit.

2. Motivace pro rozhodnutí stát se pěstounem

V předchozí kapitole jsem zmínila pojem PP a nyní se budu věnovat tématu motivace, která vede žadatele k rozhodnutí zabývat se výkonem PP. Tato kapitola je teoretickým základem pro výzkumnou část vážící se k prvnímu dílčímu cíli DC I. a pro čtenáře uvádí informace týkající se různých motivů a důvodů, které jsou podstatné pro konečné rozhodnutí stát se pěstounem.

Dle Zezulové (2012, s. 18) „*Motivací k pěstounské péči je mnohem více než jenom touha mít dítě, ačkoli tato by měla být u žadatelů o pěstounskou péči rozhodující.*“ Pro tuto cestu se rozhodují lidé, kteří chtějí dělat v životě něco smysluplného, co by je naplňovalo a právě tato volba je pro ně lákavá. A tato cesta jim může ukázat nový směr jejich života.

Podle Škoviery (2007, s. 53-54) je vždy konkrétních motivů, které vedou k přijetí dítěte do NRP, velká řada. Některé motivy se zdají být svým nositelům vhodné pro oficiální deklaraci, jiné si raději nechávají pro sebe, jelikož je považují za nevhodné, ještě jiné si ani sami neuvědomují. Manifestní motivy mohou být např. altruistické či profesionální (u pěstounů přesvědčených o tom, že „to s dětmi umí“, že mají co nabídnout). Také emocionální motivy, jako jsou láska k dětem či naplnění života, se zdají být vhodné žadatelům pro vnější prezentaci. Rádi taktéž přiznávají motivy jako je realizace doposud nenaplněného rodičovství (a touha prožít alespoň psychologické rodičovství, zajistit pokračování rodu), rodinné důvody (např. pořízení dalšího sourozence k jedináčkovi), naplnění životního smyslu (zaplnění „prázdného hnízda“ po odchodu vlastních dětí, přijetí poslání), ekonomické pohnutky (touha podělit se o vlastní dostatek nebo nadbytek) či spásitelské ambice (nelze sice zachránit svět, ale lze zachránit dítě). Mezi motivy, které si žadatelé o NRP uvědomují, ale často jim nepřipadají příliš vhodné zveřejňovat, patří motivy pragmatické, kdy je náhradní rodičovství realizováno jako dostupné zaměstnání či možnost smysluplně trávit čas, nebo třeba ekonomické důvody, kdy náhradní rodičovství zajišťuje pěstounům stabilní příjem (tento motiv nehraje roli v případě adopce). Žadatelé se neradi chlubí takovými rodinnými důvody jako je „povinnost“ přijmout „potřebné“ příbuzné dítě či společenskými pohnutkami jako je zvýšení společenského statusu právě skrze rodičovství. Zpravidla neuvádějí ani motivy ubytovací, jestliže je výkon PP spojen se zajištěním bydlení pro celou rodinu (opět se netýká adopce), nebo touhu po zvýšení popularity (zejména v případě mediálně známých osobností). Nevědomé motivy mohou zahrnovat položky jako „něco si dokázat“, kdy rodiče přesunují na přijaté dítě aspirace nerealizovaného nebo neúspěšného rodičovství, nebo vykoupení si vlastní

viny za nezvládnutou výchovu biologických potomků, či touhu po vděčnosti, zejména u žadatelů s nenaplněnou potřebou ocenění. Někteří žadatelé se nevědomky snaží řešit prostřednictvím „pěstounstvím“ partnerskou krizi, kdy dítě používají jako pojítka pro stmelení narušeného partnerského vztahu. Existují bohužel i tací, jejichž motivem je psychopatologie (pedofilní zaměření) či snaha o naplnění svých mocenských ambicí.

Českých zdrojů, které se zabývají tímto tématem, je velmi poskrovnu. Jedinou rozsáhlejší výzkumnou studií, dotýkající se řady otázek dlouhodobého pěstounství nahlíženého právě očima pěstounů, je výzkum Ireny Sobotkové (Sobotková, 2003), který je primárně věnován fungování a odolnosti pěstounských rodin. Při návštěvách asi 50 pěstounských rodin (z 94 účastníků bylo 44 mužů a 50 žen) byly vedeny polostrukturované rozhovory s pěstouny, kdy jednu z položek představoval právě dotaz na jejich rozhodující motiv, který je vedl k realizaci PP. Průměrně v odpovědích byly udávány dva až tři důležité motivy PP. Jednotlivé motivy se vyskytovaly co do frekvence v následujícím pořadí: síla vychovávat další děti, touha pomoci (31,8 %), bezdětnost – v těchto případech se často jednalo o „skrytou adopci“ (30 %), inspirace jinými pěstouny či televizním pořadem o pěstounech nebo dětech vhodných k umístění do PP (20,5 %), nemožnost mít další biologicky vlastní dítě nebo úmrtí vlastního dítěte (9,1 %), znalost problematiky opuštěných dětí (6,8%) či „povinnost“ postarat se o opuštěné dítě svých známých nebo příbuzných (6,8 %). Ojediněle byly pak udávány motivy jako pocit vděčnosti za záchranu (omylem diagnostikovaná rakovina u pěstouna), možnost zůstat z práce doma a dělat zázemí manželovi i vlastním dětem či touha pěstounky mít dítě s mladším partnerem, jelikož si na biologicky vlastní dítě přijde již „stará“. Autorka výzkumu s určitou dávkou opatrnosti staví jednotlivé motivy do souvislosti s funkčností rodiny. Mezi motivy funkčních rodin řadí pomoc opuštěnému dítěti, bezdětnost, inspiraci příkladem jiných pěstounů či obeznámenost s problematikou náhradní rodinné péče. Dle autorky kvalitní rodiny uvádějí motivy altruistické, motivy naplňování potřeb, zejména užitečnosti a smyslu života, či duchovní motivy. V problémových rodinách se naopak vyskytují motivy jako je náhrada za vlastní zemřelé dítě, PP o opuštěné dítě známých nebo příbuzných, protože „se to sluší“, nebo pěstounství jako práce matky v domácnosti.

Dále bych chtěla uvést dvě knihy české lékařky a dlouhodobé pěstounky Dagmar Zezulové „*Domov je místo, odkud tě nevyhodí...ani když vyrosteš*“ (Zezulová, 2012) a „*Pěstounská péče a adopce*“ (Zezulová, 2012). První jmenovaná kniha je svědectvím každodenního života

pěstounské rodiny. Druhá kniha se zabývá rozdíly mezi adopcí a PP, motivací k výkonu NRP, poskytuje praktické rady budoucím i stávajícím náhradním rodičům a vše je dokresleno praktickými příklady ze života vlastní autorčiny rodiny.

Téma motivace pěstounů se objevilo rovněž v zajímavém americkém kvalitativním výzkumu zkušeností pěstounů, provedeném s 15 pěstounskými otci ve věku 35 až 69 let (Inch, 1999, s. 393-412). Výstupem je pak kategorizace pěstounů na 6 typů podle jejich zkušeností s náhradním rodičovstvím, podrobně jsou však rozebírány pouze 4 základní. Každá kategorie pěstounů, která vznikla na základě výzkumu, je charakterizována určitým důrazem v oblasti pojetí PP a několika hlavními tématy. Zajímavé ale je, že na samotnou motivaci k pěstounství je zaměřena pouze kategorie otců „*On becoming*“. Tato skupina otců deklarovala své zkušenosti odrážející individuální smysl vlastního pěstounství, osobní úsilí a motivaci. Zajímala se o 3 hlavní témata. Prvním tématem byla motivace k pěstounství, vycházející z osobního zájmu o člověka, dítě má pro pěstouna emocionální hodnotu. Druhým tématem byla důležitost přesvědčení samotného pěstouna, že má dítěti co nabídnout. Hlavním cílem je tak poskytnutí příkladu fungující rodiny. Třetí téma se pak týkalo víry, že dojde ke změnám v životě dítěte. Bez víry nemá odhodlání pěstouna trvalý charakter. Ostatní kategorie pěstounských otců, které vzešly z daného výzkumu, kladly důraz na jiné aspekty PP.

Mohlo by se zdát, že je tento výzkum zaměřený na zkušenosti pěstounských otců naprosto ojedinelý. Nicméně PP z pohledu pěstounů-mužů ovšem zkoumali také britští výzkumníci (Wilson, Fyson, & Newstone, 2007, S. 22-31). Téma motivace k PP se zde opět vyskytlo. Jednalo se o studii, která kombinovala kvantitativní a kvalitativní výzkum (v Anglii funguje PP zejména jako instituce sloužící k umístění dítěte na přechodnou dobu, než bude jeho situace vyřešena jinak, dlouhodobé umístění dítěte je spíše řídké, proto i zde je omezená možnost srovnání). Respondenti byli muži středního věku, všichni žijící se ženou. V první fázi bylo distribuováno na 118 dotazníků, návratnost byla však pouze 58 %. S 9 pěstouny z 30 byl poté realizován také rozhovor. Co se týká motivace, často byla uváděna předchozí zkušenost jednoho nebo obou partnerů (častěji však mužů) s PP, pocházející z vlastního dětství nebo z řad přátel – pěstounů. Ať už přišel s myšlenkou PP kterýkoliv z partnerů, jako důležité bylo zdůrazňováno především společné rozhodnutí a odhodlání.

3. Osobnost pěstouna

Cílem této kapitoly je obeznámit čtenáře s vymezením osoby pěstouna na základě zákona, jaké by měl pěstoun splňovat osobní předpoklady, které vlastnosti se považují na osobě pěstouna za důležité. Kapitola má význam pro výzkumnou část z hlediska dílčího cíle DC II. Snažím se tak zjistit, jaké požadavky by měl splňovat člověk přijímající dítě do PP.

I když je pojem pěstoun pro PP stěžejní, česká legislativa v žádném současném zákoně tento pojem blíže nespecifikuje. Jediné vymezení osoby pěstouna nám nabízí OZ. Dle § 962 OZ musí osoba, která se má stát pěstounem, skýtat záruky řádné péče, musí mít bydliště na území ČR a musí souhlasit se svěřením dítěte do PP.

Žádné konkrétní vymezení osoby pěstouna nenalezneme ani v odborné literatuře, která se věnuje tématu NRP. Ve všech publikacích je pěstounem označován pouze ten člověk, který má v PP jemu svěřené dítě.

Oproti dřívější právní úpravě přibyla podmínka českého bydliště. Důvodová zpráva k tomuto požadavku uvádí, že účelem je zabránit zneužívání tohoto institutu, jeho komercializace a obchodování s dětmi (Zuklínová, In Eliáš, 2012, s. 418). Jelikož PP je institutem dočasným, po odpadnutí stávající překážky se dítě vrací ke své biologické rodině. Velká vzdálenost, která by je mohla oddělovat, tedy není žádoucí. Před svěřením konkrétního dítěte do PP musí soud také zvážit případnou velkou vzdálenost i v rámci ČR, jež by mohla mít negativní dopad na vztah dítěte a jeho biologické rodiny. V průběhu trvání PP je velmi důležité zachovat a současně podporovat kontakt mezi dítětem a jeho biologickými rodiči. Toto je také bezpochyby další důvod, který zákonodárce bral v potaz při tvorbě tohoto ustanovení. V této souvislosti chci uvést, že zákon výslovně nevyžaduje, aby se jednalo o českou státní příslušnost. Je dostačující trvalý pobyt na území ČR, ačkoli bývá pravidlem, že do programu přípravy pěstounů jsou přijímány zejména osoby trvale usazené na území republiky, které jsou jejími občany (Zuklínová, In Švestka a kol., 2014, s. 694).

V souvislosti s udržováním vztahů mezi dítětem a jeho biologickou rodinou, případně dalšími osobami, musíme vzít v úvahu Doporučení Rady Evropy č. (87) 6 o pěstounských rodinách, které v zásadě č. 2 klade důraz na udržování osobního vztahu dítěte a jeho rodiny a právu rodiny na informace o spokojenosti dítěte. Česká právní úprava uvedené doporučení v zásadě respektuje. Ohledně rozvíjení osobního vztahu dítěte s původní rodinou šla dokonce ještě dále, neboť v § 967 OZ ukládá pěstounovi povinnost udržovat vztahy mezi dítětem a dalšími

osobami jemu blízkými. Rozumí se tím osoby, které jsou s dítětem spojeny rodinnými pouty (Westphalová, In Hrušáková, 2014, s. 1291). Osobně se domnívám, že takováto úprava je rozumnější, neboť dítě může mít velmi blízký vztah i k jiným osobám než pouze ke své biologické rodině. V důrazu na vztahy pouze s biologickou rodinou vidím určité negativum. Taktéž doporučení, týkající se informací o dítěti, je českým právním řádem respektováno, ačkoli právo na ně mají pouze rodiče. V tomto je úprava OZ užší a je tedy otázkou, zda by právo na informace o dítěti neměli mít také jiní blízcí příbuzní, např. zletilí sourozenci či prarodiče.

Souhlas pěstouna je výslovně zakotven nově. Již neplatný zákon o rodině souhlas pěstouna dříve vůbec neupravoval. Důvodová zpráva uvádí, že tento výslovný souhlas pěstouna je nezbytně nutný, neboť rozhodování o PP je řízením ve věci péče o nezletilé a jako takové může být zahájeno i bez návrhu (Zuklínová, In Eliáš, 2012, s. 418). Dalším důvodem pro uzákonění souhlasu pěstouna je také možnost ze strany pěstouna odmítnout PP pro konkrétní dítě. Toto však není možné ze strany pěstounů profesionálních. V případě, že určitá osoba má sama zájem stát se pěstounem konkrétního dítěte, je požadován jako souhlas návrh na povolení této péče (Zuklínová, In Švestka, 2014, s. 694).

Před svěřením dítěte do PP je bezpochyby nutné zkoumat také osobní předpoklady pěstouna. Dle mého názoru zde hraje významnou roli orgán SPOD.

ZSPOD v § 27 odst. 1 bod 2 písm. b) vyjmenovává, co je u žadatelů posuzováno. Jde o demonstrativní výčet. Z mého pohledu považuji za pozitivní, že tento zákon konkrétněji stanoví, co má být zkoumáno u žadatelů o PP. Před účinností nového OZ zdůrazňovala literatura význam tohoto aspektu PP. V případě, kdy má pěstoun svou vlastní rodinu, je nezbytné zkoumat kvalitu vzájemného vztahu s manželem či s manželkou, brát v úvahu délku a průběh tohoto vztahu (Hrušáková, 2009, s. 194). Komentář poukazuje na stručnost právní úpravy týkající se samotné osoby pěstouna. Dodává, že se soud při svém rozhodování o svěřením dítěte do péče měl opírat o § 26 odst. 4 zákona o rodině, kde byl zdůrazněn zájem dítěte. Současně upozorňují, že výběru osoby pěstouna musí být věnována značná pozornost. Shodně s komentářem od Hrušákové uvádí nutnost důkladného prozkoumání jeho bezúhonnosti, vztahu k práci, morálních a povahových vlastností, vztahů ke členům rodiny i jeho zdravotního stavu (Holub, 2011, s. 159). Pro možnost stát se pěstounem je taktéž nezbytný přiměřený věk, tělesné a psychické zdraví (z vlastní zkušenosti autorka

poznává, že menší tělesný handicap nemusí být překážkou). Důraz je zejména kladen na morální bezúhonnost a zajištění rodiny nad úroveň životního minima (Michalová, 2008, s. 22-23).

3.1 Osobnostní předpoklady pěstouna

Jak již bylo zmíněno, k myšlence stát se pěstounem mohou vést různé motivace i důvody, ale je velmi důležité jim rozumět a umět je nahlížet také v průběhu pěstounství. Důležitá je vyrovnaná osobnost pěstouna a současně ochota v rámci přípravy na tuto roli sdílet svůj osobní příběh. Uvědomovat si své silné a slabé stránky, pracovat s tématy, které jsou pro něj obtížné a mohly by případně ohrozit přijaté dítě. Podstatnou roli při rozhodování stát se pěstounem sehrává také pohled a přístup blízké rodiny, vlastních dětí i nejbližšího okolí.

V osobnosti pěstouna by se tedy mělo snoubit několik velmi důležitých vlastností, jež mohou zásadním způsobem ovlivnit kvalitu péče o přijaté děti. Měl by být především přizpůsobivý, tolerantní, laskavý a otevřený. Další důležitou vlastností je rovněž jeho vnitřní přesvědčení, jeho schopnost vytvořit dítěti bezpečné zázemí a domov, porozumět dítěti či disponovat velkou dávkou porozumění a tolerance, protože chování dítěte může být vlivem předchozí péče (zanedbání, týrání) těžko pochopitelné a zvladatelné. S tímto jistě souvisí taktéž odolnost a trpělivost. Zároveň mě napadá, že neméně důležitý je také smysl pro humor, protože s touto schopností lze často vyřešit i na první pohled značně vážné situace. Důležitá je současně flexibilita a již zmíněná ochota k dalšímu vzdělávání a seberozvoji. Starost a výchova dítěte je nikdy nekončící proces zažívání nejrůznějších životních situací, na které není možné se dostatečně připravit. Dále by měl být pěstoun schopen vžít se do citění svěřeného dítěte. Pěstoun nemůže očekávat vděk od dětí, protože je přece až tím druhým, za mámou a za tátou. Rovněž musí být vyrovnanou a odolnou osobností, musí být schopen vyrovnávat se s rozmanitou reakcí blízkého okolí. Pěstoun by neměl mít žádné předsudky a měl by přijmout dítě takové, jaké je. Na prvním místě musí vždy vidět svěřené dítě a jeho potřeby. (www.amalthea.pardubice.cz).

Bubleová ve své publikaci všem žadatelům doporučuje, aby se zamysleli nad tím, zda mají dostatek fyzických a duševních sil na celou dobu, po kterou dítě bude potřebovat jejich stálou péči, zda jsou ochotni vzdát se svého pohodlí a zaběhnutého životního stylu, zda jsou ochotni plně se věnovat přichozímu dítěti i za cenu omezení či ztráty profesní kariéry a zda jejich

rozhodnutí přijmout dítě se vším všudy ob stojí i v tlacích náročné péče a mnohdy také nepochopení okolí, přátel a někdy i širší rodiny (Bubleová, 2011, s. 12).

Nicméně, i když pěstoun disponuje všemi těmito vlastnostmi, neznamená to, že nemůže udělat chybu nebo, že občas nepochybuje o správnosti svých činů a rozhodnutí. Podstatné je ovšem to, že udělá tento odvážný krok a velké rozhodnutí a samotným pěstounem se stane. Každé dítě potřebuje mít rodiče. Jak píše Zezulová (2012, s. 147), každé dítě potřebuje minimálně svoji mámu. Opravdovou a živou mámu, která peče buchy a je tam doma, kde je doma samotné dítě. Za kterou může kdykoliv přijít, když má nějaký problém, která s ním bude prožívat jeho lásky, úspěchy či neúspěchy. A vůbec přece nevadí, že je ta „druhá“.

4. Zprostředkování pěstounské péče

Tématem této kapitoly se stává proces zprostředkování PP, který zaručuje dětem i žadatelům potřebnou právní jistotu a odpovídající ochranu jejich oprávněných zájmů. Má čtenáři přiblížit náročný a zodpovědný proces pro všechny zúčastněné strany, jehož výsledek má, podle mého mínění, zásadní význam pro dítě, aby byla vybrána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je, se všemi jeho radostmi a starostmi, se všemi jeho přednostmi, ale také riziky ve vývoji, s jeho minulostí.

Povinnou součástí tohoto dlouhodobého procesu je taktéž účast žadatelů o PP nebo osvojení na přípravných kurzech k přijetí dítěte do rodiny.

Tato kapitola je teoretickým základem pro výzkumnou část vážící se ke třetímu dílčímu cíli DC III. Abych dospěla k výsledku třetího dílčího cíle, rozdělila jsem si ho na další dva dílčí cíle druhého řádu, které mají zjistit, jakou zkušenost mají pěstouni se sociálními pracovníky OSPOD, kteří zastíňují zprostředkování PP a současně, jakou zkušenost mají pěstouni s odbornou přípravou související s PP.

V první podkapitole se tedy budu věnovat tématu, které se týká role sociálního pracovníka OSPOD, jejího vymezení zejména zákonem ZSPOD a druhá podkapitola se bude vztahovat k tématu zákonné povinnosti pěstounů zúčastnit se přípravy k přijetí dítěte do rodiny v rámci odborného posouzení žadatele.

ZSPOD upravuje postup žadatelů při uplatňování žádostí o svěřeni dítěte do PP nebo zařazení do evidence osob, jež mohou vykonávat PP na přechodnou dobu. Současně také upravuje postup orgánu SPOD spojený s vyhledáváním vhodných pěstounů pro děti.

Proces zprostředkování NRP podle § 19a ZSPOD spočívá:

- ve vyhledávání dětí, které potřebují zajistit NRP,
- ve vyhledávání fyzických osob, které jsou vhodné stát se náhradními rodiči,
- v odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny vhodných fyzických osob,
- ve výběru určité fyzické osoby vhodné k určitému dítěti a zajištění jejich osobního seznámení.

Jestliže se člověk rozhodne stát se pěstounem, nejdříve musí podat žádost o zařazení do evidence pěstounů nebo pěstounů na přechodnou dobu, a to u OÚ obce s rozšířenou působností dle místa svého trvalého pobytu. OÚ obce s rozšířenou působností zakládá

spisovou dokumentaci žadatele, do které postupně shromažďuje potřebné doklady, mezi které patří:

- žádost žadatele,
- doklad o státním občanství nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR,
- opis z evidence rejstříku trestů,
- zprávu o zdravotním stavu žadatele,
- údaje o ekonomických a sociálních poměrech,
- písemný souhlas, že orgán SPOD, zprostředkující PP, je oprávněný zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování,
- písemný souhlas k přijetí dítěte do rodiny s účastí na přípravě fyzických osob,
- postoj OÚ obce s rozšířenou působností k dané žádosti.

Kopii spisové dokumentace o žadateli postupuje OÚ obce s rozšířenou působností KÚ, jakmile shromáždí všechny potřebné doklady. Na základě odborného posouzení žadatele následně rozhoduje KÚ o zařazení žadatele do své evidence pro účely zprostředkování PP.

Pokud návrh na svěřeni dítěte do PP podala fyzická osoba dítěti příbuzná nebo blízká, zprostředkování PP se neprovádí. V tomto případě může fyzická osoba podat přímo u soudu návrh na svěřeni dítěte do PP.

OÚ obce s rozšířenou působností obdobně zakládá také spisovou dokumentaci dítěte, pro které je potřeba zprostředkovat PP. Spisová dokumentace dítěte pro účely zprostředkování NRP je zakládána na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho vlastní rodiny a na základě vypracovaného individuálního plánu ochrany dítěte (dále jen IDOP) nebo po podání návrhu soudu podle § 14 odst. 1 písm. a) až f) ZSPOD (MPSV ČR, 2013).

Spisová dokumentace dítěte tedy obsahuje:

- osobní údaje dítěte,
- doložení o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území ČR,
- údaje o sociálních poměrech daného dítěte, jeho biologických rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů,
- rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, pokud bylo vydáno,
- zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.

Kopie spisové dokumentace o dítěti, které je vhodné ke zprostředkování PP, se postupuje na KÚ k dalšímu postupu. KÚ si vede evidenci dětí i evidenci všech žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů a rozhoduje o jejich zařazení.

Odborné posouzení pro zprostředkování PP zahrnuje současně posouzení dítěte i žadatele. U dětí se posuzuje úroveň duševního a tělesného vývoje včetně specifických potřeb a nároků i vhodnost NRP. U žadatelů se posuzuje charakteristika osobnosti, zdravotní stav, psychický stav, předpoklady k výchově dítěte, motivace, která je vedla k podání žádosti o svěřeni dítěte do PP, stálost manželského vztahu i prostředí v rodině, případně také další skutečnosti rozhodné pro svěřeni dítěte do PP.

Součástí odborného posuzování je taktéž zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do pěstounské rodiny, včetně specifické přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu. Žadatel o svěřeni dítěte do PP se musí na základě povinnosti ze zákona zúčastnit odborných příprav k přijetí dítěte do rodiny, které zajišťuje KÚ. Časový rozsah odborných příprav činí nejméně 48 hodin pro žadatele o dlouhodobou PP a 72 hodin pro žadatele o zařazení do evidence osob, které mohou vykovávat PP na přechodnou dobu.

V případě, že KÚ vybere vhodného kandidáta pro určité dítě, zvolenému žadateli tuto skutečnost neprodleně oznámí písemnou formou. Následně má zvolený žadatel právo seznámit se s daným dítětem. O svěřeni dítěte do PP poté rozhoduje soud, který je povinen při svém rozhodování vyžádat si stanovisko orgánu SPOD (MPSV ČR, 2013).

4.1 Role sociálního pracovníka náhradní rodinné péče

Vymezit roli sociálního pracovníka je značně složité, neboť každý člověk může tento pojem chápat různě a přisuzovat mu odlišný význam. Matoušek (2003, s. 190) chápe samotný pojem role jako „*standards chování, očekávané od jedince v určité sociální pozici, které určují, kdy, kde a co má vykonat*“. V sociologickém slovníku se zase rozumí rolí „*schéma potřeb, názorů, cílů, postojů, hodnot a činností, které by měly podle očekávání příslušníků společnosti charakterizovat typického představitele určité pozice*“. (Geist, 1992, s. 348)

Obecně roli sociálního pracovníka popisuje zákon o sociálních službách v § 109, který uvádí, že sociální pracovník zabezpečuje sociální agendu včetně řešení sociálně-právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, vykonává sociální šetření, sociálně-právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v oblasti sociální, odbornou činnost

v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytuje krizovou pomoc, sociální poradenství a sociální rehabilitace. V širším slova smyslu je tedy sociální pracovník chápán jako koordinátor poskytovaných služeb či péče, který se při své práci zaměřuje na celkové posouzení a hodnocení situace klienta a jeho životních a sociálních podmínek. Dále je také v kontaktu s dalšími odborníky, s nimiž konzultuje a případně, s ohledem na konkrétní situaci, zajišťuje přijatelnou péči pro klienta.

Vymezení role sociálního pracovníka NRP závisí na tom, v jakém typu organizace sociální pracovník působí. Jinou roli zastává pracovník na OSPOD a zcela jinou pak pracovník v nestátní neziskové organizaci.

Role sociálních pracovníků OSPOD je vymezena zejména v ZSPOD a novém OZ, který zahrnuje úpravu, dnes již neplatného, zákona o rodině.

V případě, že pěstoun uzavře s OSPOD dohodu o výkonu PP, jsou sociální pracovníci OSPOD povinni být s ním a svěřenými dětmi v kontaktu minimálně jednou za 2 měsíce. Jejich role v tomto případě nadále spočívá v poskytnutí pomoci pěstounům v následujících činnostech:

- pomoc při zajištění krátkodobé osobní péče o svěřené dítě v případě, kdy se ocitne pěstoun v dočasné pracovní neschopnosti, ošetřuje blízkou osobu, vyřizuje nezbytné osobní záležitosti, a dále pak v případě narození dítěte nebo úmrtí blízké osoby,
- pomoc při zajištění s celodenní péčí o svěřené dítě v rozsahu 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, pokud svěřené dítě dosahuje alespoň 2 let věku,
- povinnost pěstounům zprostředkovat psychologickou, terapeutickou nebo jinou odbornou pomoc, alespoň jednou za 6 měsíců,
- povinnost pěstounům zajistit nebo zprostředkovat bezplatnou možnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti péče o svěřené dítě,
- v neposlední řadě je povinností sociálního pracovníka OSPOD pomáhat pěstounům při plnění jejich povinnosti podporovat kontakt dítěte s vlastní biologickou rodinou, včetně pomoci při zajištění vhodného místa pro uskutečňování tohoto kontaktu či při zajištění asistence při tomto styku.

V případě, že uzavře pěstoun dohodu o výkonu PP s jiným subjektem pověřeným k výkonu SPOD, jsou sociální pracovníci OSPOD povinni být s pěstounem a svěřenými dětmi v kontaktu co 6 měsíců, poskytovat jim poradenství a další úkony, které vyplývají ze ZSPOD.

4.2 Odborná příprava pěstounů

Zájemcům o PP, kteří požádají o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování PP nebo osvojení, je mezi jinými povinnostmi v rámci odborného posouzení uložena taktéž povinnost zúčastnit se přípravy k přijetí dítěte do rodiny (§ 19a a násl. ZSPOD). Přípravy, jež jsou realizovány všemi dotčenými subjekty, mají splňovat určitá kritéria, která stanoví zákon. Jedná se zejména o minimální časový rozsah příprav, současně také rámcový obsah, blíže specifikovaný ve vyhlášce MPSV ze dne 17. prosince 2012 (Sbírka zákonů). Dle ZSPOD jsou zajištěním přípravných kurzů pro budoucí náhradní rodiče zmocněny KÚ, které mohou pověřit realizací těchto kurzů i jiné organizace s náležitou akreditací. Jako návod pro sestavení přípravných kurzů slouží pro všechny jejich realizátory Metodické doporučení MPSV ČR č. 7/2009 k odbornému posuzování žadatelů o zprostředkování NRP (Vávrová, 2012, s. 9).

Vávrová (2012, s. 10) zmiňuje, že „*přípravné kurzy mohou pouze nastínit vstup do problematiky NRP a umožnit účastníkům pochopení všech souvislostí.*“ Její tvrzení vychází ze závěrů výzkumné zprávy Konečné (2010, s. 9-10) pod názvem Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v ČR (Popis současného stavu) z roku 2010. Do výzkumu se tehdy zapojilo celkem 12 krajů. Výzkumný tým zjišťoval, co se v praxi osvědčilo a co nikoli z pohledu odborníků i náhradních rodičů, jak jsou v krajích navrhovány přípravné kurzy a jak by měla vypadat ideální příprava. Ve výzkumné zprávě se následně objevil názor o potřebě vzdělávat i další skupiny osob, např. učitele, soudce, lékaře. „*Pedagogové nemají znalosti o problematice NRP, nechápou, že tyto děti jsou jiné, a proto neumějí jejich potřebám vyjít vstříc.*“ (Konečná, 2010, s. 96).

Vávrová (2012, s. 10) uvádí, že podstatné pro odborníky i náhradní rodiče je, aby přípravné kurzy přinášely žadatelům především takové informace, které jim pomohou realističtěji zvážit vlastní motivaci, síly i schopnosti. Ze závěrů zkoumání vyplynulo, že obě skupiny vnímaly přípravu na budoucí náhradní rodičovství jako velmi důležitou, avšak, dle jejich názoru na NRP se, ve smyslu vymezeného definitivního procesu, v podstatě připravit nedá (Konečná, 2010, s. 15-16). Poznatky tohoto výzkumu pak ovlivnily koncepci metodiky přípravy, rozpracovanou v publikaci Přípravy pro budoucí náhradní rodiče, kterou vydalo Středisko náhradní rodinné péče v roce 2012 (Vávrová 2012, s. 9).

Podle názoru Vávrové (2012, s. 32) se odborná příprava žadatelů jeví v celém procesu zprostředkování NRP jako nezastupitelná. Podstatou je, aby byla smysluplná, efektivní, měla

by zahajovat proces celoživotního vzdělávání náhradních rodičů, být začátkem spolupráce s odborníky a vzájemné komunikace s dalšími náhradními rodinami. Například žadatelé, kteří chtějí přijmout dítě romského etnika, mají možnost zapojit se do programů v rámci projektu „Naše romské dítě“. Díky tomuto projektu se mohou seznámit s historií či odlišností jiné kultury a lépe tak porozumět dítěti jiného etnika, které přichází do NRP.

Na závěr příprav se vždy vyhodnocuje efektivita kurzu, spokojenost, znalosti a dovednosti účastníků. Výstupem odborné přípravy pěstounů je pro potřeby KÚ závěrečné vyhodnocení přípravy žadatelů.

Pro PP je stanoven časový rozsah této přípravy 48 hodin, pokud se jedná o dlouhodobou PP, rozsah se zvyšuje na 72 hodin, pokud se jedná o PP na přechodnou dobu.

Příprava žadatelů o PP probíhá jak skupinovou, tak individuální formou. Skupinová forma se týká zejména témat, která spočívají v osvojení si znalostí a dovedností v oblasti NRP, potřeb dítěte v NRP, práv dítěte, práv a povinností pěstounů a biologických rodičů dítěte. Naopak individuální formou probíhá příprava v oblasti motivace k NRP, fungování rodinného systému, mapování sociálních kontaktů nebo očekávání od dítěte svěřeného do PP.

Po absolvování přípravného kurzu obdrží žadatelé certifikát a jsou seznámeni se svým hodnocením.

V rámci procesu transformace systému péče o ohrožené děti je postupně zaváděný nový systém pro nábor, výběr, přípravu a doprovázení náhradních rodin tzv. systém PRIDE (Parent Resources for Information Development Education). Liší se jak svým obsahem, tak i přístupem, pozitivním náhledem na rozvoj rodičovských kompetencí a potenciálem dalšího doprovázení v době, kdy již rodiny o děti pečují. Podrobnější informace je možné nalézt v publikaci PRIDE preservice: PRIDEbook (Child Welfare League of America, 2009).

5. Dohoda o výkonu pěstounské péče

V následující kapitole se zaměřím na důležitý výstup, podstatný pro samotný výkon PP, čímž je dohoda o výkonu PP zavedená novelou ZSPOD v roce 2013. Vzájemně se na ní spolupodílí jak samotný pěstoun, tak OSPOD či jiný pověřený subjekt. Dohoda o výkonu PP má zejména sloužit jako významná podpora pěstounů v podobě jejich zákonných práv, současně je tímto uzákoněna kontrola plnění výkonu PP v podobě jejich zákonných povinností.

Tato kapitola je teoretickým základem pro výzkumnou část, vážící se ke čtvrtému dílčímu cíli DC IV - Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zavedením dohod o výkonu pěstounské péče.

Abych dospěla k výsledku čtvrtého dílčího cíle, rozdělila jsem si ho na další dva dílčí cíle druhého řádu, které mají zjistit a současně představit čtenáři, jaká práva a povinnosti vyplývají ze zákona mezi dítětem a pěstounem z uzavřené dohody o výkonu PP.

Novelou ZSPOD se zavedl nový typ veřejnoprávní smlouvy, a to dohoda o výkonu PP. Pěstouni tímto krokem získávají právo na poskytnutí odborné pomoci a poradenství při výkonu PP a záruku konkrétní podoby a rozsahu odborné pomoci a podpory vycházející z této dohody. Jsou zde upraveny také podrobnosti ohledně dohledu nad praktickým výkonem PP. Pěstoun, kterému bylo dítě svěřeno do péče rozhodnutím soudu, má nově povinnost nejpozději do 30 dnů od právní moci rozhodnutí soudu o svěřením prvního dítěte uzavřít s OÚ obce s rozšířenou působností dohodu o výkonu PP. Místně příslušným je úřad podle trvalého pobytu pěstouna. Dohodu o výkonu PP mohou uzavřít také jiné orgány – OÚ, OÚ obce s rozšířenou působností, v obvodu kterého nemá pěstoun trvalý pobyt, KÚ nebo pověřená osoba, avšak se souhlasem příslušného OÚ (Hrušáková, Králíčková, Westphalová, 2014, s. 1264). Tyto orgány o uzavření dohody bezodkladně informují příslušný OÚ a současně mu zasílají opis uzavřené dohody o výkonu PP (§ 47b odst. 4 ZSPOD).

Dohoda o výkonu PP podrobně upravuje výkon práv a povinností pěstounů, které jsou specifikovány podle konkrétních potřeb dítěte a rodiny. Podrobněji se právy a povinnostmi pěstounů zabývám v následujících kapitolách.

Pokud nedojde v zákonem stanovené době k uzavření dohody mezi správním úřadem a pěstounem, podrobnosti ohledně zmíněných práv a povinností upraví OÚ obce s rozšířenou působností svým rozhodnutím (Hrušáková, Králíčková, Westphalová, 2014, s. 1264). Dohody o výkonu PP musí být vždy v souladu s daným rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do péče a s

IPOD, byl-li vypracován. Při vydávání rozhodnutí nebo při uzavírání dohody se přihlíží k individuálním potřebám a zájmům dítěte i potřebám daného pěstouna, jsou-li spojené s výkonem péče o svěřené dítě (§ 47b odst. 3 ZSPOD).

Pěstoun uzavírá pouze jedinou dohodu o výkonu PP, a to bez ohledu na počet svěřených dětí. Jsou-li pěstouny oba manželé, uzavírají společně jedinou dohodu o výkonu PP, a to bez ohledu na počet svěřených dětí a bez ohledu, zda jsou všechny děti svěřeny do jejich společné péče. Toto neplatí v případě dětí svěřených do výlučné péče jen jednomu z manželů a manželé společně prokazatelně nežijí po dobu 3 měsíců (§ 47b odst. 6 a 7 ZSPOD).

Dohoda o výkonu PP trvá po dobu, po kterou trvá samotná PP, péče fyzické osoby, jež má zájem stát se pěstounem a dítě jí bylo dočasně svěřeno do péče před samotným rozhodnutím o svěřením dítěte do PP nebo je osoba rozhodnutím KÚ vedená v evidenci osob, jež mohou vykonávat PP na přechodnou dobu (§ 47c odst. 1 ZSPOD).

Správní úřady mohou také dohodu o výkonu PP vypovědět z určitých důvodů, např. pro závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se v dohodě pěstoun zavázal, pro opakované maření sledování naplňování dohody nad výkonem PP, atd. Pěstoun také může dohodu vypovědět, a to i bez udání důvodu. Pokud dohodu vypoví orgán, v jehož obvodu nemá pěstoun trvalý pobyt, musí o tomto kroku bez zbytečného odkladu informovat OÚ obce s rozšířenou působností, kde pěstoun trvalý pobyt má. Tento orgán je následně povinen vydat nejpozději do 30 dnů rozhodnutí, v němž upraví podrobnosti týkající se výkonu práv a povinností. Výpovědní lhůta skončí nejpozději po uplynutí 30 dnů ode dne, kdy byla výpověď doručena druhé smluvní straně, však ne dříve, než bude uzavřena nová dohoda o výkonu PP, nebo právní mocí rozhodnutí vydaného místo dohody (§ 47c odst. 2 – 7 ZSPOD).

OÚ obce s rozšířenou působností, OÚ, KÚ či pověřená osoba, když uzavřely dohodu o výkonu PP, nebo OÚ obce s rozšířenou působností, jenž vydal rozhodnutí namísto dohody, jsou povinny pravidelně sledovat naplňování dohody o výkonu PP nebo rozhodnutí prostřednictvím svých určených zaměstnanců. Zaměstnanci jsou povinni minimálně jedenkrát za 2 měsíce být v osobním kontaktu, jak s pěstouny, tak s dětmi svěřenými do jejich péče. O průběhu výkonu PP je povinen zpracovat zaměstnanec OÚ, v jehož obvodu nemá pěstoun trvalý pobyt, zaměstnanec OÚ, KÚ či pověřená osoba jedenkrát za 6 měsíců písemnou zprávu, kterou postupuje OÚ obce s rozšířenou působností, v obvodu kterého má pěstoun trvalý pobyt (§ 47b odst. 5 ZSPOD).

5.1 Práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci

PP a z ní vyplývající vztahy, což jsou práva a povinnosti mezi dítětem a pěstounem, upravuje OZ jako základní předpis soukromého práva, současně ale také další právní předpisy. Ústředním předpisem je ZSPOD, který patří svojí povahou k pramenům práva veřejného. Kromě práv a povinností osob, které se chtějí stát pěstouny nebo již pěstouny jsou, upravuje jejich vztah k orgánům veřejné správy (OÚ obcí s rozšířenou působností a KÚ) a neopomíjí ani úpravu kompetencí orgánů SPOD k PP (Novotný a kol., 2014, s. 184-185).

Vzhledem ke skutečnosti, že každá pěstounská rodina je jiná, stejně tak jako i každé dítě svěřené do PP, je žádoucí, aby v dohodě o výkonu PP byla práva a povinnosti osob v evidenci nebo osob pečujících specifikována individuálně. V tomto ohledu je zcela nezbytné zajistit systém podpory, doprovázení, vzdělávání a sledování výkonu PP. Dítě je sice svěřeno pěstounům do péče, avšak i nadále zůstává pod ochranou státu.

5.2 Práva osob pečujících a osob v evidenci

Legislativa upravuje práva pěstounů, jež se týkají nabídek správních orgánů, kdy je na samotných pěstounech, zda jich využijí či naopak (MPSV, 2012, s. 36).

5.2.1 Právo na poskytnutí dočasné nebo trvalé pomoci

Toto právo je nezbytné realizovat velmi citlivě, a to vždy v zájmu konkrétního dítěte. Zvláště u malých dětí je potřeba pečlivě zvážit osobu, která bude poskytovat krátkodobou péči. Výběr osob není zákonem nijak omezen. Může se jednat o osoby blízké rodině, jiné pěstounské rodiny, mateřská centra, dobrovolníky, hlídací agenturu nebo subjekt, se kterým má osoba pečující uzavřenou dohodu o doprovázení. Předem je nutné dohodnout způsob, jakým bude možné o uvedenou pomoc předem a včas požádat, jak bude dítě předáváno, jaká bude úhrada za stravu a ubytování. Osoby, poskytující konkrétní formu pomoci, musí být dostatečně seznámeny se specifiky dětí vyrůstajících v PP. Současně musí být poučeny, proškoleny a mít bližší informace o dítěti (např. o jeho zdravotním stavu). Odpovědnost za dítě přebírá právě ta osoba, která dítě momentálně zajišťuje (MPSV, 2012, s. 37-38).

Pomoc při zajištění krátkodobé péče, čili práva na poskytnutí dočasné nebo trvalé pomoci při zajištění osobní péče o dítě, se řídí podle § 47a odst. 2 písm. a) ZSPOD.

5.2.2 Právo na respitní péči

Vágnerová (2012, s. 15) se zmiňuje o potížích ve vzájemných vztazích mezi pěstouny, zvláště pak v adaptační fázi. Pěstouni se mohou cítit zklamaně, jelikož si představovali soužití se svěřeným dítětem zcela jinak. Nemají na sebe dostatek času, vzrůstá napětí a konflikty, ubývají společné pozitivní zážitky. Frantíková (2008, s. 8) upozorňuje, že péče o děti je značně náročná a stojí spoustu energie. Manželé na sebe potřebují určitý čas, a to bez přítomnosti dětí. Stěžejní je zachování manželské identity.

Právo na pomoc ohledně zajištění celodenní péče o svěřené dítě, které je starší 2 let, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v roce, je uvedeno v § 47a odst. 2 písm. b) ZSPOD. Toto ustanovení zajišťuje pečujícím osobám prostor pro relaxaci, psychohygienu, odpočinek, oddech od náročné péče. Uvedené právo rodiny však využívat nemusí. Současně je možné využít i většího rozsahu respitní péče. Legislativa uvádí dobu „alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce.“ U osob v evidenci je možné tuto formu pomoci využít pro zajištění odpočinku před příchodem dalšího dítěte do rodiny (MPSV, 2012, s. 38-39).

5.2.3 Právo na odbornou pomoc

Úkolem pěstounů je soustavně pracovat s negativními zážitky, které si děti často přinášejí ze svého původního prostředí. Odborné pomoci je zapotřebí po celý proces PP. Očekávání ze strany pěstounských rodin mohou být opravdu velká. Mnohdy se musí vyrovnávat s problémy danými nerovnováhou mezi realitou a ideály. Projevům dítěte tak nemusí pokaždé porozumět. Potřebují proto pomoc, oporu či radu. Procházejí dlouhodobým a současně náročným procesem, který v nich často může vyvolávat pocit bezmoci.

K základním podmínkám úspěšnosti PP náleží stabilita podmíněná schopností a připraveností pěstounů zvládat náročné úkoly. Je nezbytné pěstouny vybírat velmi pečlivě, poskytovat jim vedení a trvalou pomoc (Matějček, 2005, s. 224).

Pěstounům může napomoci, kromě rozhovoru s odborníkem, setkání se zkušenými náhradními rodiči, kteří již prošli stejným procesem. Pěstouni také potřebují dostatečné informace o pravděpodobném vývoji dítěte, které přijímají do své péče.

Potřeby pěstounů i svěřených dětí by měl podrobně vyhodnotit subjekt uzavírající s nimi dohodu o doprovázení. Odborná pomoc směřující k dítěti musí vycházet ze zpracovaného

IPOD. K odborným službám můžeme radit např. psychoterapii, sociální služby, odbornou pomoc při vzdělávání, supervizi, právní poradenství a mnohé další (MPSV, 2012, s. 40).

Na zprostředkování terapeutické, psychologické nebo jiné pomoci, je na základě § 47a odst. 2 písm. c) ZSPOD, právo minimálně jednou za 6 měsíců.

5.2.4 Právo na bezplatné zvyšování znalostí a dovedností

S účinností od 1. ledna 2013 je zavedeno pro osoby pečující a osoby v evidenci právo na bezplatné zajištění a zprostředkování vzdělávání, respektive zvyšování si dovedností a znalostí v oblasti péče o dítě. Rozsah byl stanoven na 24 hodin v průběhu 12 kalendářních měsíců, a to po sobě jdoucích. Současně bylo uvedené právo zakotveno jako povinnost [§ 47a odst. 2 písm. d) a f) ZSPOD].

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení ZSPOD, stanoví prostřednictvím § 5 zaměření, obsah a způsoby, jak zajistit vzdělávání pěstounů. Jedná se o oblasti zaměřené na získávání znalostí a dovedností při péči o děti jiného etnika, děti se specifickými potřebami (týrání, zneužívání) nebo sourozenecké skupiny. Dále zahrnuje oblasti pro zvládání krizových situací, návrat dítěte do biologické rodiny, přípravu dítěte na odchod z náhradní rodiny a následné osamostatnění se.

Právo zajišťuje ten subjekt, který uzavřel s konkrétní osobou dohodu o doprovázení. Vždy je jeho odpovědností dostatečně zajistit vzdělávání na požadované odborné úrovni. Nejlépe pak prostřednictvím osob, které disponují pověřením dle ZSPOD k výchovné a poradenské péči, k uzavírání dohod o výkonu PP nebo k odbornému poradenství (MPSV, 2012, s. 40-41).

5.2.5 Právo na pomoc při kontaktech dítěte s osobami blízkými

Zajištění kontaktu dítěte v PP s jeho původní rodinou je povinností orgánu SPOD. Tuto oblast pomoci je zapotřebí posuzovat se značnou opatrností, a to v návaznosti na individuální vztahy u každého dítěte. Pokud se nepodaří navázat či udržovat kontakty s původní rodinou dítěte, pak se doporučuje pěstounům zprostředkování kontaktu i s jinými osobami, které dítě zná ze své minulosti a jsou z jeho pohledu pro něho důležité (Archerová, 2001, s. 96).

Je žádoucí, aby dítě, vyrůstající v PP, udržovalo pravidelný a osobní kontakt se svými rodiči (Hrušáková a kol., 2009, s. 190). Vždy však záleží na okolnostech daného případu. Důležitým faktorem se jeví rozsah a typ přípravných opatření, spolupráce a porozumění dotčených osob. Hlavním cílem pěstounů je na předním místě zájem dítěte, což znamená, aby se biologičtí a

náhradní rodiče dokázali vzájemně domluvit. Velkým problémem může být, když rodiče přislíbí svoji účast na společném setkání, avšak už předem vědí, že na cestu nebudou mít dostatek finančních prostředků.

Právo na pomoc při styku dítěte s blízkými osobami, včetně zajištění asistence a vhodného místa, je uvedeno v § 47a odst. 2 písm. e) ZSPOD.

5.3 Povinnosti osob pečujících a osob v evidenci

Pěstounům, osobám pečujícím a osobám v evidenci, jsou na základě novely ZSPOD nově stanoveny povinnosti, mezi které náleží povinnosti zvyšovat si své znalosti a dovednosti v oblasti týkající se výchovy a péče o dítě, povinnost uzavřít dohodu o výkonu PP a současně umožnit sledování jejího plnění. V souladu s IPOD je to také povinnost rozvíjení, udržování a prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami blízkými či příbuznými.

5.3.1 Povinnost vzdělávat se

Vždy je potřeba uvážit, v jakých oblastech má být tato povinnost plněna. Nelze za ni považovat oblast poradenství. Vzdělávání musí souviset s oblastí péče o děti a je možné ho splnit také osobní konzultací (MPSV, 2012, s. 41-42).

Doprovázející pracovník soustavně podporuje a vede pěstouny k tomu, aby se vzdělávali a získávali tak stále nové poznatky. Společně s nimi konkretizuje, na jaké oblasti je dobré se zaměřit a jakými tématy se zabývat. Dítě svěřené do PP se potřebuje opřít o osoby, které náhradní rodičovství plně přijaly. Zmapované vzdělávací potřeby pěstounů jsou následně zahrnuty do vzdělávacího plánu, který nemusí mít jasně ohraničenou strukturu. Forma vzdělávání i jeho následné vyhodnocení záleží na dohodě mezi doprovázející osobou v osobě klíčového pracovníka a rodinou (Semerádová, Zachařová, Černá, 2011, s. 26-52).

Osoby, kterých se povinnost vzdělávání týká, nemají v této souvislosti nikde upraven např. nárok na dovolenou nebo náhradní volno, a proto splnění této povinnosti může být pro některé z nich značně obtížné.

5.3.2 Povinnost umožnit sledování naplňování dohod

Sledování naplňování uzavřené dohody se zaměřuje na samotný výkon PP, jestli osoby pečující nebo osoby v evidenci nepotřebují poradenství nebo pomoc v oblastech péče o dítě. Doprovázející organizace je povinna být v kontaktu s pěstouny minimálně jednou za 2 měsíce

(§ 47b odst. 5 ZSPOD). Nemusí se vždy jednat o osobní návštěvu přímo v pěstounské rodině, k setkání může dojít i na vzdělávacích kurzech.

Sledování vývoje dítěte v pěstounské rodině je však jinou činností a OÚ obce s rozšířenou působností ji vykonává podle § 19 odst. 4 ZSPOD.

5.3.3 Povinnost umožnit styk rodičů s dětmi

Rodiče mají právo na informace o svém dítěti, právo stýkat se s ním a právo žádat dítě zpět do vlastní péče. (Novotný a kol., 2014, s. 182). Současně neztrácejí rodičovskou odpovědnost vůči svému dítěti. Pěstouni mají za svoji povinnost udržení, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s biologickými rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými (§ 967 OZ). Biologická rodina je nedílnou součástí PP, proto je třeba zahrnovat ji do vzájemné spolupráce. Kontakt dítěte s vlastní rodinou bývá obvykle ku prospěchu dítěte. Zvláště pak v období, kdy dítě hledá svoji vlastní identitu a kořeny. Stěžejní je bezpečnost tohoto kontaktu (Bubleová, Frantíková a Vránová, 2011, s. 18). U PP je důraz kladen zvláště na zachování a podporu vztahů dítěte s jeho biologickou rodinou. Rovněž tak na sanaci původní rodiny dítěte (Nožířová, 2012, s. 40). Zdravé vztahy v náhradní rodině nemohou být budovány bez kontaktu s biologickými rodiči dítěte. Pravidelné kontakty s vlastními rodiči pomáhají pěstounům lépe pochopit, z jakého prostředí děti přicházejí (Fahlberg, 2012, s. 185-187). ZSPOD tuto povinnost uvádí v § 47a odst. 2 písm. h).

6. Dávky pěstounské péče

V této kapitole bych chtěla čtenáři přiblížit systém dávek PP, který je stanoven ZSPOD a nárok na jednotlivé dávky je spjatý s výkonem určitého typu PP. Níže uvádím jednotlivé druhy příspěvků, jejich výši, která se odvíjí podle jasně definovaných kritérií a je zde možné se dočíst, komu jsou určeny. Kapitola je významná pro výzkumnou část z hlediska dílčího cíle DC V.

Mezi dávky PP podle ZSPOD patří:

6.1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náleží nezletilému dítěti, jež bylo svěřeno do PP. Jedná se o měsíční příspěvek, výše kterého se stanovuje na základě věku a stavu dítěte, zda se dítě nachází v určitém stupni závislosti na jiné fyzické osobě (viz. tabulka č. 1). Příspěvek může být vyplácen taktéž po dosažení zletilosti dítěte, a to v případě, že se jedná o dítě nezaopatrované, žijící i nadále společně s pěstouny, nejdéle však do 26 let věku dítěte.

Tabulka 1: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc

	Výše dávky	Výše dávky dítěte závislého na jiné fyzické osobě (I. - IV. stupeň)
Dítě do 6 let	4 500 Kč	4 650 - 6 400 Kč
6 - 12 let	5 550 Kč	5 650 Kč - 7 850 Kč
12 - 18 let	6 350 Kč	6 450 - 8 700 Kč
18 - 26 let	6 600 Kč	6 750 - 9 000 Kč

Pramen: zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

6.2 Odměna pěstouna

Již podle názvu je možné předpokládat, že odměna pěstouna je jakési určité uznání osobě, která pečuje o cizí dítě v PP. Opět se jedná o pravidelný měsíční příspěvek. Jestliže jsou pěstouny oba manželé, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich. Výše odměny se odvíjí od několika faktorů. Především je to počet dětí, umístěných v PP, dále je to stupeň závislosti dítěte na jiné fyzické osobě (II. – IV. stupeň) či skutečnost, zda je dítě v pěstounství pouze na přechodnou dobu. Za každé další dítě v PP se částka navyšuje o polovinu původní částky (viz. tabulka č. 2).

Spíše ve výjimečných případech mohou odměnu pěstouna pobírat také prarodiče dítěte, ohled se bere zejména na jejich majetkové a sociální poměry. O výši odměny pak rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce.

Tabulka 2: Výše odměny pěstouna

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny (za 1 kalendářní měsíc)
1 dítě	8 000 Kč
2 děti	12 000 Kč
3 děti, alespoň jedno dítě závislé na jiné fyzické osobě (II. – IV. stupeň) žádné dítě- osoba v evidenci	20 000 Kč
Alespoň 1 dítě závislé na jiné fyzické osobě (II. – IV. stupeň) na přechodnou dobu	24 000 Kč

Pramen: zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

6.3 Příspěvek při převzetí dítěte

U příspěvku při převzetí dítěte jde o jednorázovou dávku, na kterou má nárok pouze pečující osoba, která převzala dítě do PP. Výše příspěvku je ovlivněna věkem svěřeného dítěte (viz. tabulka č. 3)

Tabulka 1 : Výše příspěvku při převzetí dítěte

Věk dítěte	Výše příspěvku při převzetí dítěte
do 6 let	8 000 Kč
6 – 12 let	9 000 Kč
12 – 18 let	10 000 Kč

Pramen: zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

6.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Příspěvek, který je určen na zakoupení osobního motorového vozidla, náleží pouze pečující osobě, která má v péči nejméně 3 děti. Příspěvek je možné využít nejen k zakoupení nového motorového vozidla, ale také případně na nezbytnou opravu vlastního motorového vozidla. V ani jednom uvedeném případě však vozidlo nesmí být využíváno pro výdělečnou činnost.

Výše příspěvku je závislá na ceně zakoupeného vozidla, odpovídá 70 % z pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na případné opravy. Maximální výše však činí 100.000,-- Kč. Příspěvek může být poskytnutý také před samotným zakoupením určitého motorového vozidla. Pečující osoba však musí nejpozději do 6 následujících měsíců toto zakoupení prokázat.

6.5 Příspěvek na ukončení pěstounské péče

Příspěvek na ukončení PP může být nárokován pečující osobou, kdy dítě v její péči dosáhlo zletilosti. Příspěvek je vyplácen pouze jednorázově, a to v částce 25. 000,--Kč.

7. Kontakt dítěte s biologickou rodinou

Poslední kapitola teoretické části podává informace týkající se práva dítěte v PP na zajištění kontaktu se svojí biologickou rodinou, postoje pěstounů ke vzájemným kontaktům, spolupráce biologických a náhradních rodičů.

Tato kapitola je teoretickým základem pro výzkumnou část, vážící se k šestému dílčímu cíli DC VI. - Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zajištěním kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

Kontakt dítěte v PP se členy svojí biologické rodiny se stává poslední dobou hojně diskutovaným tématem. Do 80. let 20. století panoval ve společnosti i mezi odborníky spíše negativní postoj k těmto kontaktům. V dnešní době je zajištění kontaktů dítěte s vlastní rodinou ukotveno v ZSPOD. Existuje jak mnoho zastánců, tak současně také odpůrců těchto vzájemných kontaktů. Mezi zastánce se řadí především odborníci, psychologové a sociální pracovníci, kteří se dnes a denně pohybují v oblasti NRP. Naopak odpůrci jsou zejména pak z řad pěstounů. Pěstouni přijali pěstounství z důvodu práce s dětmi a ne kvůli práci s jejich biologickou rodinou. To je také důvodem, proč mnoho pěstounů požaduje pro svěřením do jejich péče takové dítě, které nemá navázány vztahy s původní rodinou a je tak velká pravděpodobnost do budoucna, že tyto vztahy ani navázány nebudou. Všichni pěstouni nezaujímají negativní postoj vůči vzájemným kontaktům dětí s jejich biologickými rodinami. Častým důvodem pozitivních postojů pěstounů bývá skutečnost, že vlastní rodiče nebo jiní členové rodiny se nechovali k dítěti až tak špatně, ale z nejrůznějších důvodů se nemohli o dítě řádně postarat. Svoji roli zde může sehrát pochopení pro chování biologické rodiny dítěte ze strany pěstounů nebo pozitivní zvládnutí a dopad kontaktů na dítě.

Domnívám se, že komunikovat s dítětem o jeho vlastní rodině by mělo být pro pěstouny samozřejmostí, protože dítě v PP má stále svojí rodinu, o které by mělo vědět a nemělo by zažívat pocity, že je zakázáno o ní mluvit. Pokud se dítě se svojí rodinou setkává, je komunikace o jeho rodině zásadní, jelikož je nutností, aby dítě předem vědělo, s kým se vlastně sejde, jaký tento člověk je, jak se chová, co od něho může očekávat. Samozřejmostí by měla být taktéž komunikace s dítětem po právě uskutečněném kontaktu.

Zezulová (2012, s. 117) uvádí, že rodičovství biologických rodičů nekončí svěřením dítěte do náhradní péče, ale nadále trvá a v životě dítěte zaujímá důležité místo. Znalost informací o původní rodině se jeví z hlediska dítěte spíše jako výhoda, a to zvláště v období dospívání,

keré je současně obdobím formování vlastní identity dítěte. Tehdy se dítě začíná zajímat o to, kým vlastně je, odkud pochází, komu je asi podobné, jak ho hodnotí ostatní lidé, hledá své kořeny (Bubleová, et. al., 2013, s. 16).

Zezulová ale zmiňuje (2012, s. 118), že pro děti nemusí být udržování kontaktu s biologickou rodinou bezpodmínečně prospěšné tak, jak to hlásá současný trend. Zvláště děti, které byly v minulosti týrány a zneužívány, by neměly být k takovýmto kontaktům nuceny. Stejně tak ale bránit dítěti v jeho kontaktu s původní rodinou není zcela odpovídající jeho potřebám. Kontakt může být pro dítě přínosem, na druhou stranu mu také může škodit, avšak často se stává, že přináší současně obojí. Dítě se na setkání těší, ale současně je z něho rozrušené, což potvrzují pěstouni, kteří se vzájemnými kontakty mají zkušenosti. Nejdůležitějším hlediskem při realizaci kontaktu biologických rodičů s dítětem by měl být především zájem dítěte a jeho bezpečnost. Kontakt dítěte s vlastní biologickou rodinou je velmi individuální záležitostí a je důležité posuzovat ji s velkou opatrností u každého jednotlivého dítěte, protože „*kontakt s rodinou je proces udržování smysluplných vztahů mezi dětmi v pěstounské péči a jejich rodinami a sítěmi původu*“ (Barber, Delfabbro, 2004, s. 123).

Ke kontaktům rodičů s dětmi dochází buď dohodou biologických rodičů s pěstouny, nebo na základě rozhodnutí soudu. K následné realizaci kontaktů dochází buď přímo v pěstounské rodině nebo na nějakém neutrálním místě (Škoviera, 2007, s. 131). V tomto směru mohou pomáhat sociální pracovníci OSPOD či různé pověřené organizace, zabývající se NRP. Sociální pracovníci OSPOD bývají s náhradními rodinami v častém kontaktu. Při osobních návštěvách náhradní rodiny mohou s pěstouny řešit otázky týkající se vlastní biologické rodiny dítěte a jejich vzájemných kontaktů. Většinou to bývají právě sociální pracovníci OSPOD, na které se vlastní rodiče dětí obracejí se žádostí o zprostředkování jejich vzájemného kontaktu. Mnoho náhradních rodin taktéž využívá odborných služeb nestátních neziskových organizací, které mohou přispět k navázání vzájemných vztahů mezi biologickými rodiči a jejich dětmi.

V případě, že dohoda o styku rodičů s dítětem není možná nebo by kontakt s biologickou rodinou mohl dítě nějak traumatizovat, je vhodné podat k soudu návrh na úpravu styku s dítětem, případně úplný zákaz styku.

V souvislosti s novelizací ZSPOD a nového OZ se rozšířila u veřejnosti i mezi odborníky z oblasti NRP diskuze o otázce zachování kontaktu s biologickou rodinou dítěte, které je

dočasně či dlouhodobě odděleno od vlastních rodičů a sourozenců. Zastánci těchto kontaktů vyzdvihují značný význam biologické rodiny pro dítě a současně apelují na fungující spolupráci pěstounů s biologickými rodiči svěřeného dítěte. Vrtbovská (2005, s. 9) z občanského sdružení NATAMA uvádí, že udržování co největšího kontaktu s biologickou rodinou je ve prospěch dítěte. Je toho názoru, že i když biologičtí rodiče svým dětem nějak ublížili nebo o ně nechtěli pečovat, přesto je děti mívají rádi, myslí na ně a hledají je. Pro dítě je vztah s původní biologickou rodinou podstatný z hlediska jeho další vývoje a omezování těchto kontaktů nebo postupná až úplná ztráta sounáležitosti s rodinou přináší dítěti vážné ohrožení jeho psychosociálního vývoje. V zájmu dítěte je tedy prospěšné zachovat „...jeho vrozené rodinné vztahy a vazby, posilovat jeho sounáležitost s rodinou a tím podporovat vytvoření pozitivní osobní identity.“ (Hofrová, Rotreklová, 2012, s. 67–68).

Na druhé straně existují názory odborníků, psychologů, kteří se věnují problematice NRP dlouhodobě, a kteří doporučují, aby význam vlastní biologické rodiny nebyl přeceňován (Sobotková, 2010, s. 54). Podle názoru Sobotkové nemá většina biologických rodičů o své děti opravdový zájem. Bývají to lidé, kteří si ke svým dětem nevytvořili pravý rodičovský vztah, rodiče závislí na alkoholu či jiných návykových látkách, rodiče, kteří své děti týrali a zanedbávali, páchali trestnou činnost, lidé s těžkými poruchami osobnosti (Sobotková, 2009, s. 90). Děti určitě mají své právo na kontakt s vlastními rodiči, však ne povinnost. „*Dítě má vždy vědět pravdu o svém původu a o okolnostech, které jeho dětství provázely. Není ovšem etické nutit dětem přímý kontakt s biologickými rodiči, kteří je nikdy vnitřně nepřijali a řádný zájem neprojevovali, a na které má dítě negativně zabarvené vzpomínky.*“ (Sobotková, 2010, s. 53–54). O kontakty s dětmi v NRP mnohdy usilují taktéž rodiče, kteří nemají ke svým dětem opravdový rodičovský vztah, ale pouze si chtějí dokázat svoje právo na styk s dítětem (Koluchová, 2009, s. 31). Koluchová je tak přesvědčena, že „...*zásahy biologických rodičů jsou vždy vážným narušením výchovy a utváření osobnosti dítěte, pokud samozřejmě nejde o osoby závažně nemocné nebo s nějakým handicapem nebo o tu velmi malou část vlastních rodičů, kteří se budou snažit spolupracovat a získat dítě zpět.*“ (Koluchová, 2004, s. 45).

8. Shrnutí teoretické části

Pěstounská péče náleží z mého úhlu pohledu k jednomu z mnoha poslání člověka na tomto světě, které lze označit slovy za velmi cenné, ceněné, možná lze použít i slovo nejcennější. Pěstounská péče jako náhradní forma rodičovské péče denně přináší téměř neviditelným způsobem tisícům dětí nový domov. Rovněž tak si zaslouží i pěstouni každý den tisíce díky od nás všech. V současné době jsme v naší společnosti svědky krize tradiční rodiny i dalších tradičních hodnot. Děti se rodí mimo uzavřená manželství, mnoho rodin se následně rozpadá a tím pak roste počet ohrožených dětí i množství dětí vyrůstajících bez svých vlastních rodičů. Ačkoli je povinností ze strany státu těmto dětem poskytnout potřebnou ochranu, nebylo by toto možné bez osobní angažovanosti konkrétních jednotlivců-lidí, kterým opravdu záleží na osudu ohrožených dětí a kteří velmi citlivě vnímají svoji osobní odpovědnost za skutečnost, aby v naší zemi děti nevyrostaly bez lásky a bezpečí. Cesta, kterou můžeme opravdu pomoci opuštěnému dítěti, je poskytnout mu ať přechodně či dlouhodobě bezpečí a lásku jeho vlastní rodiny.

Mezi námi žije mnoho dětí, které z nejrůznějších důvodů své „doma“ nemají. Leckteré z nich pobývají ve své rodině, avšak zde jsou v ohrožení svého zdraví či zdravého vývoje, jiné děti žijí bez svých blízkých v prostředí ústavní péče. Jejich vlastní biologičtí rodiče ani blízcí příbuzní se o ně nemohou, nechtějí či nedokáží postarat. V takové situaci pak musí zasáhnout vyšší moc, aby tyto ohrožené děti patřičným způsobem ochránila. V ČR, podobně jako ve většině ostatních států, je touto vyšší mocí s potřebnou autoritou, jež chrání práva ohrožených dětí, právě stát.

Základním principem, na kterém je postavena v naší republice sociálně-právní ochrana dětí, je nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte. Sociálně-právní ochrana je poskytována všem dětem mladším 18 let bezplatně i bez rozdílu a jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického či jiného národnostního, etnického nebo sociálního původu. Prostřednictvím OSPOD garantuje stát nalezení vyhovujícího postupu, aby mohlo ohrožené dítě vyrůstat v prostředí, které je zdravé, bezpečné či citově vřelé.

Nejvíce vhodným a přirozeným prostředím pro život a zdravý vývoj dítěte se tak jeví jeho vlastní a současně dobře fungující rodina. V první řadě se má stát snažit pomoci biologickým rodičům vytvořit takové podmínky, aby mohli o své dítě řádně a osobně pečovat. Teprve tehdy, když selhaly všechny dostupné způsoby pomoci určité rodině, ani mezi blízkými

příbuznými není nikdo, kdo by se chtěl o dítě řádně postarat, hledá se pro dítě další možné řešení. Alternativou se pak může jevit přechodné nebo dlouhodobé umístění v NRP. Jenom tehdy, když ani takovéto řešení situace nelze uskutečnit a nepodaří se najít pro dítě vhodnou náhradní rodinu, je pak umístěno dítě do ústavní péče.

Moderní pojetí PP klade zvýšený důraz na sanaci a zachování původních rodinných vazeb, rozeznává mechanismy zabezpečování styku dítěte se svými biologickými rodiči, prostřednictvím sociální péče nebo jiných institucí pak vykonává dozor i aktivně pomáhá jak pěstounům, tak rodičům. Hlavní posun od tradiční k moderní PP osobně vidím v chápání PP jako péče dočasné po tu dobu, po kterou vlastní rodiče dítěte nemohou z různých příčin vykonávat řádnou péči. Moderní pojetí neaspiruje na plnohodnotné nahrazení osoby vlastní matky a otce pěstouny, ale považuje tyto pěstouny za dočasné pečovatele zajišťující dítě po kritické období.

V souvislosti s tím, jakým směrem se ubírá v současné době politika PP, můžeme vyslovit závěr, že je potřeba opravdu velké množství pěstounů, aby mohly být plány na omezení ústavní výchovy alespoň částečně realizovány. Je namístě poukázat nejprve na ekonomické hledisko problému, na skutečné náklady vynaložené na dítě vyrůstající v ústavní péči. Nejedná se totiž jen o náklady spojené s pobytem dítěte v ústavu, je potřeba vzít v potaz i ekonomicko-sociální postavení dítěte poté, co opustí brány ústavu. Pro zařazení dětí, které opouštějí dětské domovy do běžného života, existují v ČR také soukromé nadace. Tyto ulehčují dětem start do běžného života, nicméně nemohou logicky pojmout a podpořit všechny potřebné děti.

Značným problémem se jeví kumulace problémových dětí do různých ústavních zařízení. Toto samozřejmě vede k tomu, že děti tak získávají mnoho špatných návyků a taktéž přebírají zkušenosti od svých spoluchovanců. Nejsou připraveny na život, nemají vypěstovanou vůli, pracovní návyky, společenské konexe, odcházejí do života s citovou deprivací. Jedná se následně o jedince, kteří se samostatně neumí rozhodovat a přijmout odpovědnost za svůj život. Myslím si proto, že akcentace různých forem PP by dokázala vhodně přispět k omezení umístění dětí do ústavních zařízení. Snaha státu by tedy měla směřovat k aktivní propagaci pěstounství a jeho náležitému docenění. Je tedy možné souhlasit s názorem Věduny Bubleové, že za hlavní se považuje skutečnost, aby se změnilo myšlení celé společnosti, to, jak bude pěstounské rodiny přijímat a jak se bude dívat na děti, které se do nich dostávají. Aby

veřejnost přestala pohlížet s despektem na rodinu, která si třeba vezme do svojí péče 4 romské děti, ale naopak tuto skutečnost dokázala ocenit (Bubleová, 2012).

Pěstounství je přístupné komukoliv, kdo cítí dostatečné množství potřebné síly i zkušeností pro toto neocenitelné poslání. Důvody, proč se vlastně lidé pěstouny stávají, jsou jak citové, tak racionální. Měli by být vedeni snahou co nejvíce pomoci dítěti, aby mohly být naplněny jeho potřeby, poskytnout mu bezpečné prostředí pro jeho vývoj. Pěstouni bývají vesměs lidé nabízející svoji pomocnou ruku, ale také ti, kteří chtějí přiložit svoji ruku k tak potřebnému dílu. Jedním z jejich cílů je svěřené dítě doprovodit na jeho cestě do dospělosti, pomoci tak mladým lidem postavit se na své vlastní nohy či jen někomu dalšímu předávat své vlastní nabyté zkušenosti nebo také nabídnout volné místo u stolu či ve svém srdci.

Pěstounství jako služba státu je finančně podporována. Odměna pěstouna, finanční příspěvek určený pro potřeby dítěte či poskytnutí doprovodných služeb usnadňuje pěstounům péči o svěřené děti.

Ovšem finanční motivace by neměla být motivací hlavní či snad jediná. Je otázkou, nakolik může úplatnost vztahu pěstoun-stát poškozovat samotný vztah mezi dítětem a pěstounem. Následně může dojít k tomu, že dítě sebe samo bude vidět jako předmět obchodního vztahu mezi státem a svými pěstouny. Může pak své náhradní rodiče obviňovat, že tuto službu lásky dělají pro peníze, a pak poměrují péči, které se jim dostává ve smyslu materiálním, s péčí, která by odpovídala oněm domnělým vysokým odměnám. Z tohoto hlediska doporučují odborníci ze strany pěstounů velkou otevřenost k dětem, přijatelným a srozumitelným způsobem jim vysvětlit, že tyto dávky jsou pouze příspěvkem, který rozhodně nepokrývá všechny náklady na ně vynaložené. S takovýmto názorem dětí, ale i ostatního okolí, se setkávají pěstouni běžně. Je nutné podotknout, že i když vezmeme v potaz navýšení odměny novou právní úpravou, nelze tento pocit dětí, ale i veřejnosti považovat za opodstatněný. Z mého pohledu bych chtěla uvést, že současnou odměnu pěstouna a osoby v evidenci nepovažuji v žádném případě jako přehnanou i vzhledem k tomu, že je přiznávána pouze jednomu z manželů a nově se považuje pro účely zákonů upravující daně z příjmů, pojistného na sociální zabezpečení, pojistného na úrazové pojištění a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění za příjem ze závislé činnosti. Pokud se týká hmotné i nehmotné podpory státu pěstounům, považuji tuto za podhodnocenou a demotivační. V ostrém kontrastu pak stojí vůči měsíčním nákladům na dítě umístěné v ústavní péči, neboť tyto náklady jsou nepoměrně vyšší.

Veřejnost by měla znát tento nepoměr a současně si uvědomit, že i z hlediska ekonomického je podpora pěstounství krokem správným směrem. Opakované zkušenosti taktéž ukazují, že pěstouni zajímavější se především o stabilní zdroj svých příjmů, pak stejně v brzké době s touto prací končí, jelikož se jim jeví pro ně jako příliš náročná, pokud je sama jako taková netěší či nedochází jejím výkonem k naplnění.

Rozhodnutí stát se pěstounem s sebou nese i ovlivnění vlastní pracovní kariéry. S velkou pravděpodobností lze očekávat, že svoje dosavadní zaměstnání bude muset nový pěstoun omezit, možná se ho úplně vzdát, pokud to bude v zájmu svěřeného dítěte. U pěstounů na přechodnou dobu je požadováno, aby se pěstounství stalo jejich hlavní profesí. Jestli má tedy pěstoun ještě nějakou touhu zrealizovat některé ambice ve svém dosavadním povolání, je nutné zvážit jejich slučitelnost s intenzivní péčí o svěřené dítě.

Novou, zejména po vydané novele zákona ZSPOD, formou pěstounství, která si získala podporu, je péče na přechodnou dobu. V tomto případě je dítě přijato pěstounem na maximální dobu 1 roku. PP na přechodnou dobu je určena pro děti, které potřebují pomoc pěstounů jen na několik týdnů či měsíců. Je například vhodná pro děti, u nichž je zřejmé, že se budou moci brzy vrátit do své vlastní rodiny, nebo naopak, u nichž je jisté, že se do rodiny nevrátí a následně budou osvojeny. V takovém případě se o dítě starají pěstouni do té doby, než je tzv. „právně volné“ a převezmou si ho noví rodiče – osvojitelé. Další účelem PP na přechodnou dobu je poskytnutí pomoci těm dětem, které se nečekaně ocitnou v krizové situaci. Pěstoun je za tímto účelem speciálně vyškolen. Na okamžité přijetí takového dítěte a nutnost zajistit jeho komplexní péči až do doby, než tým odborníků pomůže jeho původní rodině vytvořit bezpečné prostředí pro návrat dítěte domů nebo zprostředkuje náhradní trvalé řešení jeho vzniklé situace (například péči ze strany blízkých příbuzných, dlouhodobou pěstounskou péči či osvojení).

Po celém světě dnes pěstounské rodiny poskytují přívětivý a laskavý přístup, podporu a péči dětem i mladým lidem, kteří se ocitli v obtížné fázi svého života. Pěstouni však nejsou žádní nadlidé či kouzelníci – jsou to jen odborníci zapálení pro dobrou věc, jejichž práce může ohroženému dítěti skutečně změnit život.

V pěstounských rodinách žije stále více dětí i mladých lidí, kteří pocházejí z různých sociálních prostředí a do PP přicházejí se svými různými potřebami. Potíže, s nimiž se setkávají, a problémy i nové skutečnosti, se kterými se musejí vyrovnávat, jsou stále četnější.

V důsledku toho také rostou očekávání ve vztahu k samotným pěstounům, a proto je tak velmi důležitá jejich náležitá podpora ze strany státu, odborníků i dalších zainteresovaných subjektů.

9. Metodická část

9.1 Formulace hlavního a dílčích cílů výzkumu

Hlavním cílem mojí diplomové práce bude komparovat prožité zkušenosti přechodných a dlouhodobých pěstounů s výkonem pěstounské péče.

Tento hlavní cíl budu zkoumat pomocí 6 dílčích cílů, kdy některé z nich si ještě rozdělím na několik dílčích cílů druhého řádu.

C I. Komparovat, co bylo motivací k rozhodnutí stát se přechodným nebo dlouhodobým pěstounem.

C II. Komparovat, co pěstouni považují na základě vlastní zkušenosti za klíčové na osobnosti pěstouna.

C III. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zprostředkováním pěstounské péče.

C III. 1 Komparovat, jaké zkušenosti mají pěstouni se sociálními pracovníky OSPOD.

C III. 2 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s odbornou přípravou k pěstounské péči.

C IV. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zavedením dohod o výkonu pěstounské péče.

C IV. 1 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s právy a povinnostmi pěstounů, které vyplývají z dohody o výkonu pěstounské péče.

C V. Komparovat, jak jsou pěstouni spokojeni s výší odměny pro pěstouna, příspěvkem na úhradu potřeb dítěte a dalšími pěstounskými dávkami v návaznosti na změny zákona.

C VI. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zajištěním kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

9.2 Zvolená výzkumná strategie

Cílem této podkapitoly je objasnit teoreticky pojem týkající se kvalitativního výzkumu.

Kvalitativní výzkum označuje Strauss a Corbin (1999, s. 10) jako „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.*“ Creswell (1998, s. 12 in Hendl, 2005, s. 50) pak definuje jako kvalitativní výzkum „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník pak vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“

Čermák (2002, s. 11) ve svém příspěvku do Sborníku z konference Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí o kvalitativním výzkumu sděluje: „*Kvalitativní výzkum je procesem dotazování směřující k porozumění. Je založený na výrazné metodologické tradici dotazování, explorující sociální problém nebo problém jedince. Výzkumník buduje komplexní, holistický obraz, analyzuje slova i rozsáhlejší verbální i neverbální významové jednotky, zachycuje podrobné názory informantů a provádí studii v přirozených podmínkách.*“

„*Kvalitativní přístup představuje řadu rozdílných postupů, které se snaží najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému. Jedinečnost kvalitativních přístupů není pouze v tom, že nepracují s měřitelnými charakteristikami. Pokoušejí se určitý fenomén (...) nahlížet v pro něj autentickém prostředí a vytvářet jeho obraz v co možná nejkompaktnější podobě, včetně podob jeho vztahů s dalšími aspekty apod.*“ (Reichel, 2009, s. 40)

Švaříček a Šedová kvalitativní výzkum popisují jako takový „*proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obrazy těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměr výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí realitu.*“ (Švaříček, Šedová, 2007, s. 78)

Kvalitativní výzkum má své jisté výhody, za něž jsou označovány například podrobný vhled při zkoumání subjektu, schopnost získávat hloubkový popis případů. Umožňuje zkoumat daný fenomén v jeho přirozeném prostředí, výzkumník tak může zohledňovat působení kontextu, lokální situaci a podmínky, procesy, k nimž dochází. Kvalitativní výzkum tedy může podávat

informace o tom, proč se daný fenomén objevil a současně navrhnout takové přístupy, které umožňují tvorbu nových teorií sledovaného fenoménu. (Hendl, 2005, s. 52-53)

Z tohoto pak vyplývá, že kvalitativní výzkum je výzkumem opravdu hloubkovým. Výzkumník má za úkol sbírat údaje, analyzovat různá data, dotazováním a pozorováním proniknout do hloubky daného problému. Předmětem zkoumání je porozumění sociální realitě. Proto je téma výzkumu převážně redukováno a výzkumník své poznatky čerpá, v mém případě, pomocí rozhovorů s pěstouny.

Ke sběru údajů jsem zvolila ve výzkumné části techniku interview, konkrétně strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. „*Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami sestává z řady pečlivě formulovaných otázek, na něž mají jednotliví respondenti odpovědět.*“ (Hendl, 2005, s. 173) Vybrala jsem si tuto techniku, protože tazatelské otázky mají jasně danou strukturu a pořadí. Interview bude prováděno anonymně s jednotlivými pěstouny. To jim umožní pestrou škálu odpovědí i možnost vyjádřit jejich subjektivní názor, postoj, zkušenost. Pro interview je charakteristické, že je prováděno tváří v tvář - tazatel a informant - nebo telefonicky. Obě varianty mohou být někdy náročnější na čas. Vyžaduje to taktéž spolupráci odborníků z oboru, aby rozhovor byl kvalitní a přínosný. Snižuje to také pravděpodobnost, že na některou otázku nebude vůbec zodpovězeno.

Výše uvedená technika interview má i svá možná rizika. Domnívám se, že může hrozit ovlivnitelnost dotazované osoby ze strany tazatele jeho subjektivními dojmy. Aby k tomuto z mojí strany nedocházelo, snažila jsem se moc do odpovědí nezasahovat. Dotazování také nemusí být ve svých odpovědích zcela upřímní, a proto jsem zvolila formu anonymního rozhovoru, aby tak každý mohl bez obav vyjádřit svůj vlastní názor, postoj, zkušenost.

9.3 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka 4 : Transformační tabulka

Hlavní cíl	Dílčí cíle	Dílčí cíle 2. řádu	Indikátory	Tazatelské otázky
Komparovat, jaké jsou prožité zkušenosti s pěstounskou péčí z pohledu dlouhodobých a profesionálních pěstounů.	DC 1. <i>Komparovat, co bylo motivací k rozhodnutí stát se dlouhodobým nebo profesionálním pěstounem.</i>		motivace k pěstounské péči	TO 1. Jaké důvody vás vedly k rozhodnutí stát se pěstounem?
	DC 2. <i>Komparovat, co pěstouni považují na základě vlastní zkušenosti za klíčové na osobnosti pěstouna.</i>		osobnostní předpoklady pěstouna	TO 2. Jaké osobnostní předpoklady by na základě vašich zkušeností měl splňovat člověk přijímající dítě do pěstounské péče? TO 3. Jaké skutečnosti nebo rysy osobnosti pěstouna by byly na základě vašich zkušeností překážkou pro umístění dítěte do PP?
	DC 3. <i>Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zprostředkování m pěstounské péče.</i>	DC 3.1 Komparovat, jaké zkušenosti mají pěstouni se sociálními pracovníky OSPOD.	sociální pracovník OSPOD	TO 4. Jakou konkrétní pomoc ze strany sociálního pracovníka byste nejvíce ocenila na základě vašich zkušeností při zprostředkování pěstounské péče?
		DC 3.2 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s odbornou přípravou k pěstounské péči.	odborná příprava k pěstounské péči	TO 5. Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností přínos odborné přípravy pro výkon pěstounské péče? Chtěla byste na základě vašich zkušeností odbornou

				přípravu doplnit o nějaké další podněty?
	DC 4. <i>Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zavedením dohod o výkonu pěstounské péče.</i>	DC 4.1 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s právy a povinnostmi pěstounů, které vyplývají z dohody o výkonu pěstounské péče.	práva pěstounů povinnosti pěstounů	TO 6. Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností zákonem stanovená práva pěstounů uvedená v dohodách o výkonu pěstounské péče? Nemáte potřebu stávající práva doplnit o nějaká další, z vašeho pohledu potřebná? TO 7. Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností zákonem stanovené povinnosti pěstounů uvedené v dohodách o výkonu pěstounské péče?
	DC 5. <i>Komparovat, jak jsou pěstouni spokojeni s výší odměny pro pěstouna, příspěvkem na úhradu potřeb dítěte a dalšími pěstounskými dávkami v návaznosti na změny zákona.</i>		dávky pěstounské péče	TO 8. Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností současné finanční ohodnocení pěstounů? TO 9. Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností další pěstounské dávky týkající se svěřeného dítěte?
	DC 6. <i>Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zajištěním kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.</i>		kontakt dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami	TO 10. Jak přistupujete k zákonem stanovené povinnosti zajištění kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami?

9.4 Volba výzkumného souboru

Jednotkou zkoumání tedy je subjekt, jehož charakteristiky zkoumám. V mém případě se jedná o jednotlivé přechodné a dlouhodobé pěstounky, kterých se budu ptát na jejich osobní prožití zkušenosti, týkající se PP. Všechny jsou současně jednotkou zjišťování, od kterých informace zjišťuji a slouží pro mě jako zdroj dat.

„Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a o tom, co je možné pozorovat.“ (Disman, 2007, s. 112)

Vybrala jsem tedy záměrně pěstounky různého stáří, které se zabývají výkonem PP různě dlouhou dobu a ve své péči mají různý počet dětí. Jednalo se o pěstounky vykonávající přechodnou PP a pěstounky vykonávající dlouhodobou PP. Mezi dlouhodobými pěstovnkami se jedna pěstounka zabývala příbuzenskou PP, jenž se obvykle řadí do péče dlouhodobé.

Celkem jsem tedy provedla 12 rozhovorů, z toho 5 rozhovorů s pěstovnkami vykonávající přechodnou PP a 7 rozhovorů s pěstovnkami vykonávající dlouhodobou péči.

Pěstounky, které se zúčastnily mého výzkumu, jsem zaznamenala do následující tabulky.

Tabulka 5: Pěstounka

Pěstounka č.	Věk	Vzdělání	Stav	Počet vlastních dětí	Počet dětí v PP	Doba výkonu PP	Typ pěstounské péče	Dohoda uzavřená
1	49	vyučená	rozvedená	2	1	6 let	dlouhodobá	OSPOD
2	35	středoškolské	vdaná	3	7	7 let	dlouhodobá	OSPOD
3	56	vyučená	rozvedená	4	4	15 let	dlouhodobá	OSPOD
4	51	středoškolské	vdova	2	4	29 let	dlouhodobá	OSPOD
5	45	středoškolské	vdaná	2	5	3 roky	PPP	Triada
6	41	středoškolské	svobodná	0	3	5 let	dlouhodobá	Triada
7	51	středoškolské	vdaná	5	1	10 měsíců	PPP	Středisko sociální prevence
8	43	vysokoškolské	vdaná	1	7	3 roky	PPP	Triada
9	49	středoškolské	vdaná	2	1	2 roky	PPP	Náruč dětem
10	38	středoškolské	vdaná	2	3	11 let	dlouhodobá	OSPOD
11	49	vyučená	vdaná	2	3	4	dlouhodobá	Dobrá rodina
12	53	vysokoškolské	vdaná	2	1	2	PPP	Triada

9.5 Organizace a průběh výzkumu

Strukturované rozhovory s otevřenými otázkami byly uskutečněny se 7 dlouhodobými pěstovnkami a s 5 přechodnými pěstovnkami, a to v průběhu měsíce listopadu a prosince 2015. Všem pěstovnkám byly pokládány tazatelské otázky uvedené v tabulce číslo 4.

Před uskutečněním samotných rozhovorů jsem absolvovala schůzku se sociálními pracovníci OSPOD. V průběhu této schůzky jsem je seznámila s teoretickou částí mé práce a současně jsem s nimi konzultovala vypracované tazatelské otázky. Sociální pracovníci OSPOD mi předjednaly možnost telefonického kontaktu s pěstovnkami. Následně jsem

nejprve tedy telefonicky oslovila předjednané pěstounky a dotázala se, zda budou vůbec ochotny se mnou spolupracovat a poskytnout mi rozhovory. Když byla jejich odpověď kladná, společně jsme zvolili termín našeho rozhovoru.

Rozhovory s pěstovnkami se uskutečnily během měsíce listopadu a prosince 2015 a vždy byly provedeny v místě jejich trvalého bydliště.

Na začátku každého rozhovoru jsem představila sebe, fakultu, kde studuji, obor, který studuji. Dále jsem uvedla téma výzkumu, důvod, proč jsem si toto téma zvolila, a cíl, jehož bych chtěla tímto výzkumem dosáhnout. Všechny pěstounky byly ujištěny, že nahrávka bude sloužit pouze pro účely mojí diplomové práce a nebude poskytována dalším osobám. Následně jsem každou pěstovnkou požádala o svolení nahrávat rozhovor do notebooku přes program záznam zvuku. K získání odpovědí jsem využila strukturované tazatelské otázky, uvedené v příloze A. Otázky byly pokládány v pořadí od 1 do 10. Všechny pěstounky měly při rozhovoru vytištěné otázky před sebou.

Před samotným rozhovorem byly všechny pěstounky obeznámeny s tím, že se jedná o anonymní rozhovor a jména budou nahrazena zkratkou P (pěstovnkou) + číslicí podle pořadí rozhovorů. Každý z rozhovorů trval v průměru 60 minut a více.

Mimo záznam jsem si na papír zaznamenala věk, jak dlouho tuto práci vykonávají, jaké je jejich vzdělání, kolik mají vlastních dětí, kolik dětí měly v PP a s kým mají uzavřenou dohodu o výkonu PP.

9.6 Způsob analýzy získaných údajů

Jak jsem se již zmínila, rozhovor mezi mnou a pěstovnkami jsem si nahrávala do notebooku přes program záznam zvuku. K přepisu získaných údajů do počítače jsem využila doslovné transkripce, abych s nimi mohla dále lépe pracovat a analyzovat je. *„Transkripce se nazývá proces převodu mluveného projevu z interview nebo skupinové diskuse do písemné podoby.“* (Hendl, 2005, s. 208) Současně jsem zachovala plné znění výpovědí jednotlivých pěstovek, a to včetně jejich uvedených nespisovných výrazů. Když se pěstounky během rozhovoru odklonily od položené otázky, přistoupila jsem k rozčlenění a hledala jsem segmenty, jež jsou významné pro daný cíl výzkumu. Těmto segmentům jsem si přiřadila následně kód. *„Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.“* (Hendl, 2005, s. 246) V dalším postupu jsem si zvolila hledání podobných

kategorií a zároveň vztahů mezi nimi. „*Pojmová analýza možných hodnot znaků fenoménů a případů v dané kategorii tvoří výchozí bod pro další krok.*“ (Hendl, 2005, s. 248) Skrze tyto zvolené kategorie jsem se snažila nalézat odpovědi na jednotlivé dílčí cíle a následně jsem přistoupila ke shrnutí. „*Postup interpretace dat a sběr dalšího datového materiálu se přerušil v okamžiku teoretické saturace – když žádné další kódování nepřináší nové poznatky.*“ (Hendl, 2005, s. 251)

9.7 Rizika výzkumné strategie a výzkumu

Za nevýhody kvalitativního výzkumu můžeme označit malou transparentnost výzkumu, dále také dochází k tomu, že získané poznatky jsou díky malému vzorku obtížně zobecnitelné a generalizace na celou populaci je v kvalitativním výzkumu velmi problematická. Hlubková povaha zkoumání se jeví jako poměrně časově náročná a výsledky výzkumu také mohou být ovlivněny osobou daného výzkumníka, jeho preferencemi i subjektivními dojmy. (Hendl, 2005, s. 52-53)

Výše jsem se zmínila, že využívám kvalitativní výzkumnou strategii, a to z důvodu subjektivních zkušeností dotazovaných pěstunek. Právě toto může být jedna z nevýhod, protože je tak lze jen těžko zobecnit. Hendl (2005, s. 52) jako nevýhodu uvádí, že výsledky mnohdy mohou představovat „*sbírku subjektivních dojmů*“. Nevýhodou může být také malý počet dotazovaných, kteří pocházejí obvykle z jednoho místa a jejich odpovědi mohou být tak podobné, a proto pro výzkum málo přínosné. „*Někdy se také kvalitativnímu výzkumu vytýká jeho neprůhlednost, malá transparentnost.*“ (Hendl, 2005, s. 52-53) Osobně bych jako nevýhodu označila značnou časovou náročnost. Při sběru dat jsem musela nejprve provést přímé osobní rozhovory se všemi pěstunkami, pak jsem tyto následně přepisovala, a to za účelem získání potřebných podkladů pro vyhodnocování provedeného výzkumu. Celý tento popsáný postup mi zabral hodně času a byl pro mě náročný. Za největší riziko asi pak považuji ztrátu objektivitu při vyhodnocování výsledků. Na rozdíl od výzkumu kvantitativního nemůže určit možnost, nakolik jsou naše výsledky platné. (Disman, 2000, s. 285)

10. Analýza a interpretace údajů

Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře se zjištěnými informacemi a jejich interpretací. Toto provedu formou uvedení některých odpovědí na jednotlivé otázky, které čerpám ze sdělení jednotlivých pěstunek. To, co z jednotlivých odpovědí vyplynulo, uvádím v následném shrnutí u jednotlivých dílčích výzkumných otázek.

C I. Komparovat, co bylo motivací k rozhodnutí stát se dlouhodobým nebo profesionálním pěstounem.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, co bylo podnětem pro rozhodnutí jednotlivých pěstunek začít vykonávat PP.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelské otázky **TO 1**.

U tazatelské otázky **TO 1** jsem zjišťovala, jaké důvody vedly jednotlivé pěstounky k jejich rozhodnutí zabývat se výkonem PP.

U profesionálních pěstunek jsem u této otázky identifikovala následující kategorie:

- **Nespokojenost v pracovním životě**
- **Pomoc dítěti**

Nespokojenost v pracovním životě

Pěstounky 5,7 a 9 ve svých odpovědích shodně uvádějí, že byly zaměstnány na pracovních pozicích, které je však nenaplnovaly ani po stránce pracovní, ani z pohledu osobního uspokojení. Jejich vztah k dětem a touha pomoci dítěti v nouzi u nich představovala dlouhodobou záležitost, nad kterou důkladně přemýšlely, aby si byly opravdu jisté, že tohoto rozhodnutí nebudou litovat. Pěstounka 5 pracovala 17 let v bankovníctví a postupně začala zjišťovat, že chce vykonávat takové povolání, kde by mohla ještě někomu předávat lásku, kterou v sobě pociťuje a která by mohla být ještě někomu dalšímu prospěšná. „...*pracovala jsem 17 let v bankovníctví a cítila jsem, že už prostě chci úplně změnit ten život, jinak ho víst a ještě...ještě člověk je plnej lásky a chce ji ještě někomu dát dál... navíc já mám k těm dětem dobrou vztah...*“(P5). Pěstounka 7 chtěla vždy pracovat v sociální oblasti, a proto také vystudovala sociální nastavbu. Po několikaleté péči o 5 vlastních dětí se však marně pokoušela získat zaměstnání se sociálním zaměřením, protože během let se změnily podmínky a požadavky na pracovníky v sociální oblasti. „...*potom jsem neměla praxi...navíc se mezitím změnil sociální zákon, a tak jsem nemohla dělat v sociální oblasti...a tak jsem šla dělat úplně jinou práci a zcela náhodně jsem se dozvěděla, že se tady začíná pěstounská péče na*

přechodnou dobu. Tak jsme se začli na to vyptávat...“(P7). Pěstounka 9 pracovala 17 let jako dětská sestra, následně byla propuštěna a ocitla se v sociálních službách zaměřených na seniory. Tato práce však byla pro ni psychicky vyčerpávající, a proto chtěla zaměstnání změnit. Zcela náhodně se ze sdělovacích prostředků dozvěděla o existenci institutu PPP a začala pátrat po bližších informacích. „...no a pak jsem v podstatě dělala papíry v kanceláři a najednou poslouchám rádio a tam mluvili o semináři k přechodné pěstounské péči...i když jsem do té doby vůbec nevěděla, že existuje přechodná pěstounská péče...už mi není –náct...a začla jsem telefonovat a jednat...“(P9)

Pomoc dítěti

Odpovědi pěstunek 8 a 12 se shodují v tom, že jejich hlavní motivací pro výkon PPP byla pomoc dítěti prostřednictvím svojí péče, a to v přirozeném prostředí rodiny, po dobu nezbytně nutnou k vyřešení situace a k nalezení vhodného řešení pro dané dítě, aby nemuselo po tuto dobu pobývat v ústavním zařízení. Pěstounka 8 měla mnohaletou vlastní zkušenost s dítětem z dětského domova, která se stala silným impulsem pomáhat ještě dalším dětem v tom smyslu, aby tyto děti nemusely projít ústavním zařízením, není-li to nezbytně nutné. „...tak časem jsem hodně dlouho přemýšlela, kde těm dětem pomoci, když už ve dvou a půl letech jsou tak postižený tím ústavem, že vlastně na tom vývoji je to tak strašně moc znát a přišla jsem na jediný možný řešení...že děti mít rovnou z porodnice...“(P8). U pěstounky 8 je tato motivace posílena vlastní zkušeností s dlouhodobou PP, ve které je svěřena dívka od svých dvou a půl let do současnosti. „...tak jsem si přivedla dvouapůlletou holčičku romského původu...divokou, opožděnou....byl to boj a dřina...a vidíte...dneska už jí je sedmnáct...“(P8). Motivací, která vyplynula pro pěstounku 12, byla skutečnost, že vlastní děti dospěly, odešly si budovat svůj vlastní život, a pěstounka chtěla ještě pomáhat dalším dětem, které se ocitly ve stávající tíživé situaci a nemusely by tak být umístěny do ústavního zařízení. „...vidíte, že teda se shání pěstouni, že je jich potřeba a že je spousta ostatních dětí kolem nás, kteří potřebují pomáhat...“(P12). U pěstounky 12 znásobuje motivaci pomoci ještě dalším dětem ta skutečnost, že má obě své děti adoptované, v současné době již v dospělém věku a samostatné. „...já mám doma 2 děti, 26 let a 21 let, a obě děti jsem adoptovala, takže jsem se v tomhleto pohybovala už opravdu, jo, mnoho let...“(P12)

U dlouhodobých pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorie:

- **Pomoc dítěti**
- **Řešení vlastní životní situace**

Pomoc dítěti

Odpovědi pěstounek 1,2,4 a 10 zněly souhlasně v tom směru, že hlavním důvodem stát se pěstounem a zabývat se výkonem PP byla pomoc dítěti v jeho nelehké životní situaci, ve které se právě nacházelo, a možnost jeho umístění do PP, což pro dítě znamená přirozené rodinné prostředí, namísto do ústavního zařízení. U pěstounky 1 se jednalo o pomoc postiženému dítěti, které bylo již od narození umístěno v kojeneckém ústavu a oba rodiče o něho nejevili zájem. „...*nám chlapec nebyl přidělen od úřadu, ale my jsme si ho sami vyhlídli v dětském domově, když dcera byla na školní praxi. On byl prostě takový dítě, takový špatný dítě, protože má vlastně ten Downův syndrom a byl takovej apatyckej ke všemu, k celému okolí. ....*“(P1). U pěstounky 2 se konkrétně jednalo o pomoc 7 dětem, jejichž matka byla sestrou pěstounky. Děti měly sice několik otců, ale žádný z nich o své děti neprojevil zájem. Aby nemusely být umístěny do dětského domova a všechny mohly zůstat pohromadě, zpočátku se o ně starala babička, ale současně s péčí a výchovou dětí aktivně vypomáhala pěstounka s manželem. Po roce si manželé začali vyřizovat umístění všech dětí do příbuzenské PP. „...*na děti jsme si nakonec tak zvykli, že sme si všechny vzali do pěstounský péče...*“(P2) Pěstounku 4 motivovala k PP pomoc vlastnímu synovci, dítěti od sestry, kterého jeho matka brzy po porodu opustila a zanechala ho u jeho babičky. Otec zájem neprojevil. Pěstounka se postupně o chlapce starala stále více a nakonec si vyřídila poručnictví. „...*protože maminka vlastně pracovala, tak jsem si malýho brala na hlídání, protože jsem sama měla o 10 měsíců staršího syna...no a tak to vlastně začlo...takže jsem si nakonec synovce vzala do pěstounský péče a vyřídila si poručnictví....*“(P4) Motivací pěstounky 10 k výkonu PP byla pomoc dítěti, které bylo umístěné v kojeneckém ústavu, do PP bylo vybráno KÚ a následně navrhnuo k umístění do rodiny této pěstounky. „...*přemýšleli jsme nad tím s manželem dlouho, že bysme mohli pomoci nějakému dítěti, který to potřebuje...a my ty podmínky i lásku máme...a netrvalo to zase tak dlouho a bylo nás o jednoho víc...*“(P10)

Řešení vlastní životní situace

V odpovědích pěstounek 6 a 11 jsem zaznamenala, že o výkonu PP začaly uvažovat ve spojení s řešením vlastní životní situace, protože se svými životními partnery nemohly mít vlastní děti.

Jako motivace u pěstounky 6 vyplynula potřeba řešit vlastní život bez dětí, kdy se PP ukázala jako velmi dobré a uspokojivé řešení pro oba partnery. „...protože jsme neměli vlastní děti, tak jsme řešili cestu umělým oplodněním...to se ale nedařilo, tak jsme se domluvili, že bysme rádi adoptovali dítě...proto jsme zašli na úřad. Paní sociální pracovnice nám jasně vysvětlila, že adoptovat můžou pouze manželé, což my jsme nebyli, takže jsme dostali čas na rozmyšlenou, jestli nechceme jít do pěstounské péče...“(P6) Motivací, která přivedla pěstounku 11 k výkonu PP, byla stávající neuspokojivá životní situace a současně potřeba ji řešit pro oba partnery přijatelným způsobem. PP se i zde projevila jako nejvhodnější a velmi přijatelné řešení pro oba partnery. „...jelikož jsem se rozvedla a měla nového manžela, se kterým jsme ale nemohli mít děti, takže sme přemýšleli, přemýšleli sme, teda o adopci. A ze sociálky paní nám říkala, že sme na adopci moc staří, no ale, že v nás vidí výborný pěstouny. Takže to byl takovej nápad od paní sociálky...“(P11)

Shrnutí k cíli C I. Komparovat, co bylo motivací k rozhodnutí stát se přechodným nebo dlouhodobým pěstounem.

Hlavní motivací pro výkon PP by mohla být u profesionálních pěstunek zejména nespokojenost v pracovním životě, kterou následně za plné podpory ze strany rodiny řešily změnou za takové povolání, které všechny tyto pěstounky plně uspokojuje a současně naplňuje.

U dlouhodobých pěstunek je zjevné, že hlavní motivací k výkonu PP by mohla být pomoc dítěti, které se ocitlo v tíživé životní situaci a které by tak nemuselo pobývat v ústavním zařízení, ať by se jednalo o kojenecký ústav či dětský domov, znamenající sice na jedné straně zajištění potřebné péče dítěti, na druhé straně však absenci potřebného citového zázemí, jež může poskytnout právě náhradní rodina.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstunek tedy vyplývá, že by mohly být rozdíly v hlavní motivaci pro výkon PP mezi profesionálními a dlouhodobými pěstounkami. Zatímco pro profesionální pěstounky by mohla být hlavním motivem nespokojenost v pracovním životě, u dlouhodobých pěstunek by to mohla být pomoc dítěti, které se ocitlo v nelehké životní situaci.

Zatímco profesionální pěstounky výkonem PP by mohly řešit svoji osobní situaci, převážně nespokojenost v pracovním životě, tak dlouhodobé pěstounky by mohly řešit situaci dítěte z nefunkčních rodinných poměrů.

Jako další motiv pro výkon PP u profesionálních pěstunek by mohla být taktéž pomoc dítěti v přirozeném prostředí rodiny po nezbytně nutnou dobu k vyřešení situace a k nalezení vhodného řešení pro dané dítě, aby nemuselo po tuto dobu pobývat v ústavním zařízení. U dlouhodobých pěstunek by dalším motivem pro výkon PP mohlo být řešení vlastní životní situace, která souvisela se skutečností nevydařených pokusů o společné vlastní dítě.

C II. Komparovat, co pěstouni považují na základě vlastní zkušenosti za klíčové na osobnosti pěstouna.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, jaký by měl být na základě zkušeností pěstunek samotný pěstoun, kterému je svěřeno dítě do PP, a současně také naopak, co by bylo z jejich pohledu překážkou pro umístění dítěte do PP.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelských otázek **TO 2 a TO 3**.

Tazatelskou otázkou **TO 2** jsem se snažila zjistit, jakými vlastnostmi, schopnostmi, dovednostmi by měl disponovat pěstoun, ke kterému je umístěno dítě do PP.

U profesionálních pěstunek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Zkušenost s výchovou vlastních dětí**

Profesionální pěstounky 5,7,8 a 9 se ve svých odpovědích shodují na tom, že pěstoun, který má dobře vykonávat PPP, určitě musí mít vlastní zkušenosti s vlastními dětmi a jejich výchovou, tudíž naplněná rodičovská práva, jelikož do PPP je umístěováno dítě, které kdykoliv může odejít z PPP do své vlastní či jiné rodiny či dlouhodobé PP a pěstoun musí umět tuto skutečnost přijmout, následně v sobě zpracovat a jako profesionál, který byl k tomuto vyškolen, pokračovat ve své práci. Pěstounka 5 uvádí, že pěstoun musí mít zkušenosti s vlastními dětmi a také zkušenosti s jejich výchovou. Musí mít za sebou prožitý život, jehož každodenní součástí děti jsou a ze kterého tak může čerpat při péči o svěřené dítě. „...no...hm...tak určitě by měl mít naplněný rodičovský práva, protože to, kdyby do toho někdo chtěl jít a neměl vlastní děti, tak dostane první dítě a nedá to...ty zkušenosti jsou fakt důležité a ten člověk se bez nich neobejde...musíte mít už něco za sebou, něčím projít, vědět, jak na to, co a jak, že všechno chce svůj čas...“(P5) Ale také musí být vnitřně nastaven na skutečnost, že dítě přichází, ale po určité době odejde z jeho péče a on se s tímto musí umět vyrovnat a pokračovat ve své práci. „...a taky, co je moc důležité vědět a mít v sobě nastavený...dítě k vám přijde, vy se o něho poctivě staráte, ale zase musí od vás

odejít...takže...umět se také rozloučit a člověk musí jet dál...“(P5) Pěstounka 7 sděluje, že pěstoun musí mít vlastní zkušenosti s dětmi, s jejich výchovou, zkušenosti, které se týkají společného života s dětmi, mít zažité, co obnáší každodenní péče o děti, že život s dětmi znamená, že zaujímají v našem životě přední místo. „...a měl by mít, podle mě, i zkušenosti s dětma...velice bych váhala tuto práci dát tomu, kdo nemá tuto prožitou zkušenost s dětma, s jejich výchovou, co vlastně obnáší život s dětma v zádech, kdo je zvyklý si žít jako sám, na nikoho nemusí brát ohled, prostě, kdo nezažil ten běžný každodenní život s dětma....“(P7) A pěstoun musí také přijímat dítě do své péče s vědomím, že se o něho bude starat, co nejvíce mu pomáhat s jeho problémy, ale že po nějakém čase dítě bude pokračovat dál svojí cestou v dalším životě bez něho. „... a musí mít taky jasno v tom, že k němu přijde dítě, který bude součástí celé rodiny, ale až nastane čas, musí být smířenej s tím, že od nich taky odejde a on to v sobě bude muset strávit a přát tomu dítěti, aby se mu vedlo dobře...“(P7) Pěstounka 8 zmiňuje, že pěstoun musí mít zažité vlastní zkušenosti se svými dětmi a mít tak v hlavě vše srovnané a nastavené, co vlastně obnáší PPP, jaký je její cíl a podstata, protože dítě svěřené do PPP může kdykoliv odejít a on se musí umět s touto skutečností vyrovnat a přijmout ji bez větších osobních problémů. „...tak ten člověk byl měl určitě mít, určitě, vlastní zkušenost s vlastníma dětma...to v první řadě...protože PPP není osvojení, takže to dítě může kdykoliv odejít do své biologické rodiny a ten pěstoun by tím strašně strádal, ani by to nemohl vykonávat dobře, protože by se po celou dobu bál, že o to dítě přijde...“(P8) Pěstounka 9 konstatuje, že pěstoun musí mít osobní zkušenosti s dětmi a musí tak zvládnout poradit si s dítětem, které k němu přichází do PPP, protože každé dítě si s sebou přináší jiné problémy a je třeba ho plně přijmout a těmto problémům společně čelit. „...určitě to musí být člověk, kterej má svoje osobní zkušenosti s dětma...kterej ví, že děti jsou naše radost, ale taky velká starost...že každý dítě je jiný a vy musíte přijít na to, jak na něho...a tady je nutný přijmout dítě takový jaký je, se všema jeho problémama, který má, a umět to zpracovat...spousta věcí vyleze na povrch až postupně...a umět se k tomu postavit....“(P9) Pěstounka 9 ještě dodává, že není vůbec lehké se pak s tímto dítětem loučit, ale i tato skutečnost je nedílnou součástí jejich práce, pro kterou se dobrovolně rozhodli, učili se, jak ji správně pochopit, zvládat a vykonávat. “...je těžký se pak s tímto dítětem loučit, který vám přirostlo k srdci, kdy jste s ním zažila pěkný, ale taky krušný chvíle, kdy vám šrotuje v hlavě, co asi prožilo, že se právě takto chová a projevuje, ale s tím jsme do toho šli a skoro rok a půl se učili, jak na to, abysme

pomohli dítěti, který to právě teď potřebuje, a taky měli jasno v tom, co děláme a proč to děláme...“(P9)

U dlouhodobých pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Empatie**

Dlouhodobé pěstounky 1,6,10 a 11 se ve svých odpovědích shodují, že u pěstouna je velmi důležitá jeho schopnost empatie vůči přicházejícím dětem, jelikož pro tyto děti je velice podstatné, že pěstoun se dokáže vcítit do jejich situace, do toho, co asi prožily a současně také prožívají, do toho, co asi cítí a na základě toho je také přijímá takové, jaké jsou a snaží se jim pomoci pro ně novou situaci co nejlépe zvládnout.

Pěstounka 1 uvádí, že pěstoun se musí umět vcítit do těžké situace dítěte, které k němu přichází do PP, pochopit dítě, co asi cítí a zažívá a snažit se mu co nejvíce pomoci zvládnout vstup do nové rodiny. „...musí to bejt určitě, já nevím, člověk empatickej, to v každým případě, kterej cítí s tím dítětem, jak mu asi musí bejt, dokáže pochopit, jak mu je a chce mu pomoct, aby mu bylo líp, aby se mu dobře vedlo, chce pro něho něco udělat, aby se měl dobře a taky, aby to dítě cítilo, že přichází do rodiny, která o něho stojí....“(P1) Pěstounka 6 sděluje, že pěstoun by se měl umět vcítit do situace dítěte, jak mu asi je, co všechno může prožívat ve svém vnitru, když je odebráno z vlastní rodiny a umístěno, pro něho v té chvíli, k cizím lidem. „...no, hlavně si myslím, že by se měl umět vcítit do druhých, to znamená, že by měl bejt empatickej...nejlíp umět si představit sám sebe na místě toho dítěte, vžít se do jeho situace, když ho odeberou z jeho rodiny, protože to tam nefunguje, je tam něco špatně... a ten malej človíček se ocitne u úplně cizích lidí...jak mu asi je...co uvnitř prožívá....“(P6) Pěstounka 10 zmiňuje, že pěstoun musí mít v sobě hodně empatie, aby se uměl vcítit do pocitů svěřeného dítěte a co nejvíce ho tak pochopit. Musí být také ale altruistický, aby se uměl nejen vcítit a tak také pochopit, ale aby mu i hodně pomáhal, protože právě hodně pomoci toto dítě potřebuje a pěstoun mu tak může poskytnout jeho hodnotu, kterou mu vlastní rodiče odepřeli tím, že ho odmítli. „...musí bejt určitě hodně empatickej, to je fakt důležitý, umět se vcítit do toho dítěte, jak mu asi je, co se asi děje uvnitř, zkrátka pochopit ho...a mít ty altruistický tendence, jako hodně mu pomáhat, protože to hodně potřebuje...děti, který k nám přicházejí, potřebují hodně pomáhat v hodně věcech.....umět dítěti vrátit tu jeho hodnotu, kterou mu rodiče vzali tím, že ho vlastně odmítli...“(P10) Pěstounka 11 konstatuje, že pěstoun by hlavně

měl mít rád děti, být k nim empatický, vcítit se do toho, jak se asi cítí, čím prošly a podle toho k nim také tak přistupovat. Aby děti cítily, že mají někoho, kdo při nich stojí a neopustí je. „...hlavně by měl mít rád děti...a měla by tam bejt ta empatie...vcítit se do situace, ve který ty děti jsou...jak se asi cítí, co musely projít, a tak jako k nim přistupovat....to je pro ty děti moc důležitý.....musí cítit, že my je nedáme.....“(P11)

Tazatelská otázka **TO 3** mi měla pomoci zjistit, jaké skutečnosti nebo rysy osobnosti by byly pro pěstounky překážkou pro umístění dítěte do PP.

U profesionálních pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Finanční motivace**

Profesionální pěstounky 5, 7, a 9 se ve svých odpovědích shodly, že překážkou, proč by nechtěly svěřit dítě určitému pěstounovi do péče, by byla skutečnost, že by pro něho byla hlavní pohnutkou k výkonu pěstounství zejména finanční stránka a PP by vykonával především z důvodu finanční odměny, kterou pěstoun dostává každý měsíc od státu v zákonem stanovené výši. Pěstounky se také shodly, že pro peníze tuto práci nelze vykonávat, protože nároky na pěstouny jsou značné a práce se svěřenými dětmi je velice náročná. Je třeba si uvědomit, že toto povolání se nedá vyvážit penězi.

Pěstounka 5 uvádí, že by dítě nedala někomu, kdo by vykonával pěstounství jen z finančních důvodů. Pěstounství není běžné povolání, ale stává se pro člověka zejména jeho posláním. Je sice finančně ohodnoceno státem, ale pěstoun se stará o dítě 24 hodin denně a nese za něho velkou odpovědnost. Taktéž je pod stálým tlakem velkého množství lidí, kteří jsou s PPP péčí spjati. „...určitě bych dítě nedala tomu, kdo to chce dělat jen pro peníze... protože to prostě není běžný zaměstnání jako ty ostatní...já to neberu jako zaměstnání, já to беру jako že pomáhám....a pokud to někdo nedělá kvůli tomu, že pomáhá tomu dítěti, tak ať to fakt ani nezkouší dělat....ano, já dostávám od státu zapláceno, ale taky musím odvíst kus práce...mám 24- hodinový služby každé den, co mám dítě u sebe a k tomu odpovědnost za jeho život...a pořád mě někdo kontroluje...pro peníze to prostě nejde dělat...“(P5) Pěstounka 7 sděluje, že by dítě nesvěřila takovému člověku, kterého by k PP vedly jen finanční důvody. Tento člověk by však velmi brzy sám poznal, že takto PP nefunguje, protože svěřené dítě znamená pro pěstouna velkou odpovědnost a je to práce po celých 24 hodin denně. Příliš mnoho odpovědnosti a starostí. „...nedala bych dítě někomu, kdyby to dělal ze zjištěných důvodů...jen

kvůli těm penězům...ale on by na to určitě velice brzo přišel, že to nefunguje a brzo by tím asi prásknul...velice rychle by přišel na to, že pečovat o dítě znamená obrovskou odpovědnost celejch 24 hodin každé den...tato práce se zkrátka nedá dělat kvůli penězům....“(P7)

Pěstounka 9 konstatuje, že dítě nepatří do péče lidem, kteří vnímají PPP jako výdělečnou činnost a odměna pěstouna je pro ně hlavním bodem zájmu. Dítě v PPP znamená velkou odpovědnost, mnohdy spoustu probdělých nocí a stálý drobnohled spousty zainteresovaných lidí. *„...určitě ne těm, který na to koukají jako na výdělečnou činnost...jako kolik vyděláváš....spousta lidí to vidí tak, že jsme doma, flákáme se a máme hodně peněz.... a přitom vyděláváme 25 korun na hodinu....to je balík, co?.....fakt si někdo myslí, že za to stojí ta obrovská odpovědnost, probdělý noci a pořád se někomu zpovídat?...“(P9)*

U dlouhodobých pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Finanční motivace**

Většina dlouhodobých pěstounek se ve svých odpovědích shodla, že dítě by nesvěřily do PP takovému pěstounovi, který by PP chtěl vykonávat jen z finančních důvodů a tímto způsobem by řešil svoji neuspokojivou finanční situaci. Každý člověk, který se rozhodne vykonávat PP, by si měl včas uvědomit, co všechno toto povolání obnáší a jaká rizika jsou s jeho výkonem spojená.

Pěstounka 1 uvádí, že dítě by nesvěřila do péče toho člověka, který by chtěl vykonávat pěstounství zejména pro poskytované pěstounské dávky. Takovému člověku, který vidí zejména finance, ale zapomíná, že s pěstounskými dávkami v první řadě přebírá konkrétní dítě, o které se musí řádně postarat a jeho péče je stále a podrobně monitorována zainteresovanými lidmi v oblasti PP. *„...já bych určitě nedala dítě člověku, když si to dítě vezme jen kvůli těm sociálním dávkám...tak to je špatně prostě, to je špatně...peníze jsou sice dobrý, ale stát mu je nedá zadarmo, jak si to asi představuje....s penězma si přebírá taky to dítě....a budou ho pořád kontrolovat, jestli se dobře stará, jak to funguje, co to dítě....to bych byla zvědavá, jak by to dlouho vydržel kvůli těm penězům.....“(P1)*

Pěstounka 2 informuje, že je jí známo, že existují lidé, kteří se dali na pěstounství z finančních důvodů. Dokonce se s takovými i osobně již setkala. Velmi rychle při osobním rozhovoru s nimi zjistila, oč se těmito lidem vlastně jedná. *„...jsou takový typy, že vyloženě to dělaj pro peníze...už jsme se s takovejma pěstounama setkali...bavíte se, a když se zeptáte, kde jste byli s dětma, kam*

pojedete s dětma, co dělají vaše děti....tak nic...nikde....jediný, co řekli, že děcka jezdí s tou sociálkou....ona nabízí ty tábory....ale jinak...někam na společnou na dovolenou, tak nic...nikam nejezdí....“(P2) Pěstounka 3 říká, že cítí zejména v posledních letech na společných setkáních v rámci povinného vzdělávání, že pojetí pěstounství se u mnohých zúčastněných ocitá někde jinde než, jak to zažívala a stále to má tak v sobě nastavené ona sama. Že finanční stránka věci byla jednou z posledních oblastí, kterou by se až tak zabývala. Vždy stály v popředí děti a její hlavní zájem byl, aby dobře prospívaly. Tento přístup však z vystupování, z chování i ostatních projevů od mnohých pěstounů necítí. „...třeba teď vlastně, když to tak vidím...narazila jsem na těch školeních...většinou jsou z těch příbuzenských pěstounek...každá cigaretu v pusi a jak se baví...to si myslím, že to k pěstounce nepatří...a jsou tam takový ty vulgární typy, takový ty hrubší typy...jsou to převážně ženy romského původu...a tam si myslím, že jsou ty finance...i mně to bylo tak nějak naznačeno kolegyňemi při řeči....“(P3) Pěstounka 4 vypovídá, že zejména v dnešní době se potkává s lidmi, kteří se zajímají o PP, ale zejména v tom směru, že se domnívají, že pěstounství se jeví jako dobrý byznys, prostřednictvím kterého mohou řešit svoji špatnou finanční situaci. Jako opravdu letitá dlouhodobá pěstounka pevně doufá, že tito lidé se svými zcestnými záměry neprochází u závěrečného posouzení vhodných kandidátů pro PP. „...ale setkávám se s tím spíše v dnešní době ve spojení s PPP...už se mě ptalo několik lidí, kolik to obnáší, jestli se to vyplatí....jedna paní mi říkala, že je teď na pracáku a že to vidí jako dobrej byznys a jestli prý opravdu dostane těch 20 tisíc korun....nevěděla jsem, jestli se mám smát nebo brečet...jak to maj ty lidi blbě nastavený v těch svejch hlavách...tak takovým určitě ne...doufám, že takový by neprošli sítím, jinak by to byla katastrofa.....“(P4) Pěstounka 6 sděluje, že dítě by nesvěřila do PP lidem, které by k tomu vedly zejména finanční pohnutky. Tito lidé by však nakonec zjistili, že odměna dlouhodobého pěstouna není ani na úrovni průměrné mzdy, a pokud by byli vedeni opravdu jen myšlenkou peněz, tak by od svého záměru určitě upustili. Pěstounství opravdu není lukrativní finanční záležitostí, ale u pravých pěstounů stojí na prvním místě vždy dítě, kterému chtějí pomoci. „...určitě bych nechtěla dát děti lidem, který k tomu vedly peníze...jako že pěstounstvím budu řešit svoji situaci s penězma...jako setkala jsem samozřejmě... hodně lidí mi podsouvá, že pěstounství dělaj lidi z finančních důvodů, což si já osobně myslím, že by muselo být jinak finančně ohodnoceno, aby to bylo jakoby tak lukrativní, protože to nedosahuje ani průměrné mzdy, takže si

nemyslim, že by to šlo dělat jen kvůli penězům....“(P6) Pěstounka 10 zmiňuje, že by nechtěla svěřit dítě do péče takovému člověku, který by viděl PP jako možnost snadného výdělků. Tato myšlenka by se mu velmi brzy ukázala jako značně mylná. Mnohé informace týkající se výkonu PP jsou rozšířeny mezi veřejností vcelku zkresleně, a právě tato skutečnost může vést ke zcela jiným představám, než které reálně obnáší výkon PP se všemi svými pozitivy, ale také možnými riziky. „...dítě bych určitě nedala tomu, kdo by to chtěl dělat kvůli financím...stejně ale dřív či později by proklínal toho, kdo mu toto nakecal...že si tak může vydělat lehce peníze...informace o pěstounské péči jsou mezi lidma pořád hodně zkreslený...jak o penězích, tak i o dalším...lidi nevědí...brzo by ten dotyčnej přemýšlel, jestli to za to stojí...“(P10)

Shrnutí k cíli C II. Komparovat, co pěstouni považují na základě vlastní zkušenosti za klíčové na osobnosti pěstouna.

Osobnostní předpoklady pěstouna

Za klíčovou dovednost pro kvalitní výkon PPP, kterou by měl mít pěstoun v plném rozsahu prožitou, by mohly profesionální pěstounky považovat vlastní zkušenosti s vlastními dětmi a jejich výchovou, jelikož v PPP se vždy ocitá dítě, které kdykoliv může odejít z pěstounské rodiny do své vlastní či jiné či dlouhodobé PP. Pěstoun se musí být schopen s dítětem rozloučit a musí se umět s touto skutečností vyrovnat a přijmout ji bez větších osobních problémů.

Dlouhodobé pěstounky by mohly považovat za klíčovou schopnost u pěstouna jeho empatii k dítěti, jeho schopnost vcítit se do situace přicházejícího dítěte, do toho, co prožilo a právě prožívá ve svém nitru, když bylo odebráno z vlastní rodiny a umístěno, pro něho v té chvíli, k cizím lidem, a pěstoun se snaží dítěti pomoci co nejlépe zvládnout vstup do nové rodiny tak, aby dítě mohlo pocítit, že má vedle sebe někoho, kdo při něm stojí a neopustí ho.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstunek tedy vyplývá, že by mohly být rozdíly mezi profesionálními a dlouhodobými pěstovkami v tom směru, co považují za klíčové na osobnosti pěstouna. Zatímco pro profesionální pěstounky by mohla být klíčovou dovedností u pěstouna pro kvalitní výkon PPP jeho vlastní zkušenost s vlastními dětmi a jejich výchovou, pro dlouhodobé pěstounky by mohla být klíčovou schopností u pěstouna jeho empatie vůči svěřenému dítěti, které k němu přichází do PP.

Překážka pro umístění dítěte do PP

Překážka, pro kterou by nechtěly profesionální pěstounky svěřit dítě pěstounovi do PP, by mohla být skutečnost, že by pro něho byla hlavní pohnutkou k výkonu pěstounství zejména finanční stránka věci a PP by vykonával především z důvodu finanční odměny, kterou pěstoun dostává každý měsíc od státu v zákonem stanovené výši. Dítě nepatří do péče lidem, kteří vnímají PP jako výdělečnou činnost a odměna pěstouna je pro ně hlavním bodem zájmu.

Překážka, pro kterou by dlouhodobé pěstounky nesvěřily dítě do PP pěstounovi, by mohla být skutečnost, že by PP chtěl pěstoun vykonávat jen z finančních důvodů a tímto způsobem by řešil svoji neuspokojivou finanční situaci. Ten, kdo se rozhodne pro výkon PP jako svého povolání, by se měl předem podrobně informovat, co všechno toto nelehké povolání obnáší a jaká rizika a úskalí jsou s jeho výkonem spojená.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstunek tedy vyplývá, že by profesionální i dlouhodobé pěstounky mohly shodně považovat za překážku pro nesvěření dítěte do PP skryté finanční důvody ze strany pěstouna pro výkon PP, které by se následně mohly také odrazit v úrovni zabezpečení péče o svěřené dítě. V této souvislosti vyplývá na povrch otázka, jak dlouhou dobu by takový pěstoun dokázal naplno pečovat o svěřené dítě, pokud by byl vedený pouze vidinou svého výdělku.

C III. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zprostředkováním pěstounské péče.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, jak pěstounky vnímaly přístup sociálních pracovníků OSPOD při zprostředkování PP a jaké zkušenosti mají s odbornou přípravou pěstounů, která je jednou z fází procesu zprostředkování.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelských otázek **TO 4 a TO 5**.

C III. 1 Komparovat, jaké zkušenosti mají pěstouni se sociálními pracovníky OSPOD.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelské otázky **TO 4**.

Prostřednictvím tazatelské otázky **TO 4** jsem chtěla zjistit, co by pěstounkám na základě jejich zkušeností nejvíce pomohlo při zprostředkování PP ze strany sociálních pracovníků.

U profesionálních pěstounek jsem identifikovala následující kategorie:

- **Dostatek informací**

Profesionální pěstounky 8 a 9 se ve svých odpovědích shodly, že při zprostředkování PP by nejvíce ze strany sociálních pracovníků přivítaly dostatečné množství potřebných informací, týkající se všech potřebných požadavků a formalit, které musí budoucí pěstoun vědět a splnit a současně také informace dotýkající se výkonu samotné PP.

Pěstounka 8 sděluje, že prvotních informací ze strany sociálních pracovníků je poskytováno velmi málo, a přitom právě na začátku je na budoucí pěstouny kladeno velmi mnoho požadavků a s tím spojených potřebných informací, které pěstouni očekávají, že získají právě na úřadě od sociálních pracovníků. Tomuto důležitému kroku budoucího pěstouna není věnováno ze strany sociálních pracovníků dostatečné množství času, kterého by bylo právě potřeba pěstounům poskytnout. Některé z nich tento přístup přivede k tomu, že nakonec ztratí o pěstounství zájem a od svého záměru se této práci věnovat odchází. „...*ta prvotní informace je strašně chabá a strašně slabá...ty lidi tam přijdou a vlastně během 10 minut jsou vypoklonkováni, místo toho, aby si je ta sociální pracovnice teda opravdu posadila a řekla jim, co by je zhruba čekalo, ale nejenom v tom procesu zprostředkování, ale taky jaký děti tam například přichází a další důležitý a podstatný informace, kterých je fakt v začátku opravdu na člověka dost...některý lidi ten přístup ze strany úřadu tak znechutí, že se na to nakonec vykašlou....*“ (P8) Pěstounka 9 sdělila, že z prvního setkání se sociální pracovnící OSPOD byla značně zaskočená v tom směru, protože sociální pracovnice zcela otevřeně přiznala, že nemá k dispozici dostatek potřebných informací k PPP a ba naopak očekávala, že příchozí žadatelka bude mít vše nastudováno z různých dostupných zdrojů. „...*já vám to teda řeknu po pravdě...já, když jsem přišla poprvé na OSPOD a přišla jsem oznámit, že bych chtěla jít do PPP, tak mně bylo řečeno paní sociální: doufám paní, že to máte nastudovaný z internetu....my o tom skoro nic nevíme....tak to byl pro mě mazec...moje štěstí ale bylo, že jsem se na svý triko jen tak ze zvědavosti zúčastnila semináře o PPP v Praze, o kterým jsem se dozvěděla z rádia a potkala jsem tam spoustu lidí, který s touto prací měli co do činění...*“ (P9)

- **Partnerství**

Profesionální pěstounky 5 a 12 se shodují ve svých odpovědích v tomto smyslu, že při zprostředkování PP by nejvíce ze strany sociálních pracovníků přivítaly partnerství ve smyslu

vzájemných vztahů budovaných na úrovni vzájemné spolupráce a prospěšnosti, nikoli z pozice nadřazenosti a podřazenosti.

Pěstounka 5 k tomu uvádí, že stát potřebuje pěstouny pro mnohé děti, aby nemusely zbytečně pobývat v ústavních zařízeních, ale budoucí pěstouni potřebují zvláště na začátku hodně pomoci ze strany státu, aby mohli zvládnout počáteční nápor požadavků, které jsou na žadatele kladeny. A právě vzájemný vztah partnerství by k tomuto mohl přispět. „...*hned na začátku by nás měli brát spíš jako své budoucí pomocníky, jako jejich spolupracovníky, zkrátka jako svoje partnery...oni potřebují nás a my zase je...přistupovat k nám jako k lidem, který mají stejný cíle jako oni...pomáhat přeci tomu dítěti...myslim si teda, že to tak je....*“

(P5) Pěstounka 12 sděluje, že budoucí pěstouni, kteří přicházejí za sociálními pracovníky se svým cílem věnovat se přechodnému pěstounství, by měli být ze strany sociálních pracovníků považováni od počátku za možné budoucí partnery, se kterými je třeba navázat dobré kontakty a vztahy a poskytnout jim pocit, že i následná pokračující spolupráce může být o vzájemně užitečném a prospěšném partnerství pro obě zúčastněné strany. Nicméně opak je pravdou a budoucí pěstouni mnohdy odcházejí z úřadu s rozličnými pocity. „...*z toho přístupu člověk cítí, že vás neberou jako sobě rovnýho, někoho, kdo je stejně naladěnej jako oni, někoho, kdo za nima přišel jako za odborníkama a taky chce pomáhat dětem, který to přece potřebujou, ale někoho, kdo po nich něco chce, jako by je člověk zdržoval nebo dokonce snad obtěžoval...často chybí z jejich strany navázání toho partnerství a větší míra vzájemně spolupracovat...*“ (P12)

U dlouhodobých pěstounek jsem identifikovala následující kategorii:

- **Spokojenost se sociálním pracovníkem**

Dlouhodobé pěstounky 1,3,6,10 a 11 se ve svých sděleních shodly, že byly a stále jsou spokojené s přístupem a prací sociálních pracovníků OSPOD a mají s nimi po celou dobu, kdy vykovávají PP, dobré zkušenosti. Od samého začátku, pokud něco potřebují, setkávají se s ochotou, vstřícností a pomocí. Jedná se o vztah vzájemné spolupráce a pomoci.

Pěstounka 1 uvádí, že první kontakt se sociální pracovníci nebyl až tak pozitivní, protože byli atypický případ z pohledu úřadu. Vybrala si postižené dítě z dětského domova a na úřad přišla s jasným stanoviskem, že požaduje do péče pouze toto dítě, jinak PP vykonávat nechce. Sociální pracovnice byla tímto zaskočena a sdělila, že tento přístup není možný. Nicméně

pěstounku nenechala na holičkách, vše začala zjišťovat, velmi se angažovala a pomáhala ve všech směrech, takže žádost byla nakonec vyřízena kladně. „...*při našem prvním setkání sociální pracovnice na můj návrh nereagovala vůbec dobře...řekla, že tak to teda fakt ale nejde...moje žádost ju evidentně dostala...hned mě napadlo, že je to všecko v háji...ale opak byl pravdou...řekla, že musí všechno zjistit a dá mi vědět...za 2 dny mi volala a začly sme na tom pracovat...takže, co můžu říct...jen to, že jsem spokojená a to trvá stále...“(P1) Pěstounka 3 informuje, že na sociální pracovnice měla během let, co vykonává dlouhodobou péstounku, štěstí. Byly to příjemné ženy, které se jí snažily pokaždé se vším pomoci, mohla se na ně kdykoliv obrátit a vycházely jí ve všem vstříc. „...*já sem vždycky měla se sociálníma pracovníkama štěstí...nikdy sem nenarazila na nějakýho, se kterým by se nedalo mluvit, kterej by šel vyloženě proti mně...vždycky to byly příjemný ženský, který se snažily pomoci...všichni byli příjemní a když jsem to potřebovala, tak se mi snažili se vším pomoci...“(P3) Pěstounka 6 konstatuje, že při prvním kontaktu na úřadě narazili na sociální pracovníci, která jim předkládala své názory a postoje a stále je někam směřovala, což vedlo k tomu, že odešli a dali si čas přemýšlet. Uběhl rok a jejich touha pomoci nějakému dítěti nevymizela. Takže se opět objevili na úřadě a tam je přivítala usměvavá sociální pracovnice, která jim sdělila, jaké mají v jejich situaci možnosti, poskytla všechny potřebné informace a bylo jen na nich, jak s nimi naloží. „...*nakonec jsme měli přece jenom štěstí a narazili na sociální pracovníci, se kterou jsme byli velmi spokojeni a jsme s ní v kontaktu dodnes a funguje to k oboustranný spokojenosti...takhle bych to viděla jako nejideálnější...říct, co to obnáší, ať se lidi rozhodnou sami, pokud mají nějaký pochybnosti...nevnucovat svoje názory, svoje pocity, nebejt konkrétní, ale říct je to tak či onak, pomoci vyplnit potřebný papíry...a hlavně...nechat to první rozhodnutí na lidech...“(P6) Pěstounka 10 sděluje, že vždy měli štěstí na dobré sociální pracovníky, kteří jim, pokud potřebovali, se vším potřebným pomohli. Neměli s tímto nikdy problém. Naopak. Ale je pravdou, že se snaží spoléhat hlavně sama na sebe a svoji rodinu. Pomoc ze strany sociálních pracovníků považuje za jakési přilepšení k výkonu PP. „...*my sme měli vždycky velký štěstí na dobrý lidi...fakt že jo...takže tady u nás jednička s hvězdičkou, ať to byl kdokoliv z nich...je ale pravda, že já sem od začátku od úřadů nic nečekala...já sem čekala nejvíc od sebe...bylo by pro mě těžký se na někoho až tak moc spolíhat...ale pokud si já řeknu a oni mi pomůžou, tak to považuju za dobrou věc a je to takovej bonus k tý náročný práci...“(P10) Pěstounka 11 uvádí, že má velmi dobré zkušenosti se sociálními pracovníci****

hned od počátku. I v době, kdy přišli poprvé na úřad, ale i nadále jsou stále ochotné a vstřícné, a pokaždé, když ona cokoliv potřebuje, získává od nich potřebné informace. Přístup ze strany sociálních pracovníků shledává jako velmi kladný. „...*my sme se sociálnima pracovníkama, máme, dá se říct, velice kladný zkušenosti...jejich přístup byl a je k nám dobrej....dostali sme dostatek informací....se vším nám vždycky pomohli... byli a pořád sme se vším spokojení....*“ (P11)

C III. 2 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s odbornou přípravou k pěstounské péči.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, zda se odborná příprava jevila pěstounkám jako dostačující a pomohla v jejich začátcích výkonu PP.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelské otázky **TO 5**.

Tazatelskou otázkou **TO 5** jsem zkoumala, jaký přínos spatřují pěstounky v odborné přípravě pro výkon PP a zda by navrhovaly doplnění odborné přípravy o nějaké podněty.

U profesionálních pěstounek jsem identifikovala následující kategorii:

- **Spokojenost s přípravou**

Profesionální pěstounky 5,7,9 a 12 se shodly ve svých odpovědích na tom, že s úrovní odborné přípravy byly spokojené, že odborná příprava byla pro ně přínosem a všechny podané informace jim určitě pomohly a byly ku prospěchu v začátcích výkonu jejich PPP. Nicméně na základě získaných zkušeností dodávaly své různé podněty k zamyšlení.

Pěstounka 5 uvádí, že byla jednou z prvních přechodných pěstounek v našem, dnes již bývalém, okrese. V té době, i když organizace a celý průběh přípravy byl spíše spontánní, vnímala svoji odbornou přípravu jako dostačující, která ji pomohla v začátcích, získala potřebné informace, věděla kam, na koho a s čím se může obrátit. „...*já jsem byla úplně první skupina tady v okolí a oni nevěděli, jak nás školit, co mají školit, takže to probíhalo dosti nahodile....spíš jsme si hodně povídali na nějaký témata...ale můžu říct, že v té době jsem to cítila jako naplnění...mně to pomohlo....*“ (P5) S odstupem času ale vidí, že mnohé informace scházely. Proto by určitě dle svých zkušeností zařadila do odborné přípravy návštěvu kojeneckého ústavu a dětského domova, aby budoucí pěstouni sami mohli shlédnout prostředí ústavních zařízení i samotné děti v nich. „...*samo, že s odstupem času už vidím, že tam některý věci chyběly...my sme to pak doháněli povinnýma školeníma během roku....každý začátek je*

těžkej...určitě bych doporučila ze svých zkušeností zařadit do odborné přípravy taky návštěvu kojeneckého ústavu a dětského domova, aby se budoucí pěstouni mohli sami podívat, jak to tam chodí a jak tam děti žijí.....“(P5) Pěstounka 7 sděluje, že s průběhem celé odborné přípravy byla spokojena, ať se to týkalo organizace, průběhu, odborníků, obsahu této přípravy, do začátků byly předané informace přínosné. Pěstounka ještě uvedla, že nechápe, proč jim byly předkládány americké příběhy z PP namísto českých. „...příprava se nám líbila, oběma, mně i manželovi, byli sme spokojený, ale myslíme si, že na realitu života vás snad nic nemůže jako připravit...fakt si to myslíme...že stoprocentně člověk nebude nikdy připravenej na konkrétní případ...ale co se týče samotný přípravy, sme byli velmi spokojeni...s přístupem, s formou, měli jsme bezvadnej kolektiv, dělali jsme tu pridovskou přípravu...jediný, co mi přišlo divný, že nám pouštěli americký příběhy pěstounů...to bylo o ničem...však jsem jim to napsala do zpětný vazby....“(P7) Také se domnívá, že informace, týkající se kontaktů dítěte s biologickou rodinou, byly pěstounům předávány v průběhu odborné přípravy značně zidealizované, což neodpovídá následné realitě. „...akorát, co se nám jevilo v tý přípravě, když s odstupem času hodnotíme...že se dost dávalo do pozitivního světla spolupráce s biologickou rodinou toho dítěte...v tý přípravě to bylo líčený dost idealisticky...tak se nám to jeví, že to není ve skutečnosti...my to tak cítíme...ale jinak celkově hodnocení té přípravy je jako velmi pozitivní...“(P7) Pěstounka 9 konstatuje, že s úrovní odborné přípravy byla velmi spokojená až na ty americké ukázky z PP, které se vzdalovaly českým podmínkám. Odborná příprava jí značně ulehčila v začátcích výkonu PP, úroveň lektorů byla velmi dobrá a z poskytnutých materiálů dodnes čerpá. Jako bonus pro ni byli lidé, kteří se tam sešli a stále společně udržují kontakt. I když také podotýká, že praxe se mnohdy značně liší od teorie, kterou se učili. „...myslím si, že určitě to byla obrovská pomoc....navíc to bylo hrozně dobře udělaný....vlastně to byli výborní lektori...jediná chybička byla v těch ukázkách pěstounský péče z Ameriky namísto z Česka...ale to jsem jim uvedla do zpětný vazby, ať s tím něco udělaj...navíc jsme tam byli bezvadná parta, prima sled, doted' dá se říct v kontaktu...fakt hodně pomohli, to zaprvé...a zadruhé...navíc máme vlastně spoustu materiálů, z kterejch těžíme, když už nevíme....můžu říct...jenom pozitivní, jenom supr...bylo to dobře připravený, ale člověk nakonec v praxi zjistí, že spousta věcí probíhá jinak, než jak nás to učili.....“(P9) Pěstounka 12 začíná tím, že jí velmi vadilo, že si pobyt a stravu na odborné přípravě, která probíhala na hotelu, museli kompletně, včetně dopravy do místa určení, uhradit z vlastních prostředků a

nejednalo o zanedbatelnou částku. „...příprava mi přišla strašlivánsky dlouhá....jezdili sme na školení na hotel, kde sme si všechno museli platit....pobyt na hotelu, jídlo na hotelu....to mě teda docela vadilo...jenom tydle ty přípravy nás s manželem přišly asi na patnáct tisíc...a to nepočítám dopravu...to mě teda dosti vadilo, protože to bylo celkem dost peněz...pak mě taky vadilo, že to všechno bylo strašně dlouho...“(P12) Jinak hodnotí odbornou přípravu jako přínos pro sebe, zejména v tom směru, že prošla výbornou sebereflexí a také získala nové přátele. Může porovnávat s minulostí, takže byla spokojená a velmi s přípravou pěstounů souhlasí. „...ale, co musím říct...po skončení těchto příprav zjistíte, že jste prošla tak úžasnou sebereflexí...v tomto byl pro mě fakt přínos a taky jsem získala spoustu přátel a kamarádů...když ta příprava skončila, tak jsem zjistila, že vim daleko daleko víc...já dneska vim, že to školení je dobrý, dobrý, dobrý, protože můžu srovnávat s tím, co jsem prožila dřív, když jsem adoptovala prvního syna...nic nebylo, nic jsem nevěděla a byla to hrůza...takže já jsem byla velmi spokojená...“(P12) Zmínila také, že je školitelkou systému PRIDE, který se začal u nás praktikovat v nedávné době, je zastíněn ministerstvem a ona ho považuje za dobře zpracovaný. Má jedinou výtku, a to jsou americké příběhy pěstounství namísto příběhů z českého prostředí pěstounů. „...sama jsem se nakonec stala školitelkou systému PRIDE, i když sama jsem tímto neprošla...můžu ale říct, že je to opravdu dobrý, ucelený, je to propracovaný...až na ty americký příběhy v Česku...ale co vim, tak se na tom pracuje, aby se to změnilo.....“(P12)

U dlouhodobých pěstounek se mi nepodařilo identifikovat shodnou převažující kategorii, neboť ze 7 realizovaných rozhovorů pro mě vyplynulo, že 2 dlouhodobé pěstounky (6, 11) byly s přípravou spokojeny. V jejich případě se jedná o absolvování odborné přípravy v nedávné době. Pěstounka 6 absolvovala odbornou přípravu v roce 2009. S průběhem i obsahem odborné přípravy byla spokojená. Velmi přínosné pro ni byla přítomnost pěstounů z praxe a jejich prezentace různých praktických příkladů ze života pěstounů, jak kladných, tak i negativních zážitků. Celkově hodnotila celou odbornou přípravu kladně a domnívá se, že tam nic nechybělo. Pro ni byla příprava přínosem. Do začátků získali spoustu informací ohledně dítěte i praktických záležitostí potřebných pro výkon PP. Z jejího pohledu se přípravy účastnili odborníci na úrovni. Pro ni bylo důležité pochopit, jaké dítě přichází do PP a jak je důležitý kontakt dítěte s biologickou rodinou. „...musím říct, že se mi to hrozně líbilo...byli tam

pěstouni z praxe...co bylo super, že vykládali příklady z praxe...a nejen to dobrý, ale i negativní zážitky to se mi tam hrozně líbilo...celkově hodnotím přípravu hrozně kladně...myslím si, že tam nic nechybělo...určitě nám to pomohlo do začátků a dostali jsme spoustu informací, které se týkaly dítěte...pochopit, co je to za dítě, které přichází do péče a jak je pro něho důležitý kontakt s jeho rodinou....“(P6) Pěstounka 11 absolvovala odbornou přípravu v roce 2014. Z jejího pohledu byla celá odborná příprava, která trvala téměř celý rok, zajímavě připravená a vedená, dozvěděli se mnoho potřebných informací, takže s ní byla opravdu spokojená. Jediná věc, která ji vadila, a ví, že se jednalo o většinu pěstounů, že zde byly použity příběhy z americké PP, což tedy bylo velmi nešikovné. Příklady ze zahraničí mohly být také prezentovány, ale všichni přítomní pěstouni však potřebovali pěstounské příběhy z našeho českého prostředí, jelikož pěstounství v Česku probíhá již po dlouhou dobu a do dnešních dnů prošlo značným vývojem vpřed. To bylo jediné mínus, které ona i ostatní vnímali na odborné přípravě. „...bylo to velice zajímavý a dozvěděli jsme se tam spoustu nových věcí...byla jsem spokojená...jediná věc, co nám tam všem asi vadila, bylo to, že ty papíry převzali z Ameriky...to by tak nevadilo...špatný bylo to, že ty ukázky nebyly z českého prostředí, kde je přece jenom situace jiná...v Česku je ta pěstounská péče už leta a leta letoucí, takže ty příklad maj bejt z Česka...to byl takovej jedinej zádrhel... po skončení po nás chtěli zhodnocení, tak jsme jim to napsali...“(P11)

Další 2 pěstounky začínaly s PP před 15 či 20 lety a tento organizovaný postup přípravy neexistoval. Prošly psychotesty, pohovory, skupinovým a následně individuálním sezením a jednou za půl roku je kontaktovala sociální pracovnice.

Pěstounka 3 absolvovala určitou přípravu v roce 1999. V té době musel budoucí pěstoun projít psychotesty. Pokud uspěl, byly s ním provedeny další pohovory a musel se zúčastnit nejdříve skupinového sezení, následně individuálního sezení. Tím přípravy skončily. S dokladem, který prokazoval, že je pěstounem, pak už po něm nikdo nic nevyžadoval. Každého půl roku byl kontaktován sociální pracovníci. Pokud se vyskytly problémy, kdykoliv mohl požádat o pomoc na úřadě. Ještě byly pořádány víkendové pobyty, které nebyly povinné a účastnili se jich pěstouni dle svého zájmu. Tyto pobyty pěstouni vítali, protože se tam mohli potkat s jinými pěstouny a předávat si vzájemně zkušenosti. „...byl ten základ projít nějaký to hlavní školení...pak nějaký psychotesty, nějaký pohovory, nějaký sezení hromadný, pak ještě taky individuální...a tím to skončilo...pak s papírem pěstouna po mně nikdo už nic nechtěl...pak

byly nějaký nabídnutý víkendový pobyty, ale bylo to postavený jestli chcem, tak se můžem zúčastnit...byli jsme rádi, protože jsme se tam setkali s jinejma pěstounama a mohli jsme si vyměnit naše zkušenosti....“ Pěstounka ještě dodala: „...my jsme to tehdy brali úplně jinak...že si berem dítě a bude to naše dítě a musíme si nějak poradit...tehdy nebyly vůbec ty možnosti, co jsou dnes...tehdy to fakt probíhalo úplně jinak než je to dnes...dnes se to všechno jaksi moc hrotí...“(P3)

Pěstounka 4 absolvovala určitou přípravu v roce 1995 a má podobné zkušenosti jako pěstounka 3.

Jedna pěstounka, a to 10, vnímala přípravu jako pro sebe velkou příšernost, která ji po celou dobu deptala, a dítě zde bylo prezentováno jako zdroj nebezpečí a problémů. „...bylo to hrozný....čekala jsem, že nás budou školit, jak na to, jak to všechno zvládnout a ustát...namísto toho tam jakejsi psycholog mluvil o dítěti jako o hrozbě pro náš partnerskej vztah, jako o zdroji problémů a jiný nesmysly....byla jsem z toho úplně otrávená a pořád jsem se s nim hádala...jedinej přínos byla pěstounka z praxe, který sem visela na rtech...a taky, že sme se poznali s dalšíma pěstounama....“(P10)

Pěstounka 1 vykonává PP od roku 2009. Žádnou odbornou ani jinou přípravou neprošla, protože celý proces svěřeni postiženého dítěte měl atypický průběh. Musí se účastnit povinného školení, které vyplývá z novely zákona od roku 2013. Jediným, čím musela projít a uspět, aby jí bylo svěřeno postižené dítě do PP, tak to byly psychotesty a několik pohovorů s psychology.

Poslední pěstounka 2 vůbec žádnou odbornou ani jinou přípravou neprošla, protože se jedná o příbuzenskou PP. Musí se účastnit povinného školení, které vyplývá z novely zákona od roku 2013. Jediným, čím musela společně s manželem projít a uspět, aby jim byly děti svěřeny do pěstounské péče, tak to byly psychotesty.

Jelikož se mi u dlouhodobých pěstounek nepodařilo identifikovat shodnou převažující kategorii, nemohla jsem tak provést komparaci prožitých zkušeností s odbornou přípravou k pěstounské péči mezi přechodnými a dlouhodobými pěstounkami.

Proto mohu jen uvést, že odborná příprava k PP by mohla naplnit očekávání přechodných pěstounek, zatímco prožité zkušenosti dlouhodobých pěstounek se ukázaly různorodé.

Shrnutí k cíli C III. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zprostředkováním pěstounské péče.

Sociální pracovník při zprostředkování pěstounské péče

Při zprostředkování PP by mohly uvítat profesionální pěstounky ze strany sociálních pracovníků dostatečné množství potřebných informací, současně taktéž vzájemný vztah, který se opírá o partnerství. Jedná se o takové informace, které se týkají všech zadaných požadavků a formalit vyplývajících ze zákona a které musí budoucí pěstoun nejen znát, ale zejména řádně splnit a současně taktéž informace dotýkající se výkonu samotné pěstounské péče. Vztah partnerství ve smyslu oboustranné výhodnosti pro zúčastněné strany při vzájemné spolupráci.

U dlouhodobých pěstunek je pak zjevné, že by mohly být spokojené s přístupem a prací sociálních pracovníků OSPOD při zprostředkování PP, jelikož se u nich setkaly se vstřícností, ochotou či poskytnutím potřebných informací. Současně se mohly na sociální pracovnice kdykoliv obrátit, když cokoliv potřebovaly, byť jen poradit nebo i zjistit či zařídit. Řada z nich také ocenila sociální pracovnice v tom směru, že je vždy dokázaly vyslechnout, i když nic právě nepotřebovaly.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstunek tedy vyplývá, že by mohly být rozdíly ve skutečnostech, které by přivítaly profesionální a dlouhodobé pěstounky ze strany sociálních pracovníků při zprostředkování PP. Zatímco přechodné pěstounky by mohly zejména vítat dostatečné množství potřebných informací či partnerství ze strany sociálních pracovníků, tak dlouhodobé pěstounky by mohly být s přístupem a prací sociálních pracovníků OSPOD při zprostředkování PP s velkou pravděpodobností spokojené.

Odborná příprava

Profesionální pěstounky by mohly být s úrovní i průběhem celé odborné přípravy spokojené. Odborná příprava tak, jak se uskutečnila, by mohla být pro ně dostačující, je zjevné, že by současně pro ně mohla být značným přínosem a taktéž všechny poskytované informace po celou dobu trvání odborné přípravy by jim mohly značně napomoci v začátcích jejich výkonu PPP.

Nicméně na základě získaných zkušeností dodávaly své různé podněty k zamyšlení.

Pěstounka 5 by zařadila do odborné přípravy návštěvu kojeneckého ústavu a dětského domova, aby budoucí pěstouni sami mohli shlédnout prostředí ústavních zařízení i samotné děti v nich. Pěstounka 7 se domnívá, že informace, týkající se kontaktů dítěte s biologickou

rodinou, byly pěstounům předávány v průběhu odborné přípravy značně zidealizované, což neodpovídá následné realitě. Pěstounka 9 podotýká, že praxe se mnohdy značně odlišuje od teorie, která je pěstounům předkládána. Pěstounka 12 uvádí, že žadatel si musí sám hradit dopravu, ubytování a stravu v rámci celé odborné přípravy, kdy se nejedná o zanedbatelnou částku a přitom není jisté, že bude nakonec vybrán jako vhodný uchazeč pro výkon PP.

U dlouhodobých pěstunek se mi nepodařilo identifikovat shodnou převažující kategorii, neboť ze 7 realizovaných rozhovorů pro mě vyplynulo, že 2 dlouhodobé pěstounky byly s přípravou spokojeny. Další 2 pěstounky začínaly s PP před 15 či 20 lety a tento organizovaný postup přípravy neexistoval. Jedna pěstounka vnímala přípravu jako pro sebe velkou příšernost, která ji po celou dobu deptala, a dítě zde bylo prezentováno jako zdroj nebezpečí a problémů. Jedna pěstounka neprošla žádnou přípravou, jelikož měla od počátku atypický průběh celého řízení ohledně přidělení postiženého dítěte do PP a poslední pěstounka neprošla žádnou přípravou, jelikož se jedná o příbuzenskou PP.

Jelikož se mi u dlouhodobých pěstunek nepodařilo identifikovat shodnou převažující kategorii, nemohla jsem tak provést komparaci prožitých zkušeností s odbornou přípravou k PP mezi profesionálními a dlouhodobými pěstoučkami.

Proto mohu jen uvést, že odborná příprava k PP by mohla naplnit očekávání profesionálních pěstunek, zatímco prožité zkušenosti dlouhodobých pěstunek se ukázaly různorodé.

Profesionální pěstounky 5,7,9 a 12 a dlouhodobé pěstounky 6 a 11 prošly nově zavedeným systémem příprav pěstounů PRIDE. Souhlasně uvádějí jeho slabinu v tom směru, že pěstounům jsou prezentovány americké ukázky PP, které se značně vzdalují českým poměrům v PP a české příběhy z pěstounství zcela chybí, což je ze strany pěstounů zcela nevyhovující.

C IV. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zavedením dohod o výkonu pěstounské péče.

C IV. 1 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s právy pěstounů, která vyplývají z dohody o výkonu pěstounské péče.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, jak pěstounky vnímají svá práva uvedená v dohodách o výkonu PP.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelské otázky **TO 6**.

U tazatelské otázky TO 6 mě zajímalo, jak nahlíží pěstounky na jim stanovená práva v uzavřených dohodách o výkonu PP a zda nemají potřebu doplnění dalších práv.

U profesionálních pěstounek jsem identifikovala následující kategorii:

- **Akceptace nastavených práv**

Téměř všechny profesionální pěstounky se ve svých odpovědích shodují, že se svými právy byly seznámeny při podpisu dohody, takže věděly, jaké možnosti mají k dispozici a co všechno mohou využívat. V rámci PPP vnímají, že stále potřebují pomoc v mnoha směrech. Spolupráce s doprovázejícími organizacemi funguje velmi dobře, a tak mohou svá práva naplno využívat. Se stanovenými právy souhlasí, považují je pro svoji práci za dostačující a necítí potřebu je měnit či doplňovat.

Pěstounka 5 uvádí, že dohody a v nich uvedená práva a povinnosti považuje za dobrou věc pro pěstouna. Ona jako přechodná pěstounka tohoto opravdu využívá. Potřebuje pomoc v mnoha směrech. At už se jedná o pomoc s vyplňováním různých písemností týkající se svěřeného dítěte, pomoc ohledně spolupráce s dětským či odbornými lékaři nebo pomoc s kontakty s biologickou rodinou. V jejím případě spolupráce s doprovázející organizací funguje velmi dobře a svá práva tak může naplno využívat. Se stanovenými právy souhlasí, považuje je za dostačující a necítí potřebu je měnit či doplňovat. „...*dohody jsou dobrá věc a že tam jsou moje práva, to je dobrý...mám svý práva a musím říct, že je hodně využívám....potřebuju pomoc s papírama, s lékařem, potřebuju pomoc s biorodinou....nebo se dozvim něco nového o malým nebo mi něco volaj z kraje a já tomu nerozumím...s nima je to fakt bez problémů.....já su zatím s něma spokojená...s těma miminkama mně ty práva v tomhleto případě zatím stačí...*“(P5) Pěstounka 7 sděluje, že se nad oblastí svých práv prozatím až tak nezamýšlela, protože přechodné pěstounství vykonává vcelku krátkou dobu. Se svými právy byla seznámena při podpisu dohody, takže věděla, jaké možnosti má k dispozici a může využívat. Sděluje, že ji v současné době vyhovuje tento systém práv, jak je nastaven, že nemá potřebu, aby se něco na stávajících právech měnilo. Zatím se nepovažuje za tak zkušenou, aby mohla až tak dalece hodnotit. „...*zatím jsem neměla asi moc času nějak přemýšlet o svých právech...stačí mi to tak, jak to je...musím říct, že mi to vyhovuje a nemám potřebu, aby se na tomto něco měnilo...na těch mejch právech a požadavcích...v podstatě je to krátká doba, co jsem přechodná pěstounka, abych mohla nějak líp posoudit...*“(P7) Pěstounka 9 konstatuje, že svoji dohodu si řádně při podpisu přečetla, byla seznámena doprovázející organizací se svými

právy a může jen konstatovat, že vše výborně funguje k její naprosté spokojenosti. Má k dispozici svoji doprovázející pracovníci, která ji ve všem vychází maximálně vstříc a se vším ji pomáhá, takže svá práva může plně využívat a také využívá, jelikož se při její práci objevuje stále něco nového, kdy je pěstoun rád, že má v zádech někoho, na koho se může spolehnout a kdo pomůže, když je třeba. Se stávajícími právy souhlasí, považuje je za dostačující a necítí potřebu je měnit. „...četla jsem teda samozřejmě smlouvu jakoby s mojí doprovodnou organizací...já bych řekla, že tam je to všechno v pořádku...o všem jsme společně mluvili...a navíc mi připadá, že někdy to až přesahuje...já jsem teda byla zvyklá se starat sama o sebe...ted' prostě najednou víte, že máte někoho pro sebe, na koho víte, že je spoleh...jako, že...zavolej, kdykoliv potřebuješ, přijedu...zavolej, dej vědět....moje práva vidím zatím jako dostačující...nemám teda potřebu něco měnit....zdá se mi to v pořádku...“(P9)

Pěstounka 12 zmiňuje, že se stávajícími právy je spokojená a z její strany není prozatím důvod pro změny. Zmiňuje, že je to zejména díky doprovázející organizaci, se kterou má uzavřenou dohodu. Spolupráce funguje velice dobře a kdykoliv potřebuje pomoc, tak to není problém. Se vším ji ochotně poradí a pomohou. Na základě získaných zkušeností by ale přivítala konkrétní informace pěstounovi ze strany doprovodné organizace, které se týkají finančních prostředků, které má tato organizace k dispozici a které je možno čerpat jak pro její nutné provozní záležitosti spojené s výkonem pěstounství, tak pro svěřené dítě. „...ohledně práv si myslím, že jsou dostačující...myslím, že je to tak v pořádku...já teda nemám problémy, protože moje doprovodná organizace funguje a se vším, co potřebuju, mi ochotně pomůžou...co jsem během toho roku péče o chlapce zjistila...že bych ráda věděla, jaké finance já můžu požádat u doprovodky, jak pro svoje nutný náklady, tak na to dítě...jakou částku má ta doprovodka na mě i dítě k dispozici, co se dá v potřebnejch situacích využít...“(P12)

U dlouhodobých pěstounek jsem identifikovala následující kategorii:

- **Akceptace nastavených práv**

Téměř všechny dlouhodobé pěstounky shodně sdělují, že při podpisu dohody s nimi bylo podrobně probíráno nejen, co se po nich bude požadovat, ale také, jaká práva tímto uzavřením jako pěstouni získávají, co mohou využívat, jaké možnosti jsou jim nabízeny, na co všechno má vlastně z dohody pěstoun nárok, kdo bude jejich styčným pracovníkem. Na základě dosavadních zkušeností nemají pěstounky potřebu něco měnit v tomto směru, se stanovenými

právy souhlasí, nevnímají, že je potřeba někde ubírat nebo přidávat. Takto nastavená práva považují pěstounky v globále za vyhovující, pro ně dostačující a relevantní. Přesto v odpovědích některých z nich nacházíme citlivá místa, se kterými se svěřují a přivítaly by určité změny.

Pěstounka 2 uvádí, že když pěstoun chce, má dostatek svých práv, když ale všechno nechává na ostatních, tak jich má málo. Společně s manželem zastávají názor, že je potřeba také vlastní aktivita a razantnost a vše jde zařídit. Všechno záleží na tom, jak se k daným záležitostem pěstouni postaví. V jejich případě platí, že když něco potřebují, snaží se toto řešit po vlastní linii za spolupráce s OSPODEM, ale zejména svojí vlastní aktivitou. Tato taktika se jim za ta léta osvědčila a, co se týká svěřených dětí v příbuzenské PP, nemají problémy ani s vycestováním či získáním zpráv o jejich zdravotním stavu, je-li nějaký zdravotní problém, který je třeba řešit. Ale člověk si musí zjistit, co je potřeba udělat, aby vše dopadlo, jak on si vytyčil jako cíl v zájmu svěřených dětí. Pro ně jsou práva dostačující. Při počtu dětí, které mají svěřené v péči, není čas hloubat nad stanovenými pravidly, je třeba si s tímto umět poradit, zařídit se ku prospěchu dětí. „...*když si pěstoun stojí za tím, co chce, tak ty práva má...co se týká lékařů, pasů nebo jinejch věcí...jedeme si po své linii, která se nám osvědčila, protože naší vlastní aktivitou si umíme všechno zařídit pro ty děcka....všechno záleží na tom, co si dovedete zjistit, jak se k tomu stavíte, jak si to vyřídíte....s právama nemáme problém a souhlasíme s tím, jak to je...*“ (P2) Pěstounka 3 konstatuje, že podmínky, co mají pěstouni dnes a co měli dříve, se nedají vůbec srovnat. V dohodách je jasně uvedeno, na co mají právo, co mohou využívat, kdo se jim bude věnovat, jaké možnosti jsou jim nabízeny. Ona sama už pomalu s PP končí. Využívá zejména odbornou pomoc pro jednu ze svých dvou svěřených dívek. Je s tímto moc spokojená. Kdyby byly tyto možnosti už dříve, domnívá se, že spoustu starostí by nemusela vůbec řešit. Ale přesto je ráda, že se na problém dívky přišlo a řeší se. Je za to vděčná. S nastavenými právy souhlasí, vidí je jako dostačující. Za léta vlastní praxe vidí velký problém, který velkou měrou negativně zasahuje do života pěstouna, a to, že dovršením 18 let věku svěřeného dítěte je ukončena veškerá spolupráce OSPODU s tímto dítětem. Seč se v podstatě jedná o právo dítěte, zasahuje to velmi negativním způsobem pěstouna v jeho výkonu PP. Právě období od 16 do 20 let věku dítěte se u těchto dětí probouzí dědičné geny a v kombinaci s pubertou z toho vychází celá řada problémů, které zasahují život celé pěstounské rodiny a právě v tomto období je potřeba pomoci ze strany sociálních pracovníků

opravdu mnoho. „...*pěstounům je dnes pomůženo...maj svý práva, který jsou jasně daný a ty můžou využívat...můžou se na něco spolehnout...věděj, že když něco potřebujou, stačí i jen zavolat a sociální pracovnice jim pomůžou nebo jim to zařídí...myslim si, že ty práva jsou pro pěstouny dobrý...pro mě je to sice už pozdě...já už pomalu končím, ale jsem teď spokojená a považuju to za dostačující...co je teda pro mě velkej problém, tak to je to ukončení spolupráce OSPODU s děčkama, když dosáhnou 18 let....v době puberty, kdy to nejvíc potřebujem, tak nás v tom nechaj a člověk je opravdu někdy z toho na mašli....*“ (P3) Pěstounka 4 zmiňuje, že práva a povinnosti uvedená v dohodách, protože pěstoun podepisuje, k čemu se vlastně zavazuje, ale také je zde jasně uvedeno, jaké možnosti má k dispozici a co všechno může využívat, na co má nárok. Ona hodně využívá odbornou pomoc ohledně dětí. Ta jí v dřívější době opravdu scházela, protože každé dítě přicházející do PP má nějaký svůj problém, který se dříve či později řeší. Kdyby tyto služby takto fungovaly již dříve, mohla být spousta věcí úplně jinak. Proto je ráda za to, jak je to dnes nastaveno pro pěstouny a v jejím případě to funguje a ona je s tímto spokojená. Jelikož vychovala několik dětí do dospělosti, takže už z vlastní zkušenosti může s jistotou konstatovat, že cítí jeden veliký problém týkající se svěřeného dítěte, který se však úzce přenáší na samotného pěstouna v tom směru, že dosažením 18 let věku dítěte v PP, končí veškerá spolupráce OSPODU s tímto dítětem. Takže pak už vše leží jen na bedrech pěstounovi, jak si se všemi problémy které se týkají dítěte, sám poradí. A právě věk od 16 do 20 let je u těchto dětí velice kritickým obdobím, kdy dítě potřebuje snad nejvíce pomoci. „...*z mého pohledu můžu říct, že mi to vyhovuje...tenkrát mi nejvíc scházela ta odborná pomoc...ty možnosti, co jsou dnes jsme neměli...dnes to opravdu funguje...něco potřebuju, obrátím se na moji sociální pracovníci a ona mi to ochotně zařídí...podle mě jsou práva relevantní a já je akceptuju...protože už mám se svěřenýma děčkama něco za sebou, musím vám říct můj velkej problém, kterej musím za ty roky pořád řešit...a už jsem to několikrát říkala sociální pracovníci, že by se s tím mělo něco dělat...jakmile má děcko 18 let, skončí OSPOD veškerou spoluprací, která se ho dotýká a všechno zůstává na nás...tak to si nedovedete představit ty problémy, co řeším....*“ (P4) Pěstounka 6 sděluje, že takto nastavená práva jsou pro ni současné době vyhovující. Ze svých práv nejvíce využívá poradenství ohledně kontaktu s biologickou rodinou sourozenců, kde s komunikací s rodiči dětí se někdy potřebuje poradit, jak správně jednat a postupovat. Místo respitní péče by přivítali s přítelem, kdyby jim stát přispěl na společnou rodinnou dovolenou

na 14 dní než by dali o děti pečovat a odjeli si sami od nich odpočívat. Dále pěstounka zmiňuje okamžitou pomoc pěstounům, kterou mají pěstouni možnost využívat v době od 8 do 15 hodin, což spatřuje jako značně limitující. Z jejího pohledu by volila možnost kontaktovat sociálního pracovníka kdykoliv během 24 hodin, protože PP znamená řadu nečekaných situací, které musí pěstoun bezodkladně řešit. V závěru pak konstatuje: „...*ohledně práv můžu jen říct, že mi zatím takto vyhovují, pro nás jsou zatím dostačující a nemám pocit, že je potřeba někde ubírat nebo přidávat...*“ (P6) Pěstounka 10 uvádí, že dohody považuje za další administrativní věc, za nového úředního šimla a vidí v nich spíše budování závislosti pěstounů na jiných lidech. Svá práva samozřejmě zná, rozebírali je s nimi už na přípravě a jsou uvedena v dohodě, ale nezabývá se tím, zda jsou dostačující nebo jestli jich není pro pěstouny málo. Bere to jako hotovou věc. Ona chce především vychovávat a věnovat se dětem. Je-li nějaká možnost, tak ji využije pro děti. Nechce být závislá na něčí pomoci. Snaží se vše řešit svými silami v rámci rodiny. Služby, které jsou jejich právem, zatím nevyužívají, ale je si vědoma, že se může na OSPOD kdykoliv obrátit, pokud by něco potřebovala. Přivítala by respitní péči pro celou rodinu. Aby děti nemusely trávit čas mimo rodinu, ale aby celá rodina mohla trávit někde společně čas a stát by jim tento společný pobyt uhradil. S nastavenými právy nemá problém, akceptuje je, nemá potřebu něco v nich měnit. „...*co se týká práv pěstounů...samozřejmě, že je znám a vim, jaký mám možnosti...však sme podepisovali dohody...my je prakticky nevyužíváme...snažíme se spolíhat sami na sebe...ale nemám s nima problém a zatím nevidím důvod, aby byly nějaký změny...*“ (P10) Pěstounka 11 uvádí, že práva se jí zdají dostačující, že nad touto oblastí nikdy až tak do hloubky nepřemýšlela. S právy pěstouna byli seznamováni již během odborné přípravy pěstounů, tam se ptali na vše, co potřebovali vědět. Po ukončení této přípravy, když byli vybráni jako vhodní kandidáti, následně podepisovali dohodu, kterou podrobně probírali se sociálním pracovníkem a vše jim bylo opět podrobně a srozumitelně vysvětleno. Nejen, co se po nich bude požadovat na základě dohody, ale také, jaká práva a možnosti tímto uzavřením jako pěstouni získávají. Na základě dosavadních zkušeností pěstounka zatím nemá potřebu změny v tomto směru, souhlasí s právy a takto stanovená jí vyhovují. „...*myslím si, že je to dostačující.... já o tom nějak nepřemýšlím...není čas....byli jsme o nich informováni už během té přípravy pěstounů....než jsme podepsali dohodu, tak jsme je s pracovníci doprovázející organizace taky dosti*

probírali....všechno nám vysvětlili...zkrátka víme, do čeho jsme šli....zatím nemám potřebu to nějak měnit...zatím mě to takto stačí...“(P11)

C IV. 2 Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni s povinnostmi pěstounů, které vyplývají z dohody o výkonu pěstounské péče.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, jak pěstounky vnímají své povinnosti uvedené v dohodách o výkonu PP.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelské otázky **TO 7**.

U tazatelské otázky TO 7 mě zajímalo, jak nahlíží pěstounky na jim stanovené povinnosti v uzavřených dohodách o výkonu PP.

U profesionálních pěstounek jsem identifikovala následující kategorie:

- **Přiměřenost nastavených povinností**

Téměř všechny profesionální pěstounky se ve svých odpovědích shodují, že zákonem stanovené povinnosti se jim zdají být přiměřené a necítí, že by se jednalo o požadavky, které by se nedaly splnit. O svých povinnostech se dozvěděly již v průběhu odborných příprav k PP a znovu a podrobně s nimi byly obeznámeny při podpisu dohody, takže jim bylo dostatečně známo, co a jak dalece je potřebné plnit a co se po nich bude vyžadovat. V současné době plnění zákonem zadaných povinností akceptují a nemají žádné problémy s jejich plněním.

Pěstounka 5 uvádí, že zákonem stanovené povinnosti a ukotvené v dohodách se jí zdají být přiměřené. Nemá pocit, že by šlo o nesplnitelné požadavky na pěstouna. S povinnostmi pěstouna se poprvé setkala už během odborných příprav k PP a při podpisu dohody s nimi byla opět podrobně seznámena a nemá problém je plnit. At se jedná o každoroční povinné odborné školení, které ona považuje za potřebné a vždy přínosné, povinnost zajištění kontaktu s biologickou rodinou, který mnohdy, pokud ona cítí potřebu, probíhá se zastíněním doprovázející organizace či povinnost umožnit sledování naplňování uzavřené dohody, jak ze strany doprovázející organizace či sociálních pracovníků OSPOD. „...povinnosti, který jsou uvedeny v dohodě se mi zdají přiměřené...nezdá se mi, že by po mně někdo chtěl něco nadlidského či nepřiměřeného...já si myslím, že je to přiměřené...zatím teda nemám problém s plněním svých povinností...navíc jsme to dosti podrobně rozebírali, když jsem to podepisovala....“(P5) Pěstounka 7 sděluje, že o rozsahu či obsahu svých povinností zatím až tak nepřemýšlela, protože přechodné pěstounství vykonává vcelku po krátkou dobu. Co

všechno se od pěstouna očekává, jaké jsou jeho zákonné povinnosti, se dozvěděla již v průběhu odborných příprav k PP a se svými povinnostmi byla znovu a podrobně obeznána při podpisu dohody, takže jí bylo dostatečně známo, co a jak dalece je potřebné plnit, aby nemusela řešit zbytečné problémy. Sděluje, že v současné době plnění zákonem zadaných povinností zcela akceptuje a nemá žádné problémy s jejich plněním. Po dobu, co vykonává přechodnou pěstounku a má v péči prvního chlapce, necítí, že by potřebovala své povinnosti měnit. Školení se účastní ráda, protože se dozví další zajímavé věci, se sociální pracovnící má velmi dobré vztahy a cokoliv potřebuje, vždy ji vyjde vstříc, s kontakty zatím nemá moc dobré zkušenosti a své poznatky pravidelně sděluje doprovázející organizaci. „...o *mejh povinnostech jsme dosti diskutovali, když jsem byla na úřadě podepsat tu dohodu...musím říct, že povinnosti akcetpuju a taky nemám problém s jejich plněním... vůbec ne...zatím jsem nad tím nějak neuvažovala, protože dělám pěstounku vcelku krátkou dobu...zatím to, co teď žiju s tím jedním dítětem, který mám na starosti, tak se neukázalo, že by něčeho bylo moc nebo něčeho bylo málo...starost mi dělají ty kontakty chlapce s matkou...bohužel je nevidim jako prospěšné pro chlapce...ale všechno předávám doprovodné organizaci, aby měli k dispozici správný informace...“(P7) Pěstounka 9 konstatuje, že o svých povinnostech pěstouna, které je nutné plnit, se poprvé dozvěděla na odborné přípravě k PP a následně s nimi byla ještě podrobně seznámena při podpisu dohody ze strany doprovázející organizace. Konstatuje, že i v tomto směru je spokojená, protože věděla, co se po ní bude chtít a zatím s plněním svých povinností nemá žádné problémy. Přiznává, že neví, co by mohla dále uvést, protože ji zkrátka nic nenapadá, co by bylo zásadní a mohlo ji vést k negativnímu názoru na věc. „...*moje povinnosti... od začátku jsem věděla, co se po mně bude chtít, takže to plním a zatím v tom nevidím problém...nic mě nenapadá, co bych k tomu mohla jako namítat...přiznám barvu...fakt mě nic nenapadá....já su prostě i v tomto spokojená....s plněním povinností z dohody prostě problémy nemám...“(P9) Pěstounka 12 zmiňuje, že povinnosti pěstouna byly dostatečně probírány během dlouhého období příprav na PP, takže věděla, co ji čeká a počítala s tím. S plněním svých povinností, které jsou dány zákonem a jsou uvedeny v dohodách, nemá problém. Stávající povinnosti vnímá jako přiměřené. Sama je školitelkou systému PRIDE a povinnosti pěstounů patří mezi přednášená témata. „...*no tak já s těma povinnostma nemám problém...já jsem do toho šla***

připravená z toho školení... věděla jsem, že to tak bude...sama to i přednáším...myslím si, že je to tak v pořádku...“(P12)

U dlouhodobých pěstounek jsem identifikovala následující kategorii:

- **Přiměřenost nastavených povinností**

Téměř všechny dlouhodobé pěstounky shodně sdělují, že s povinnostmi pěstouna se poprvé seznámily na odborné přípravě pěstounů, kdy byly postupně a velmi podrobně informovány, co všechno musí pěstoun při výkonu své péče o svěřené dítě plnit, co všechno je potřebné dělat a čím se zabývat. Podpisem dohody pak vyjádřily svůj souhlas s plněním zadaných povinností ze zákona. Nastavené povinnosti tedy akceptují, přijímají je jako jasně stanovené požadavky, které je nutno z jejich strany plnit. Nemají problémy s jejich řádným plněním, necítí potřebu v tomto směru něco měnit, pěstounům uložené povinnosti vnímají ze svého pohledu jako přiměřené.

Pěstounka 1 uvádí, že povinnosti pěstouna vyplývají ze zákona a jestliže podepsala dohodu, tak vyjádřila souhlas s jejich plněním. Uvádí, že není typ, který by studoval, zda je povinností mnoho či málo, bere to jako jasně danou a hotovou věc. Svoji energii vkládá především do svěřeného dítěte a stará se, aby vše fungovalo. S plněním zadaných povinností nemá problém. Povinného ročního vzdělávání se řádně účastní, se sociální pracovníci z OSPODU jsou v pravidelném kontaktu, telefonují si, dostává od ní maily s nabídkami školení, pokud ona něco potřebuje, zavolá si sociální pracovníci nebo ji navštíví na úřadu. Každé 2 měsíce přijíždí sociální pracovnice k ní domů, zjistí si, co potřebuje, popovídají si v klidu u kávy. Kontakty s biologickými rodiči nemusí řešit, za což je ráda, jelikož se nemusí věnovat dalším záležitostem, které tato oblast obnáší. „...*povinnosti jsou daný zákonem...vím, že to musím dělat, tak se s tím srovnám...nemám problém to plnit...nejsem ten typ, kterej by studoval a přemýšlel, zda je to dobře, je toho málo nebo moc...na školení chodím, se sociální pracovníci jsem v kontaktu a jezdí za náma, rodiče naštěstí řešit nemusim... to, co musim, stejně musim...není mi to proti myslí ...energii vkládám hlavně do mého chlapce...aby měl, co potřebuje a aby to všechno fungovalo....“(P1) Pěstounka 2 sděluje, že podepsali na úřadě dohodu a se svými povinnostmi byli podrobně sociální pracovníci OSPOD seznámeni. Zadané povinnosti akceptuje, přijímá je jako jasně stanovené požadavky, které je nutno z jejich strany plnit. S manželem se starají o hodně svěřených dětí a není čas na nějaké rozebírání, zda je toho*

na ně moc nebo, co by si představovali apod. S plněním povinností nemají problém, drží se toho, co mají zadáno. Školení se účastní, hodiny za rok si splní, sociální pracovnice k nim pravidelně dojíždí na návštěvy, povídá si s dětmi, nahodilé návštěvy jednoho z otců akceptuje, protože z jeho strany probíhají v poklidu. Pokud něco potřebuje, zavolá sociální pracovnici a ta ji ochotně poradí. Povinnosti si plní a nemá s nimi problém. „...je daná dohoda, se kterou jsme se museli seznámit a podepsat....držím se těch povinností, který jsem podepsala...nemám s nima problém...beru to tak, jak to je stanovený....máme na starosti hodně dětí a není čas na nějaký rozebírání...školení si splním, sociální pracovnice k nám pravidelně dojíždí, když něco potřebuju, tak si zavolám nebo se za ní rozjedu a kontakty taky berem...takže zatím všechno klapě a zvládáme to....“(P2) Pěstounka 3 konstatuje, že zákonem nastavené povinnosti pěstouna akceptuje a nemá problém s jejich plněním. Pokud porovnává s dřívější situací, tak školení pro pěstouny je v současné době opravdu na jiné úrovni. Z jejího pohledu je třeba volit taková témata, která jsou zajímavá a potřebná pro pěstouny, důležitá je také volba kvalitních odborníků a zařazovat pěstouny z praxe, aby školení splňovalo svůj účel a bylo přínosem pro pěstouny a ne jenom splnění stanovené povinnosti. Zažila to, tak ví, o čem mluví. Pravidelné návštěvy sociální pracovnice po dvou měsících ji zcela vyhovují, protože si s ní může o všem popovídat, sdělit ji své problémy a ona ví, o čem je řeč a dokáže ji pochopit či také poradit. Kontakty s rodiči v současné době řešit nemusí a tuto skutečnost vítá. Během výkonu své PP za více jak 15 let kontakty s rodiči řešila spíše okrajově, ale i to stačilo, aby poznala, že v jejich případě se jednalo o negativní zásah do života dítěte i pěstounské rodiny. Proto s udržováním kontaktů s rodiči za každou cenu, jak je to dnes prezentováno, nesouhlasí, nevidí to jako nějakou dobrou věc pro dítě, protože, podle jejího názoru, dítě má pak v hlavě zmatek. „...povinnosti nevidím jako přehnaný...já si teda myslím, že není až tak těžký je plnit...já s tím teda problémy nemám.....školení je dnes někde jinde než to bejvalo dřív...je ale moc důležitý, aby tam byly dobrý témata, co zajímají hlavně pěstouny a něco jim to dá...důležití jsou aji ti správní odborníci a pak ty lidi z praxe....takový ty teorie jsou nám k ničemu....pravidelný návštěvy sociální pracovnice já osobně vítám, protože si s ní můžu povídat o svezích problémech a ona ví, o čem mluvím a co potřebuju řešit...kontakty s rodiči naštěstí neřeším a jsem fakt ráda...setkala jsem se s tím dřív...rodiče si vzpomněli po letech, že mají někde nějaký dítě, ale byly to jen zbytečný problémy navíc...naštěstí to skončilo, protože soudkyně byla velmi rozumná....nevidím to jako dobrý pro děcko...má jen zmatek

v hlavě...“(P3) Pěstounka 6 zmiňuje, že s povinnostmi pěstouna se poprvé seznámila na odborné přípravě pěstounů, kdy byli postupně a velmi podrobně informováni, co všechno musí pěstoun při výkonu své péče o svěřené dítě plnit, co všechno je potřebné dělat a čím se zabývat. Takže už tenkrát se postupně seznamovala s tím, co ji bude čekat, pokud budou vybráni jako vhodní kandidáti pro PP. Potom, následně při podepisování dohody o této oblasti diskutovali se sociální pracovníci, a svým podpisem se zavázali povinnosti plnit. Prozatím nemají větší problémy dostát svých povinností a plně je akceptují. Kontakty považuje za výbornou věc. U nich fungují, a jelikož jsou na dobré úrovni, může se kdykoliv na vše zeptat, pokud má nějaký problém s dětmi. Tato povinnost je bez problémů. Se sociální pracovníci doprovázející organizace je ve stálém kontaktu, telefonují si, posílají maily, pokud je třeba, pracovnice přijede a probírají společně potřebné záležitosti. Co se týká povinného ročního vzdělávání. Přítel pěstounky, který zajišťuje výchovu svěřených dětí společně s ní, je vedený napůl s ní jako pečující osoba u nejstarší holčičky. Z toho mu plyne povinnost ročního vzdělávání. Jelikož chodí do zaměstnání, na toto si musí vybírat dovolenou, čímž se mu takto zkracuje volný čas, který by mohl trávit společně s celou rodinou. Pěstounka by velmi přivítala v tomto směru změnu, aby si pěstouni nemuseli vybírat dovolenou, jelikož se jedná o službu celé společnosti a pěstouni jsou v tomto směru vlastně kráceni. Řešením by byla školení pěstounů pořádaná o víkendech, ale tam by bylo potřebné zajistit hlídání dětí, jinak by se jednalo o bezcennou záležitost. Mnoho doprovázejících organizací však není schopno tomuto požadavku pěstounům vyhovět. „ ...s mýma povinnostma jsem se setkala už na přípravě, a pak jsme je podepisovali v dohodě...zatím nemáme větší problémy je plnit...kontakty považuju za výbornou věc...u nás to funguje...když potřebuju, zavolám si rodině a dozvím se, co potřebuju...to je fakt dobrý....sociální pracovnice k nám dojíždí na kontroly, jinak si telefonujeme...když potřebuju a řeším nějaký problém, není pro ni problém a dojede za mnou...jsem s nima spokojená....povinnosti bych ubrala ve vzdělávání partnerovi... partner má se mnou napůl jedno dítě, a tak mu vzniká ta povinnost školení....on ale chodí do práce a na každý školení si musí brát dovolenou... myslím si, že by stačilo, aby toto povinný školení měl jeden z pěstounů...stejně všechno doma spolu probírají a všechno, co se týká pěstounské péče vědí oba....víte...děláme to pro všechny, pro celou společnost a ještě nám to ukrajuje čas, kterej chceme trávit spolu jako rodina...chtěla bych, aby se nad tímto někdo fakt zamyslel...“(P6) Pěstounka 10 sděluje, že své povinnosti nijak nerozebírá, ale dělá,

co se po ní chce. Nepřemýšlí, zda je povinností moc nebo málo, toto pro ni není zásadní. Své povinnosti si plní, zatím s tímto problémem nemá, necítí potřebu v tomto směru něco měnit. Povinných školení se účastní, sociální pracovnice z OSPODU k nim pravidelně dojíždí, chová se k nim velmi pěkně, s dětmi si povídá s taktem a velmi přirozenou formou, takže jakoby zapadá do rodiny. Kontakt s rodiči začíná řešit až nyní, u třetího svěřeného dítěte, kdy si vzali do PP desetiměsíčního chlapečka, což pro ni znamená, že určitý čas bude muset věnovat těmto rodičům namísto svěřeným dětem. Moc se jí to nezamlouvá, neví, co může čekat, ale doufá, že vše bude mít hladký průběh, aby nebyl narušen život celé rodiny. „...svý povinnosti znám, ale moc o nich nepřemýšlím, protože času je málo...dělám, co se po mně chce...nic nevymrčuju a nevymeišlím žádný jiný věci...prostě si povinnosti plním a jsem v klidu...na školení chodím...sociální pracovnice k nám jezdí a je s náma spokojená...s kontaktama zkušenosti moc nemám...nevím, co nás čeká...můžu jen doufat, že nám to nebude zasahovat do života naší rodiny...že to bude v poklidu...“(P10) Pěstounka 11 uvádí, že pěstounům uložené povinnosti vnímá ze svého pohledu jako vcelku přiměřené. S jejich plněním zatím problém nemají. Už v době příprav na PP je seznamovali s tím, co všechno budou muset plnit v rámci svých povinností při výkonu samotné PP. Takže věděli, co je čeká a čím se budou muset zabývat. Pak podepisovali dohodu. Takže dali na papír to, co už vlastně znali z příprav. Věděli tedy, do čeho jdou. Kontakty považuje jako právo rodičů na své děti a naopak. U nich to funguje. Sociální pracovnice je navštěvuje v dohodnutých termínech. Pokud se vyskytne problém, zatelefonuje a ona přijede kdykoliv. Každoroční povinné školení absolvují, ale mnohdy je náročné zajištění si hlídání a věnovat tomu potřebný počet hodin. Pěstounka se domnívá, že pokud se nevyskytují při PP problémy a vše probíhá v klidu, mohlo by to být zohledněno na počtu hodin školení. „...povinnosti mi připadaj vcelku přiměřený...svý povinnosti si plníme...vždyť jsme to podepsali...s kontakty nemáme problémy...rodiče mají právo na svý děti...u nás to zatím funguje...pracovnice nás navštěvuje...když potřebuju, tak jí zavolám a ona za mnou přijede...v tomto problému taky není...těch školení je vcelku dosti je plnit...máme dvě malý děti...stíhá se to s odřenejma ušima...když problémy nejsou, tak by to mohlo být nějak zohledněný...já to vidím tak trochu na sílu....“(P11)

Shrnutí k cíli C IV. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zavedením dohod o výkonu pěstounské péče.

Zákonem stanovená práva pěstounů

Profesionální pěstounky by mohly považovat zákonem stanovená práva pro pěstouny za dostačující pro výkon jejich PP, se stanovenými právy by tedy mohly souhlasit a současně by tak nemusely mít potřebu je prozatím měnit či doplňovat. Za podstatné by také mohly profesionální pěstounky považovat dobře fungující spolupráci s doprovázející organizací, která by jim měla být na základě uzavřené dohody plně k dispozici, aby mohli využívat svá práva dle aktuálních potřeb.

Dlouhodobé pěstounky by mohly vnímat zákonem nastavená práva pro pěstouny v globále za vyhovující pro výkon jejich PP, současně dostačující a relevantní. Na základě svých získaných zkušeností by nemusely pěstounky mít až takovou potřebu něco měnit v tomto směru, se stanovenými právy by mohly tedy souhlasit či by nemusely mít potřebu někde něco přidávat či ubírat. Přesto některé z nich uvedly skutečnosti, které je nenechávají v klidu a přivítaly by určité změny.

Pěstounky 3 a 4, které vykonávají PP péči více jak 15 let a vychovaly několik dětí do dospělosti, shodně sdělují, že vnímají jako velký problém, který se velmi úzce dotýká pěstouna v tom směru, že dosažením 18 let věku dítěte v PP, končí veškerá spolupráce OSPODU s tímto dítětem. A právě v období puberty mezi 16 – 20 rokem dítěte, kdy musí pěstoun řešit celou řadu kritických problémů a situací, které mnohdy negativně zasahují život celé pěstounské rodiny a svěřené dítě potřebuje v tomto období snad nejvíce odborné pomoci, je spolupráce dle zákona ukončena. Pak vše záleží na tom, zda pěstoun tento nápor ustojí nebo se musí se svěřeným dítětem rozloučit. Pěstounky 6 a 10 by namísto respitní péče přivítali, kdyby jim stát přispěl na společnou rodinnou dovolenou, kterou by si společně mohli užít, než aby si sami odjeli od dětí odpočívat. Dále pěstounka 6 zmiňuje okamžitou pomoc pěstounům, kterou mají pěstouni možnost využívat v pracovní dny od 8 do 15 hodin, což spatřuje jako značně limitující. PP znamená celou řadu nečekaných situací, které musí pěstoun bezodkladně řešit a z jejich zkušeností by nebylo od věci, aby byla dána možnost pěstounům kontaktovat sociální pracovníky nepřetržitě, čímž by se mohlo zabránit řadě krizových situací.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstunek tedy vyplývá, že by profesionální a dlouhodobé pěstounky mohly mít stejné zkušenosti v tom smyslu, že se

zákonem stanovenými právy pro pěstouny by mohly souhlasit, zákonem nastavená práva pro pěstouny by mohly považovat za vyhovující pro výkon jejich PP, současně dostačující a relevantní. Na základě svých získaných zkušeností by nemusely pěstounky mít potřebu něco měnit či doplňovat v tomto směru.

Zákonem stanovené povinnosti pěstounů

Profesionální pěstounky by mohly považovat zákonem stanovená povinnosti pro pěstouny za přiměřené pro výkon jejich PP, se stanovenými povinnostmi by tedy mohly souhlasit a současně by tak nemusely mít potřebu je prozatím měnit. V současné době by mohly plnění zákonem zadaných povinností akceptovat a nemusely by mít žádné problémy s jejich plněním. Dlouhodobé pěstounky by mohly vnímat zákonem nastavené povinnosti pro pěstouny za přiměřené pro výkon jejich PP, současně by je mohly akceptovat a považovat je jako jasně stanovené požadavky, které by bylo potřeba z jejich strany řádně plnit. Na základě svých získaných zkušeností by nemusely pěstounky mít potřebu něco měnit v tomto směru a se stanovenými povinnostmi by mohly tedy souhlasit.

Pouze pěstounka 6 zmínila, že by velmi přivítala změnu v oblasti povinného vzdělávání v tom směru, aby si pěstouni, kteří chodí do zaměstnání, nemuseli vybírat k tomuto účelu dovolenou, jelikož se jedná o službu celé společnosti a pěstouni jsou v tomto směru vlastně kráceni na úkor vlastní rodiny. Řešením by mohla být školení pořádaná o víkendech, ale mnoho doprovázejících organizací však není schopno tomuto požadavku pěstounům vyhovět.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstounek tedy vyplývá, že by profesionální a dlouhodobé pěstounky mohly mít stejné zkušenosti v tom smyslu, že se zákonem stanovenými povinnostmi pro pěstouny by mohly souhlasit, zákonem nastavené povinnosti pro pěstouny by mohly považovat za přiměřené pro výkon jejich PP, současně je akceptovat a nemusely by mít žádné problémy s jejich plněním. Na základě svých získaných zkušeností by nemusely pěstounky mít potřebu něco v tomto směru měnit.

C V. Komparovat, jak jsou pěstouni spokojeni s výší odměny pro pěstouna a příspěvkem na úhradu potřeb dítěte v návaznosti na změny zákona.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, jak hodnotí jednotlivé pěstounky výši odměny pěstouna a výši částky na potřeby svěřeného dítěte po novelizaci zákona.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelských otázek **TO 8 a TO 9**.

Prostřednictvím TO 8 jsem chtěla zjistit, zda pěstounky považují současné finanční ohodnocení výkonu PP za vyhovující.

U profesionálních pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorie:

- **Spokojenost s odměnou pěstouna**

Profesionální pěstounky 5,7 a 9 se ve svých odpovědích shodují v tom, že jsou spokojené s odměnou pěstouna, která je jim poskytována pravidelně každý měsíc a pokud mohou srovnávat s jinými zaměstnáními žen v místním regionu, považují tuto odměnu na zdejší poměry za dobrý plat. Nicméně v jejich odpovědích nacházím rozčarování ze skutečnosti, že ačkoli na jedné straně mají podle zákona nárok na svůj plat, na straně druhé nemají žádného zaměstnavatele, z čehož pro ně vyplývají nejrůznější problémy v běžném životě.

Pěstounka 5 říká, že je spokojená s odměnou pěstouna, má svůj pravidelný plat, vykonává povolání, které ji uspokojuje i naplňuje a považuje ho za poslání. Současně ale sděluje, že i když dostává plat, tak nemá svého zaměstnavatele jako ostatní, na což pak naráží v běžném životě. „...víte co, já su spokojená...dělám to, co jsem chtěla dělat...sama jsem si tuto cestu vybrala...neberu to jako zaměstnání, ale jako poslání...já si nestěžuju...jako výplatu to беру...děkuju...a taky vim, že dostat plat každej měsíc není taky v dnešní době samozřejmost....ale teda nechápu, že, když dostávám plat, proč nemám svýho zaměstnavatele...chtěla jsem si uzavřít pojistku na odpovědnost při výkonu povolání...bohužel to nedopadlo, protože po mně chtěli pracovní smlouvu...no a já žádnou přeci nemám...“(P5)

Na základě již získaných zkušeností se také domnívá, že toto povolání není až tak dostatečně finančně ohodnoceno, jak by si to určitě zasloužilo. Jedná se o 24 hodinovou péči o svěřené dítě a s tím spojenou plnou odpovědnost za jeho život. Na závěr tedy doplňuje, že finance rozhodně nemohou být motivujícím faktorem pro výkon tohoto náročného povolání. „...ale jestli můžu říct svůj názor na věc...není to zaplacený...staráme se o dítě 24 hodin denně a máme za něho plnou odpovědnost...na hodinu to vychází asi 25 korun ?...já kdybych chtěla peníze, tak zůstanu dělat v bance, tam, kde jsem byla, mám 5 týdnů dovolené a plat dvakrát takovej....ale pro peníze to nejde dělat...“(P5) Pěstounka 7 sděluje, že odměnu pěstouna hodnotí jako dostačující ohodnocení, jelikož vždy žila společně se svou rodinou velmi skromně. Vnímá, že výše odměny je na místní poměry velmi dobrá v pozici ženy se středoškolským vzděláním. Pro ni i její rodinu se jedná o dobrý plat, který za svoji práci dostává každý měsíc, může s ním počítat a se kterým je spokojená. Co hodnotí jako pro ni

nedostačující, že má sice dobrý plat, ale nikdo ji vlastně nezaměstnává. Chtěli s manželem požádat o půjčku, ale neuspěli, protože její plat banka nevyhodnotila jako stabilní příjem. „...musím říct, že jsme byli zvyklí jako rodina vyžít z mála, takže v podstatě toto pro nás znamená královské plat....a vim, že s ním můžu počítat každé měsíce...já při svém vzdělání středoškolským bych zřejmě nikde nedosáhla na takové plat...asi...ale co mi nepřijde dobrý, že vlastně nemám žádného zaměstnavatele a tím ani pracovní smlouvu...chtěli jsme si vzít půjčku a v bance po mně chtěli doložit pracovní smlouvu....jenže já žádnou nemám a tím jsme skončili...“(P7) Na druhou stranu se však domnívá, že tuto práci v konečném důsledku nelze vyjadřovat čísly pro její náročnost, obrovskou odpovědnost za svěřené dítě a péči po celých 24 hodin denně, což znamená pro pěstouna velké zatížení. A současně je neustále pod kontrolu mnoha zainteresovaných stran v PP. Proto tuto práci může vykonávat takový člověk, který až tak finance nesleduje. „...ale na druhou stranu si myslím, že tato práce zřejmě snad ani není vyčíslitelná jako platem, protože opravdu za to dítě má člověk obrovskou odpovědnost celejch 24 hodin...a každé den, to cítíme, tu tíhu... je to tíha, protože nás v podstatě všichni stále kontrolují...to musí dělat jen ten, kdo to asi chce dělat, a pak asi se nedívá se na to, jestli mu dali moc nebo málo...“(P7) Pěstounka 9 uvádí, že odměnu pěstouna vnímá z jejího pohledu jako dostačující. Současně ji porovnává se svým předchozím platem dětské sestry, který nebyl ani v takové výši, či ji přirovnává k ohodnocení jiných zaměstnání žen v místním regionu, které nejsou až tak dobře ohodnoceny. V tomto směru se cítí spokojená. Co ji však vadí, je skutečnost, že není ničím zaměstnancem, z čehož vyplývají různá omezení v praktickém životě. „...jako já použiju slova mého muže, kterej vždycky říká: ty bys to dělala i zadarmo, jo...takže samozřejmě...je to peněz víc než jako sestra jsem měla....já si myslím to, co se týká mě, že ano...pro mě je to dostatečný...sama to znáte...kdyby bylo víc, tak se nikdo zlobit nebude....ale když ne, tak....ale v porovnání s jinými zaměstnáními, když to беру jako bývalá sestra, je to na naše poměry dobrý a vim, že ho mám každé měsíce, což taky není v dnešní době pravidlo....na druhou stranu mi vadí, že vlastně nejsem ničím zaměstnanec...narážím pak na problémy v běžném životě, kdy plat pěstouna není branej jako stálej příjem.....“(P9) Přesto si myslí, že jen z důvodu financí se toto povolání vykonávat nedá pro svou obrovskou odpovědnost za svěřené dítě, každodenní 24 hodinové směny a neustálý dohled mnoha zainteresovaných stran. „...ale dělat to pro peníze, to nejde...na to by každé brzo přišel...ta

obrovská odpovědnost, 24 hodinové směny a neustálý drobnohled spousty lidí...žádná sranda..“(P9)

U dlouhodobých pěstunek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Stálý plat**

Téměř všechny dlouhodobé pěstounky shodně ve svých odpovědích zmiňují, že jsou spokojené s odměnou pěstouna, která pro ně znamená stálý měsíční plat, který jim umožňuje zůstat se svěřenými dětmi doma a dostatečně se jim věnovat, jelikož péče o ně je vždy náročnější z důvodu zatížení, které si s sebou přinášejí ze svých původních rodin. Nicméně považují ze svého pohledu jako pro pěstouny za nedořešenou skutečnost, že nejsou v normálním zaměstnaneckém poměru, který se řídí zákoníkem práce.

Pěstounka 3 uvádí, že o tomto nikdy nějak až tak nepřemýšlela. Po novele zákona byla ráda, že pěstounům navýšili odměnu a nejdůležitější pro ni z jejího pohledu bylo, že se výkon PP začal počítat jako jiná povolání do důchodu. Pěstoun konečně dostává každý měsíc plat jako každý jiný zaměstnanec. Přesto ale nemá uzavřenou pracovní smlouvu jako každý jiný zaměstnanec. Pro ni je to stejně už pozdě, protože ona už je 2 roky v důchodě, a díky tomu má velmi malý důchod. S výkonem pěstounství po více jak 20 letech pomalu končí a těší se, že si odpočine. Jedná se opravdu o velmi náročné povolání, kdy svěřené děti řeší prakticky po celý život u pěstouna své zatížení, se kterým přicházejí k pěstounům ze svých původních rodin. Ale kolik by měl mít pěstoun, to ona nemůže posoudit, je ráda, jak to je a nyní je jí to už prakticky jedno. „...byla jsem ráda, že se pěstounům přidalo a hlavně to, že se výkon pěstounství konečně posuzuje jako jiný povolání a počítá se to na důchod...pěstouni mají konečně plat, ale nejsou vlastně ničí zaměstnanci...to je podle mě takový divný...“(P3) Pěstounka 4 porovnává svoji dnešní odměnu pěstouna s odměnou před 20 lety a konstatuje, že je to velký rozdíl a že konečně jsou nějak trošku ohodnoceny. I když se často setkává s názory, že to je málo. Výhodu spatřuje v tom, že pěstounka nemusí bezpodmínečně chodit do zaměstnání a může se věnovat svěřeným dětem. Nevýhodu spatřuje v tom, že nemá v ruce žádnou smlouvu zaměstnance, kterou by se mohla prokazovat. Jediné, co dokazuje, že se zabývá PP, je dohoda o výkonu PP, ale ta není pracovní smlouvou podle zákoníku práce. Velmi podstatné pro ni je, že se po novele zákona započítává výkon PP do důchodu. „...s tím, co jsem kdysi měla, nebo teda spíš neměla...tak dneska je to...hlavně se to počítá do toho důchodu že jo...beru to tak,

jak to je....kdyby dali víc, tak se zlobit určitě nebudu, že jo...pro mě je ale dnes hlavní, že se to přičítá do toho důchodu...dneska je ta výhoda, že nemusíte za každou cenu do práce...můžu jít s děckem k doktorovi, nemusím se omlouvat v práci, koukat na čas...do práce nechodím, ale mám nějaký plat a mám prostor pro ty děti....jediný, v čem vidím mínus, je skutečnost, že se nemůžem prokázat řádnou pracovní smlouvou jako ostatní zaměstnanci....“(P4) Pěstounka 6 sděluje, že se nedávno setkala s názorem, že jim svěřené děti jsou vlastně „státní děti“ a že v „kojeňáku“ stojí stát dvakrát nebo i třikrát tolik, než kolik platí stát pěstounům. Toto tvrzení považuje sice za pravdivé, ale z jejího pohledu PP, kterou vykonává, takto nevnímá. Dostává pravidelně stálý plat, což pro ni znamená značnou výhodu v tom, že nemusí chodit do zaměstnání a může pečovat o svěřené děti, které tuto péči potřebují více než děti ze zdravého rodinného prostředí. Přesto nechápe, proč nejsou s pěstouny uzavírány běžné pracovní smlouvy, kterými jsou chráněni pracovníci podle zákoníku práce. „...z mého hlediska pro mě je to dostačující, jakoby ten plat... je to super v tom, že můžu zůstat s těma dětma doma, pokud to budou potřebovat, což asi budou, že teda nebudu muset chodit do práce, že teda ten plat jakoby mám...tyto děti fakt potřebují více péče a je potřeba se jim víc věnovat než zdravým dětem z biologických rodin, takže v tomto já osobně vidím plus...jen nechápu, proč se s náma neuzavírají normální pracovní smlouvy jako s ostatníma pracovníkama....“(P6) Pěstounka 10 uvádí, že nad takovou otázkou nikdy moc nepřemýšlela a ani dnes nepřemýšlí. Nemá na toto ani čas. Jsou tady děti a ty zaberou opravdu hodně času. Pěstounství považuje za společné rozhodnutí s manželem, kdy věděli, jakou odměnu za to budou mít a tomuto přizpůsobili život své rodiny. Žijí opravdu skromně, spoustu věcí dostávají od známých i sousedů. Odměnu pěstouna vnímá jako stálý plat, který ji umožňuje zůstat s dětmi doma a plně se jim věnovat, jelikož péče o tyto děti vyžaduje dostatek času. K platu ji ale schází také nějaký zaměstnavatel a platná smlouva. „...věděli jsme, do čeho jdeme a co za to budeme mít...tenkrát za to prakticky nic nebylo...kvůli penězům se to fakt dělat nedalo...dnes jsem zaměstnancem státu a dostávám každé měsíce plat...je to dobrý a jsem spokojená, protože můžu být s dětma doma...tyto děti potřebují daleko víc péče a času...co mi chybí, tak je nějaký ofíc zaměstnavatel a taky smlouva...“(P10) Pěstounka však cítí problém, který ji trápí. Z financí, které mají jako rodina k dispozici, nemají možnost něco šetřit. Nemohou tak s manželem našetřit dětem třeba na vzdělání nebo naučit je pracovat s financemi. „...co mě mrzí, tak to je jedna jediná věc, a to, že my nejsme schopni jim nic našetřit, nejsme schopni tady z toho zázemí, které tady je, našetřit

každému dítěti...ale já vidím sílu v tom, jaká jsme rodina, že si navzájem pomůžeme...v tom vidím velkou sílu.....ale ve chvíli, kdy chci dát dítěti vzdělání, a tak, a chci ho naučit šetřit, naučit pracovat s financema, tak to prostě nejde...a to vůbec nepřemejšlim, že můj plat je můj plat, jako pro mě, protože všechno to okamžitě vracím...jako...hlavně zabezpečit ty děti...“(P10) Pěstounka 11 porovnává výši svojí odměny pěstouna se zaměstnáním, které vykonávala dříve, než se začala věnovat pěstounství. Jako výhodu vnímá, že dostává stálý plat a přitom může zůstat s dětmi doma a věnovat se jim. Jako nevýhodu vnímá, že nemá jako předtím v ruce žádnou pracovní smlouvu, která by pokazovala výkon jejího povolání pěstouna. S financemi, které mají k dispozici, se naučili hospodařit. S manželem by přivítali vyšší částku, ale počítají s tím, co mají. Nakonec ale dodává, že PP vykonávají pro děti, o které se rádi starají, a ne jako výdělečnou činnost. Pokud si člověk nastaví rozumnou laťku žití, tak se z toho, co mají k dispozici, žít určitě dá. „...já, když jsem byla zaměstnaná, tak jsem si taky vydělala tak 10 až 11 tisíc, jo, a ještě jsem vlastně chodila do práce....ted'ka jsem v práci vlastně doma...ale to nejde srovnávat, toto je zase úplně něco jinýho....já vím...co mi snad asi vadí, že nemám v ruce žádnou platnou smlouvu, kterou bych dokázala svý povolání pěstouna.....my jsme se naučili žít s tím, co máme.....samozřejmě, že kdybysme dostávali víc, bylo by to lepší....dovolili bysme si toho daleko víc....aji s dětma bysme jezdili někam...ale když je ta částka taková.....můžu jen říct, že vydělat se na tom nedá, ale žít se z toho dá....“(P11)

Pomocí TO 9 se snažím zjistit, zda pěstounky považují výši úhrady potřeb pro svěřené dítě do pěstounské péče za dostačující.

U profesionálních pěstunek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Nedostačující částka pro dítě**

Profesionální pěstounky 5,8 a 12 ve svých odpovědích uvedly, že částku na úhradu potřeb svěřeného dítěte vnímají na základě svých již prožitých zkušeností s touto oblastí jako nedostačující. Současně konstatují, že finanční prostředky, které obdrží na svěřené dítě, jemu dostačují pouze na zajištění jeho základních potřeb.

Pěstounka 5 je svojí péčí zaměřená na nejmenší děti ve věkovém rozpětí do 1 roku. Uvádí, že věkové rozpětí 0-6 let je značně rozsáhlé a mělo by být alespoň po 2 letech odstupňováno i s rozlišením finanční částky na potřeby dítěte, kdy u nejmenších dětí by se mělo přihlížet

k jejich potřebám plen, k určitému způsobu stravování apod. „.....věk 0 až 6 let se asi velký rozmezí...to myslím, že by měli přidávat....po 2 letech třeba, já nevím, pětistovku aspoň....a hlavně správně posoudit ty miminka...to si myslím, že do těch 6 let je čtyři a půl tisíce korun asi málo.....“(P5) Nyní má v péči již páté miminko. Měsíční částku v případě takto malých dětí považuje po svých zkušenostech s každodenní péčí za opravdu nedostačující, jelikož neodpovídá reálným každodenním potřebám při množství pořizovaných plen, dětské výživy, kosmetiky, oblečení a dalších nutných nákladů spojených s péčí. „...jenom 2 tisíce korun dáte za plínky...mlíko plechovka stojí 400 korun...potřebujete jich 5 nebo 6 na měsíc...a to už máte vyčerpaný...a kde jsou ostatní věci jako je kosmetika, jezdíte po doktorech a takový ty věci...a to nemluvím o oblečení a takový věci...kdyby nebyly sekáče....“(P5) Dále sděluje, že celou počáteční výbavu pro miminka, ale i pro ostatní děti, které přicházejí do PPP, si musí přechodný pěstoun pořídit ze svých vlastních finančních prostředků, ať už se jedná o kočárek, postýlku, veškeré oblečení, hračky, golfové hole, chodítko a další vybavení. Ať už miminka či další děti přicházejí pouze s minimální výbavou, dalo by se říct, v čem je pěstounům předávají plus jedno náhradní oblečení. „...my jsme zaplatili asi 25 tisíc korun ze svého, když jsme to pořizovali na začátku všechno najednou...a teď vám odchází miminko a vy mu dáte tašku oblečení, dáte mu jeho nejoblíbenější hračky.....pro nás to bylo vcelku dost velký sousto...měli jsme ještě všechny 3 vlastní děti na škole....“(P5) Pěstounka 8 v současné době pečuje již o své sedmé dítě, půlročního chlapečka. I předchozích 6 dětí byla miminka do půl roku. Na základě svých téměř tříletých zkušeností konstatuje, že částka určená na potřeby dítěte je u těchto dětí zcela nedostačující. „...ta částka fakt neodpovídá tomu, co to malé miminko všechno potřebuje...ať už jsou to plínky, sušený mlíčko a všechny ostatní věci kolem toho...ať si to někdo zkusí spočítat a hned uvidí...“(P8) Dále uvádí konkrétní příběhy dětí, které s nimi jako rodina prožívali. Měli nemocné dítě, každý týden museli dojíždět do krajské nemocnice, pěstounka musela několik dní pobývat s dítětem v nemocnici, dítěti byly předepsány speciální léky. Další dítě mělo problémy s trávením. Museli vystřídat několik druhů mléka, než přišli na to, které mléko dítěti vyhovovalo a způsobovalo mu trávicí problémy. V případě kontaktů s předáváním dítěte dojížděli s nejedním dítětem mnoho kilometrů za rodiči, než mohlo být rodičům předáno. Nikdo takovéto situace v péči o svěřené dítě nezohledňuje, nepřispívá. To znamená, že vše musí uhradit pěstoun ze svých finančních prostředků. Ať už se jedná o úhradu pohonných hmot, pobytu v nemocnici, speciálních léků apod. Pěstounka vyjmenovala řadu

dalších situací, které řešili svými vlastními finančními prostředky. Dále k tomu dodává, že prozatím mohou čerpat také dávku státní sociální podpory-rodíčovský příspěvek, který jim hodně pomáhá zvládnout finanční zabezpečení svěřeného dítěte. *“...ještě, že v dnešní době, naštěstí, zatím, že se dá k tomuto příspěvku na dítě používat ten rodičák, no ten rodičovský příspěvek...tak máme šanci to nějak utáhnout. Bez rodičáku bysme fakt nevyšli. Ale to jsem zaslechla, že se má rušit. Pak teda nevím...“(P8)* Ve své odpovědi ještě sděluje, že když přechodný pěstoun začíná a je mu svěřeno do péče miminko, nedostává žádnou startovací ani jinou finanční částku na pořízení jeho základní výbavy. *„...já, když jsem začínala, tak vlastně ten počátek mě stál 30 tisíc korun...a hezky ze svýho...no...takže...a když se to opotřebuje nebo když se to dá dál, protože samozřejmě s těma dětma odchází plno věcí, tak se to musí zase dokoupit... takže neustále nakupujeme různé hrací kolotoče, oblečení, kočárek už mám druhéj, protože nám dojezdil, postýlka druhá, potom různá lehátka....ted' jsme třeba dělali vlastní pokoj pro miminko, takže nám spadlo dalších 20 tisíc korun do pokojíčka....je to fakt nedostačující...“(P8).* Pěstounka 12 má zatím svoji první zkušenost, ve své péči měla po celý rok 11 letého chlapce. Po vlastní roční prožití zkušenosti zmiňuje, že částka, kterou měla k dispozici na úhradu potřeb chlapce, byla dostačující pouze na jeho základní potřeby, na ostatní věci či aktivity, které byly pro chlapce potřebné, dopláceli s manželem ze svých financí. *„...těch 5 a půl tisíce korun na dítě do 12 let to vám tak vyjde na obědy, na autobusy, na poplatky za kroužky, to vám tak tak vyjde, jo...a když už jsou tam další vícenáklady jako, když jede na tábor, na výlet se školou, absolvuje plavání se školou, je fotbalista, jedeme s ním na dovolenou...kluk, co byl u nás, tak mi za rok přibral 7 kilo a vyrostl 12 centimetrů, takže oblečení, boty, takže to vám ty peníze na dítě nestačí ani náhodou, všechno pak dáváte ze svýho...“(P12)* A ještě dodává k situaci, když přebírala chlapce do PPP a on k ní přišel s jednou igelitkou oblečení, bez žádných potřeb do školy nebo sportovního vybavení apod. *„...já jenom, když jsem toho chlapce přijala, utratila jsem téměř 6 tisíc korun, protože jsem si to pro zajímavost psala a spočítala, abych to věděla třeba pro úřady, na to, abych mu pořídila jen věci, které tady musí mít... samo jsem do toho zahrнула i věci do školy, protože nastupoval do školy a nic neměl, neměl vůbec nic...“(P12)*

U dlouhodobých pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Dostačující výše částky pro dítě**

Pěstounky 1,3,6,10 a 11 se ve svých odpovědích shodují, že výši částky na úhradu potřeb dítěte, které je jim svěřeno do péče, vnímají jako dostačující na pokrytí výdajů týkajících se samotného dítěte. S danou částkou pro dítě jsou spokojené a považují ji za vylepšení životní úrovně dítěte.

Pěstounka 3 uvádí, že si myslí, že částka na potřeby dítě je dostačující a že si myslí, že jsou na tom pak celkově lépe než „normální rodiny“. Děti dostávají příspěvky na sebe nezávisle na ostatním příjmu pěstounské rodiny a tyto finanční prostředky určen pro dítě pak pomáhají pěstounské rodině zabezpečit různé oblasti týkající se svěřeného dítěte, například oblast vzdělání dítěte a jiné. Z jejího pohledu je s výší na potřeb svěřeného dítěte spokojená. „...vite co...je pravda, že tady s téma penězama jsme na tom lip než normální rodiny...i v současný době i předtím...podle mého názoru je to dostačující pro ty děcka...ty děcka přece jen ty peníze na sebe trošku maj...já se svým důchodem a platem partnera, kterej taky není nic moc, bych si nemohla dovolit nájem a ještě dvě holky na škole, na internátě...ty děcka jsou lepší zabezpečení po té finanční stránce než ty normální děti...normální děti nemůžou mít, co mají tady tydle ty děcka.....jsem ráda za to, co máme....“(P3) Pěstounka 6 uvádí, že zatím mají malé děti a pro ně je to dostačující částka. Jako rodina žijí skromně a i děti vedou ke skromnosti, na jejich potřeby zatím finanční prostředky od státu dostačují. „...nám to třeba zatím stačí...protože děti vedeme tak jakože ke skromnosti...nemaj samozřejmě všechno...ale nám to zatím stačí, ty částky jsou dostačující, děti jsou malé a zatím to stačí...zatím s tímto problémy nemáme....“(P6) Zmiňuje ale, že pokud by dítěti museli pořizovat nějakou speciální zdravotní pomůcku, přivítala by na pořízení jednorázový příspěvek ze strany státu. Prozatím ale řeší dvakrát ročně brýle pro nejstarší dcerku a tyto výdaje hradí z částky na potřeby dítěte a významně jim to nezasahuje do financí. Pokud by to mělo být ale každý měsíc, pak by to problém být mohl. „...pokud by ale byla potřeba nějakých pomůcek, tak by bylo dobrý, aby šlo nějak jednorázově jakoby nějaká pomoc od státu...“(P6) Pěstounka 10 sděluje, že částky na děti jsou prozatím dostačující, protože děti jsou zatím menší a navštěvují mateřskou či základní školu. Jako rodina žijí skromně, mají malé hospodářství a snaží se tohoto využívat k obživě. „...musíme si vytvořit takový zázemí, abychom to zvládali...máme 5 dětí...zatím nám to stačí...žijeme skromně a děti taky vedeme ke skromnosti...děti nosí věci po sobě, hodně

dostáváme od známých a sousedů, já celé léto dělám zásoby na zimu....snažíme se, jak to jde....ale od ostatních pěstounů už vim, že až začnou děti studovat, stačit nám to nebude.....“(P10) Pěstounka 11 má ve své péči s manželem celkem 3 děti různého věku. Nejstarší dívka studuje střední školu, 2 mladší děti jsou sourozenci, o které pečuje asi půl roku. Ve své odpovědi uvedla, že je ráda za to, co na děti od státu dostávají, co jim stát přispívá. Musí počítat s tím, co mají k dispozici a podle toho se snaží s financemi vycházet. „...ta částka, co dostáváme teďka na děti, tak to je super...můžeme jim ledacos koupit... před nedávnem jsme jim konečně dovybavili nový pokojíček.....jsme rádi, že aspoň dostáváme na ty děti....“(P11) U pěstounky 1 je situace oproti ostatním odlišná. Jako jediná z oslovených pěstounek pečuje již 6 let o postiženého chlapce a s tím souvisí také jiné ohodnocení pěstouna oproti ostatním včetně postiženého dítěte. Kromě dávek PP pěstounka také pobírá dávky pro osoby se zdravotním postižením, a to příspěvek na péči ve IV. stupni včetně příspěvku na mobilitu. Co se týká finančních příspěvků na chlapce, je spokojená. Nicméně musí řešit zcela jiné problémy než všechny ostatní pěstounky se zdravými dětmi. „...co se týká financí na chlapce, to si nemůžu stěžovat...to si myslím, že je dobře zaopatřenej...ale přece jenom je to postižený dítě, který je a vždycky bude na vás úplně závislý a vy řešíte jiný problémy než se zdravým děckem...“(P1)

Shrnutí k cíli C V. Komparovat, jak jsou pěstouni spokojeni s výší odměny pro pěstouna a příspěvkem na úhradu potřeb dítěte v návaznosti na změny zákona.

Výše odměny pěstouna

Profesionální pěstounky by mohly být s výší odměny pro pěstouna spokojené, protože vykonávají povolání, které je sice náročné, ale samy si ho zvolily a jejich práce je naplňuje. Současně, pokud by mohly srovnávat s jinými zaměstnáními žen v místním regionu, považovaly by tuto odměnu na zdejší poměry za dobrý plat, se kterým mohou za svoji poctivě odvedenou práci počítat každý měsíc, což v dnešní době také není žádná samozřejmost. Přesto by se mohly domnívat, že z důvodu financí nelze toto povolání vykonávat pro vysoké nároky, které jsou na ně kladeny, a s nimi spojená obrovská odpovědnost za svěřené dítě, každodenní 24 hodinové směny a neustálý dohled mnoha zainteresovaných stran. V jejich odpovědích nacházíme také rozčarování ze skutečnosti, že ačkoli na jedné straně mají podle zákona nárok na svůj plat, na straně druhé nemají žádného zaměstnavatele, z čehož pro ně vyplývají nejruznější problémy v běžném životě.

Dlouhodobé pěstounky by mohly být s výší odměny pro pěstouna spokojené, protože považují odměnu pěstouna jako zdroj svého stálého platu, který jim umožňuje, že nemusí chodit do zaměstnání, ale mohou zůstat doma se svěřenými dětmi a plně se jim věnovat, jelikož tyto děti potřebují vždy větší péči a s tím spojený dostatek času, než-li děti z funkčního rodinného prostředí. Dlouhodobé pěstounky by mohly vnímat tu skutečnost, že PP vykonávají zejména pro děti, které jim byly svěřeny do péče, a ne jako výdělečnou činnost. Nicméně ve svých odpovědích považují jako pro pěstouny za nedořešenou skutečnost, že nejsou v normálním zaměstnaneckém poměru, který se řídí zákoníkem práce.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstounek tedy vyplývá, že by profesionální i dlouhodobé pěstounky mohly být s výší odměny pro pěstouna spokojeny, jelikož odměna pěstouna představuje jednak pravidelný zdroj výdělku za vykonanou práci, jednak v porovnání s jinými zaměstnáními žen v místním regionu lze považovat tuto odměnu na zdejší poměry za dobrý plat s nezanedbatelným finančním ohodnocením, který umožňuje pěstounkám nechodit do zaměstnání a plně se věnovat svěřeným dětem. Přesto by se mohly domnívat, že toto povolání je spojené s obrovskou odpovědností za svěřené dítě, každodenními 24 hodinovými směnami a neustálým dohledem mnoha zainteresovaných stran, proto ho nelze vykonávat pro finance. Současně vnímají jako nedořešenou záležitost pro pěstouny, že i když dostávají pravidelný plat, nejsou ničí zaměstnanci a nemohou se prokázat platnou pracovní smlouvou podle zákoníku práce.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Profesionální pěstounky by mohly být s výší úhrady na potřeby dítěte, která je pravidelně poskytována svěřenému dítěti od státu, nespokojené, jelikož na základě svých zkušeností vnímají, že finanční prostředky určené na potřeby svěřeného dítěte dostačují pouze na zajištění jeho základních potřeb. Další potřebné věci či aktivity dítěte by musel hradit pěstoun ze svých vlastních finančních prostředků, pokud je dítěti nechce odepřít. Dále by mohly být profesionální pěstounky nespokojené se skutečností, že musí pořizovat ze svých vlastních finančních prostředků celou počáteční výbavu pro miminko, bez jakéhokoli příspěví ze strany státu, a jedná se o částku v řádu desítek tisíc korun, což pro mnohé znamená značné zatížení domácího rozpočtu, kde často stále ještě figurují vlastní děti. To se týká taktéž vybavení pro jakékoli dítě, které přichází do PPP, jelikož tyto děti jsou předávány do pěstounské péče s minimální vlastní výbavou, většinou přicházejí s igelitkou v ruce.

Dlouhodobé pěstounky by mohly být s výší úhrady na potřeby dítěte, která je pravidelně poskytována svěřenému dítěti od státu, spokojené, jelikož tuto částku vnímají jako dostačující na pokrytí výdajů týkajících se samotného dítěte a považují ji za vylepšení životní úrovně dítěte. Dítě dostává příspěvky na jeho potřeby nezávisle na ostatním příjmu pěstounské rodiny a tyto finanční prostředky určené pro dítě pak pomáhají pěstounské rodině zabezpečit různé oblasti týkající se svěřeného dítěte. Pěstounky se svými rodinami žijí skromně, ke skromnosti také vedou všechny děti, musí počítat s tím, co mají k dispozici a podle toho se snaží s financemi vycházet.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstounek tedy vyplývá, že by mohly být rozdíly v posouzení výše úhrady na potřeby svěřeného dítěte ze strany profesionálních a dlouhodobých pěstounek. Zatímco profesionální pěstounky považují výši na úhradu potřeb dítěte za nedostačující a vnímají její výši dostačující pouze na základní potřeby dítěte, dlouhodobé pěstounky považují výši na úhradu potřeb dítěte za dostačující na pokrytí výdajů týkajících se samotného dítěte a považují ji za vylepšení životní úrovně dítěte.

C VI. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zajištěním kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

Pomocí tohoto dílčího cíle jsem chtěla zjistit, jak přistupují jednotlivé pěstounky k zabezpečení kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

Tento dílčí cíl jsem sledovala pomocí tazatelské otázky **TO 10**.

U tazatelské otázky **TO 10** jsem zjišťovala, jaký je postoj jednotlivých pěstounek k zákonem stanovené povinnosti zajištění kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

U profesionálních pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Souhlas s kontakty**

Téměř všechny profesionální pěstounky se ve svých odpovědích shodují v tom, že souhlasí s kontakty s biologickou rodinou, protože se takto nepřerušuje kontakt s biologickou rodinou a existuje pak vždy šance, že se dítě vrátí zpět do své původní rodiny.

Pěstounka 5 uvádí, že s kontakty rodičů s dítětem a považuje je za velmi podstatné pro obě strany, protože, pokud se udržuje i nadále kontakt biologických rodičů s dítětem a nedochází k jeho přerušení, existuje tak velká naděje, že se dítě se navrací do své původní biologické

rodiny. Dodává, že většina dětí později stejně hledá své kořeny, hledá své biologické rodiče. „...kontakt je dosti důležitý pro dítě i jeho rodiče, protože je tam šance, že se dítě vrátí tam, odkud vzešlo, kde jsou jeho kořeny....a ten člověk stejně ty kořeny bude hledat jako...ať je maminka jakákoliv špindíra, je to přeci moje máma...“(P5) Pěstounka 8 sděluje, že kontakty dítěte se svými rodiči považuje za oboustranně velmi důležité, aby nebyly přerušeny vzájemné vztahy a vazby rodiče s dítětem. Nicméně by se měl v rámci kontaktů rodičů s dětmi rozlišovat přístup rodičů ze strany sociálních pracovníků OSPOD, kdy v popředí musí stát zájmy daného dítěte. „...udržovat vzájemnej kontakt je důležitý, ale mělo by to bejt opravdu v zájmu toho dítěte, ne v zájmu rodiče, ale v zájmu dítěte....opravdu rozlišit, jak ta rodina přistupuje ke kontaktu s dítětem....mít k tomu ten individuální přístup...“(P8) Sociální pracovníce by měly více naslouchat tomu, co jim pěstounky sdělují, protože jsou to ony, které bývají v častém kontaktu s biologickými rodiči a dostávají se tak k mnoha potřebným informacím, s nimiž je třeba i nadále soustavně pracovat ze strany sociálních pracovníků směrem k biologické rodině. „...aby ty ospodačky poslouchaly ty pěstounky, protože když já tady mám matku 3 x týdně a ospodačka ju tam má jednou za měsíc, tak s tou matkou si něco vykládáme, něco probíráme a nebavíme se o počasí...bavíme se o všem...oni toho hodně řeknou, některé hodně nalžou, některé hodně řeknou, takže mělo by to být fakt individuální .....to jde zalhat jednou, dvakrát, třikrát, potom už to nejde....“(P8) Pěstounka 9 souhlasí s kontakty mezi dítětem a biologickými rodiči, protože je důležité, aby nebyly přerušeny citové vazby mezi rodiči a jejich dětmi, ale současně zdůrazňuje, že kontakty nesmí mít negativní dopad na samotné dítě. „...kontakty ano, ale nastavit si určitý hranice a hlavně bez negativního dopadu na to svěřený dítě....“(P9) Dle její zkušenosti chybí dostatečná sociální práce s původní biologickou rodinou. „...je potřeba mezitím pracovat taky přímo v tý rodině....aby s tou rodinou pracovala sociální pracovníce, jako v tom dobrým, spíš jim poradit, třeba, jak maj mluvit se svým dítětem....“(P9) Pěstounka 12 informuje, že je školitelkou pěstounů a sama přednáší o důležitosti vzájemných kontaktů dítěte s vlastní biologickou rodinou, protože dítě má právo vědět, z jaké rodiny pochází, kdo jsou jeho rodiče a právo na vysvětlení, proč muselo dočasně odejít ze své rodiny. „...a sama o tom přednáším, že je důležitý kontakt s biologickou rodinou, je důležitý pochopit ten typ toho dítěte, aby vědělo, odkud pochází, znát svý rodiče, aby vědělo, že ty biologičtí rodiče prostě měli nějaký problém, jo, a dosti důsledně dodržuju to, že teda v žádným případě, přesto, že si myslím, že

třeba je to špatně, tak nikdy to tomu dítěti neříct, že maminka se rozhodla špatně, prostě maminka to jinak neumí, ona to má těžký....“(P12) Pěstounka tedy považuje kontakty za podstatné pro dítě i rodiče, aby nebyly přerušeny oboustranné vzájemné vazby mezi nimi, ale z již získaných zkušeností se domnívá, že by se měly současně rozlišovat okolnosti, zda vůbec rodiče mají skutečný zájem o své dítě či ne a chtějí spolupracovat. „...jak už jsem řekla... kontakty jsou správná věc, ale jsou rodiče, který přijdou o dítě z nějakýho důvodu, buďto z důvodu nemoci nebo slabé sociální situace a ti o ty děti zájem mají, ale je spousta rodičů biologických, který prostě ten zájem ztratili, a vyhovuje jim to, že to dítě je zaopatřený a jenom si jako vobčas zkontrolujou, jestli je v pořádku, jo...tam je to hodně těžký s tou biologickou rodinou.... protože některá rodina, jak říkám, chce spolupracovat, jde za tím svým cílem, je to sice pro ně těžký, je to dlouhodobý, navíc tady není pomoc státu těmto lidem, nejsou pro ně finančně dostupné byty, jo prostě, je to problém.....“(P12)

U dlouhodobých pěstounek jsem u této otázky identifikovala následující kategorii:

- **Souhlas s kontakty**

Téměř všechny dlouhodobé pěstounky ve svých odpovědích konstatují, že nemají problém s plněním této zákonné povinnosti a s kontakty dítěte s biologickou rodinou souhlasí, jelikož tak existuje naděje, že dítě se může vrátit do své původní rodiny.

Pěstounka 1, která pečuje o postiženého chlapce, nemusí oblast kontaktů řešit, jelikož matka dítěte je psychicky nemocná a otec nejeví o dítě zájem. Nicméně sděluje, že s kontakty souhlasí, protože dítě má právo znát své rodiče a návštěvy rodičů by musela přijmout, protože se jedná o povinnost pěstouna ze zákona. Dodává ale, že kontakty nesmí škodit dítěti a musí mu být ku prospěchu. „...z mojí strany musím říct upřímně, že jsem ale ráda, že neznám ani jednoho biologickýho rodiče a že nemusím tuto záležitost řešit. Všechno je tak pro nás oba jednodušší...vím ale, že dítě má právo na svý rodiče...návštěvy rodičů bych akceptovala, protože se jedná o jednu z povinností pěstouna, která je uvedená v dohodě a byla jsem s ní řádně seznámena...co si ale myslím, že kontakt s rodičema dítě musí chtít a nesmí mu ubližovat...“(P1) Pěstounka 2 informuje, že s kontakty nikdy neměla ani nemá problémy, ví, že na ně mají právo děti i rodiče, u nich probíhají v klidné atmosféře. Náhodné a neohlášené návštěvy jednoho otce u dítěte akceptuje, ostatní dva otcové zájem nemají a děti se ani nechtějí s nimi stýkat z důvodu špatných vzpomínek z dětství. Určitě by ale kontakty řešila,

kdyby měly být pro děti zatěžující a výslovně si je nepřály. „...kontaktům jsem nikdy nebránila...jeden otec se objeví tak dvakrát za rok, nedá dopředu o sobě vědět, zazvoní u branky a jde dál...už jsme si na to zvykli a s manželem to bereme tak, jak to je....přijde a zase odejde....další 2 otcové zájem o své děcka nemají a děcka se s něma stejně nechcous vidět, protože na ně mají hodně špatný vzpomínky, když byly malí a toto si pamatujou...děcka jsou spokojený s tím, jak to je...“(P2) Pěstounka 6 konstatuje, že kontakty vidí jako dobré, a to zvláště, když jsou dobré vztahy mezi pěstouny a původní rodinou dítěte. Pěstoun má tak možnost kdykoliv se obrátit na rodiče, pokud potřebuje zjistit nějaké důležité informace o dítěti. „...a super je na tom to, když se stýkáte s biologickou rodinou, tak vlastně všechno víte, a pokud máte kontakt, a když se něco děje, tak já prostě zvednu telefon a zeptám se těch rodičů... takže to si myslím, že je na tom super, na tom pěstounství, a na tom styku s biorodinou, že cokoliv, co se týká zdravotního stavu nebo i zvyků, se s nima dá řešit...“(P6) Pěstounka 10 říká, že dítě má znát svoji identitu a s kontakty proto souhlasí. Sděluje, že oba větší chlupci, které mají v PP, vědí od útlého věku, že mají své pravé rodiče, i když se s nimi nestýkají. „...my v tomto jedeme na férovku...od malička....“(P10) K žádnému dítěti, které má svěřené do PP, nemá žádné majetnické sklony. Svůj postoj otevřeně sděluje biologickým rodičům nejmenšího dítěte, které mají svěřeno v péči, jelikož rodiče mají zájem o své dítě a navštěvují ho. „...my rodičům říkáme...rodičům jsme jenom říkali, že je to vaše dítě, my vám ho jenom hlídáme, je tu pro vás...rodiče jsou jen sociálně slabí a chtějí si upravit svoje podmínky a chtějí malýho vidat...nejsou alkoholic, nejsou ani drogově závislí....“(P10) Ještě ale dodává, že kontakty však nesmí mít negativní vliv na samotné dítě i pěstounskou rodinu a nesmí narušovat výchovu pěstouna. „...s kontakty dítěte se svýma rodičema souhlasím, ale nesmějí mít špatný vliv jak na dítě, tak i celou rodinu pěstouna...co je pro mě důležitý, aby mi nezasahovaly do mojí výchovy a zásad, který mám...“(P10) Pěstounka 11 uvádí, že nemá problémy ohledně kontaktů dítěte s biologickými rodiči a doposud nemá žádné zásadní negativní zkušenosti v oblasti kontaktů. V jejich případě spolupráce s rodiči svěřených dětí funguje na základě vzájemné domluvy. Pokud dítě zná své rodiče a probíhají kontakty, je šance, že se vrátí do své původní rodiny. „...já osobně nemám problém s tím, aby se děti stýkaly se svýma rodičema...pokaždé se dopředu domluvíme a u nás to zatím funguje...souhlasím s tím, aby svěřený děti znaly svý biologický rodiče a nejlépe, aby se mohly, až to půjde, vrátit do svý rodiny...rodiče mají právo na svý děti, i když je doba, když se

akorát o ně nemohou starat...v každém případě rodiče mají na své dítě nárok...“P(11)

Shrnutí k cíli C VI. Komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zajištěním kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

Profesionální pěstounky by mohly s kontakty dítěte s jeho biologickou rodinou souhlasit, protože když se tyto kontakty nepřerušují, nejsou přerušeny vzájemné vztahy a citové vazby rodiče s dítětem a existuje tak vždy značná šance, že dítě se vrátí zpět do své původní rodiny. Při vzájemných kontaktech by měl v popředí stát zájem dítěte a kontakty by měly probíhat bez negativního dopadu na samotné dítě. Během umístění dítěte v PPP je velmi podstatné pro řešení špatně fungujících rodinných vztahů či výchovy dítěte, aby soustavně probíhala sociální práce s biologickou rodinou. Pro dítě je velmi důležité, aby vědělo, že má také vlastní rodiče, o koho se jedná a do jaké rodiny vlastně patří. Většina dětí stejně v dospívajícím věku hledá své kořeny i své biologické rodiče.

Dlouhodobé pěstounky by mohly s kontakty s biologickou rodinou souhlasit, jelikož prozatím nemají s těmito kontakty špatné zkušenosti, a proto kontakty rodičů s dětmi plně akceptují. Dlouhodobé pěstounky by mohly kontakty s biologickou rodinou vnímat z úhlu pohledu, že rodiče mají právo a nárok na své děti, a pokud projevují zájem o své děti, je třeba toto podporovat, protože existuje naděje návratu dítěte do vlastní rodiny. Kontakty by mohly vidět jako prospěšné zvláště, když jsou dobré vztahy mezi pěstouny a původní rodinou dítěte. Pěstoun by tak mohl mít možnost kdykoliv obrátit se na rodiče, pokud potřebuje zjistit nějaké důležité informace o dítěti. Pokud dítě zná své rodiče a kontakty mezi nimi probíhají, existuje tak šance, že dítě se může vrátit do své původní rodiny. Kontakty však nesmí škodit dítěti a musí mu být ku prospěchu. Nesmí mít negativní vliv na samotné dítě i pěstounskou rodinu a nesmí narušovat výchovu pěstouna.

Z komparace výše uvedených odpovědí dotázaných pěstunek tedy vyplývá, že by profesionální a dlouhodobé pěstounky mohly mít stejné zkušenosti v tom smyslu, že by s kontakty s biologickou rodinou mohly souhlasit a mohly by je spatřovat jako prospěšné pro svěřené dítě a jeho biologické rodiče, jelikož tak mezi nimi nejsou přerušeny vzájemné vztahy a citové vazby. Pokud kontakty mezi dětmi a jejich rodiči probíhají, existuje naděje, že dítě se vrátí do své původní biologické rodiny. Současně však nesmí mít negativní vliv na samotné dítě i pěstounskou rodinu a nesmí narušovat výchovu pěstouna.

11. Shrnutí výzkumné části

Prostřednictvím dílčího cíle C I. jsem měla komparovat, co bylo motivací k rozhodnutí stát se profesionálním nebo dlouhodobým pěstounem.

Výsledky výzkumu ukazují, že motivace k výkonu PP by mohla být u profesionálních a dlouhodobých pěstounek rozdílná.

Z komparace vyplývá, že hlavní motivací pro výkon PP by mohla být u profesionálních pěstounek zejména nespokojenost v pracovním životě pramenící z pracovní pozice, ve které se pěstounky nerealizovaly, ale vnímaly ji pouze jako zdroj základní obživy a které se odlišovalo od představy, čím by se chtěly ve svém životě opravdu zabývat. Zatímco hlavní motivací k výkonu PP u dlouhodobých pěstounek by mohla být pomoc dítěti, které nemůže vyrůstat ve své vlastní rodině, protože jeho rodiče se o něho z různých důvodů nemohou nebo nechtějí starat, rodiče nejsou schopni dlouhodobě řádně pečovat o své dítě. A právě takovéto dítě potřebuje intenzivní péči a lásku, kterou mu může poskytnout právě náhradní rodina v jejím přirozeném prostředí, mimo ústavní zařízení.

Dalším důvodem pro realizaci PP by mohla být u profesionálních pěstounek pomoc dítěti, které tak nemusí projít a pobývat v ústavním zařízení než se podaří vyřešit jeho situaci. V případě dlouhodobých pěstounek by mohlo být dalším důvodem k realizaci PP řešení vlastních problémů skrze přijetí dítěte. Konkrétně se jednalo o problém vlastní bezdětnosti či touhy po dalším dítěti s novým partnerem.

Výzkumem jsem tedy zjistila, že důvody, proč se chce žadatel stát pěstounem, mohou být opravdu rozličné a žadatele k jejich konečnému rozhodnutí stát se pěstounem mohou vést nejrůznější životní okolnosti a osobní zkušenosti, ale současně by se tyto motivy mohly lišit taktéž v závislosti na zvolení si určitého typu PP.

Prostřednictvím dílčího cíle C II. jsem měla komparovat, co pěstouni považují na základě vlastní zkušenosti za klíčové na osobnosti pěstouna.

Výsledky výzkumu ukazují, že u profesionálních a dlouhodobých pěstounek by mohlo být na základě vlastních zkušeností rozdílné vnímání toho, co by mohly považovat za klíčové na osobnosti pěstouna z pohledu jeho vlastností, schopností či dovedností.

Z komparace vyplývá, že pro profesionální pěstounky by se mohla jevit klíčovou dovedností u pěstouna pro kvalitní výkon PPP zejména jeho vlastní zkušenost s vlastními dětmi a jejich

výchovou, protože pokud člověk přijímá dítě do své péče a není dostatečně připraven na to, co ho čeká, může nastat situace, kdy problémy neunes a dítě vrátí, což může pro dítě znamenat ještě větší prohloubení jeho deprivace. Zatímco pro dlouhodobé pěstounky by se mohla jevit klíčovou schopností u pěstouna pro kvalitní výkon PP zejména jeho empatie vůči svěřenému dítěti, které k němu přichází do PP a pro které jsou podstatné právě první okamžiky těsně po jeho přijetí pěstounem i ostatní rodinou. Toto dítě se musí následně sžívat se svojí novou rodinou, najít si v ní své místo, musí navázat nové vztahy, a to nejen s náhradními rodiči, ale i s dalšími přítomnými sourozenci, což právě od pěstouna vyžaduje velkou míru porozumění a vcítění se do pocitů dítěte.

Rozdíly ve vnímání osobnosti pěstouna by mohly z mého pohledu pramenit z jedné z mnoha odlišností obou typů PP, kterou by se mohla jevit skutečnost, že PPP bývá velmi často o okamžitém umístění dítěte v jeho stávající krizové situaci. Dítě je mnohdy náhle odebráno z vlastní rodiny a následně je kontaktován přechodný pěstoun z důvodu nutnosti okamžitého umístění dítěte do jeho péče. V těchto krizových situacích by člověk bez osobních znalostí a zkušeností s dětmi s velkou pravděpodobností neměl šanci uspět. V případě profesionálních pěstounů, kteří jsou považováni ve své PP za profesionály, se předpokládá zvládnutí těchto zejména psychicky náročných situací v návaznosti na jejich životní zkušenosti.

Z mého výzkumu také vyplynuly skutečnosti, které by mohly být pro profesionální i dlouhodobé pěstounky překážkou pro umístění dítěte do PP.

Výsledky výzkumu ukazují, že profesionální a dlouhodobé pěstounky by mohly shodně považovat za překážku pro svěřením dítěte do PP skryté finanční motivace, jejichž podstatou jsou právě pěstounské dávky poskytované státem.

Z komparace vyplývá, že by profesionální a dlouhodobé pěstounky mohly shodně považovat za překážku pro svěřením dítěte do PP skryté finanční důvody ze strany pěstouna pro výkon PP, které by se následně mohly také odrazit v úrovni zabezpečení péče o svěřené dítě. Pro lidi, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, může znamenat tato cesta dobrou alternativu, jak vyřešit svoji tíživou finanční situaci. Avšak lidé, kteří si neuvědomují, co obnáší péče o dítě v PP, často nebývají připraveni na veškeré problémy, které s dítětem mohou nastat. Většina dětí, které jsou umisťovány do pěstounských rodin, si s sebou nesou nějaké břímě z biologické rodiny nebo z ústavu. Pokud jsou motivace špatné a pěstoun není připraven na možné problémy, které mohou kdykoliv nastat, je poté smutnou praxí navrácení dítěte zpět do ústavu.

Zejména výběr pěstounů na přechodnou dobu by měl být velice přísný, protože tito dostávají plat od státu, i když dítě v péči v určitou dobu nemají. Aby nenastávaly situace, kdy se dítě dostane k lidem, kteří tímto pouze řeší svoji finanční situaci a jejich hlavní motivací není pomoc dítěti v nouzi.

Prostřednictvím dílčího cíle C III. jsem měla komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zprostředkováním pěstounské péče.

V procesu zprostředkování PP se budoucí pěstoun na samém začátku setkává se sociálním pracovníkem, který se pro něho stává klíčovým pracovníkem na jeho cestě pěstouna, jednak prochází odbornou přípravou k PP, v průběhu které se připravuje na svoji roli pěstouna a která současně má prověřit správnost jeho rozhodnutí.

Výsledky výzkumu ukazují, že profesionální a dlouhodobé pěstounky by mohly očekávat ze strany sociálních pracovníků při zprostředkování PP rozdílný přístup či postoj při vzájemném kontaktu.

Z komparace vyplývá, že profesionální pěstounky by mohly předpokládat ze strany sociálních pracovníků při zprostředkování PP poskytnutí dostatečného množství potřebných informací, aby s nimi mohl budoucí pěstoun začít pracovat v tom směru a rozsahu, jak je po něm požadováno. S nově získanými informacemi si současně budoucí pěstoun vytváří určité představy o tom, jaké jsou vlastně jeho kapacity, možnosti, na co si troufne a na co již ne, jaký vliv bude mít jeho budoucí rozhodnutí na vlastní děti a co je třeba udělat pro to, aby se minimalizovala související rizika s přijetím nového dítěte do rodiny. Jedná se o významné životní rozhodnutí dotýkající se jeho i celé rodiny. Současně by mohly profesionální pěstounky předpokládat ze strany sociálních pracovníků profesionální partnerský přístup, který upřednostňuje princip sociální práce ve smyslu pomoci a všestranné podpory budoucího pěstouna. Tento vnímá sociálního pracovníka s respektem v tom směru, že on je ten, kdo je kompetentním odborníkem, který však i jako profesionál zůstává lidským, partnerským a podporujícím elementem pro budoucího pěstouna a přijímá ho jako možného budoucího pracovního partnera, který si zaslouží jeho čas a potřebnou pozornost. Budoucí pěstoun má potřebu vědět, kdo bude jeho klíčový sociální pracovník, co dělá, jakou roli zaujímá a co od něj může reálně očekávat. Vždy je třeba dbát na individuální přístup ke každému zájemci o PP.

Zatímco u dlouhodobých pěstunek bychom mohli vnímat, že tyto by mohly být spokojené s prací i přístupem sociálních pracovníků při zprostředkování PP, jelikož se sociální pracovníci navázaly vzájemný kontakt dále budovaný na vzájemně dobrých vztazích. Sociální pracovníce na ně působily již od začátku kontaktu velmi sympaticky nejen svým příjemným vzhledem, ale také svým způsobem jednáním. Disponovaly dobrými komunikačními dovednostmi, působily na ně jako vzdělané odbornice svého oboru, navíc byly empatické, čímž si získaly jejich důvěru. Staly se nejen jejich zprostředkovateli, ale zejména vstřícnými poradci, což budoucí pěstounky velmi oceňovaly. Jejich prostřednictvím tak získaly pocit jistoty a pochopení. Sociální pracovníce projevily při vzájemném kontaktu s pěstounkami svoji schopnost naslouchat jejich potřebám a požadavkům, čímž vytvořily podmínky pro otevřenou komunikaci a staly se tak postupně pro ně důvěryhodnými spolupracovnicemi, jelikož umí nejen naslouchat, ale také zachovat mlčenlivost.

Rozdílné vnímání přístupu sociálního pracovníka OSPOD by mohlo z mého pohledu pramenit z odlišného nastavení jeho role v rámci obou typů PP. Od samého začátku je budoucím profesionálním pěstounům prezentováno pojetí PP v tom smyslu, že pro její zdárný výkon je aktivní spolupráce se sociálním pracovníkem stěžejní, takže přechodní pěstouni mají následně tendence řešit veškeré záležitosti týkající se výkonu PP prostřednictvím svého sociálního pracovníka. Oproti dlouhodobým pěstounům, kteří se snaží většinu záležitostí spojených s PP řešit svými vlastními silami nebo za aktivní pomoci všech příslušníků rodiny a vyjadřují se o své nezávislosti na sociálních pracovnících.

Výsledky výzkumu ukazují, že by odborná příprava k PP mohla naplnit očekávání profesionálních pěstunek, konkrétně co by se týkalo obsahu i průběhu příprav, současně poskytnutí dostatečného množství doprovodných tištěných materiálů, ze kterých by bylo možné čerpat i po ukončení příprav. Ze strany organizátorů příprav by mohly být reflektovány požadavky a potřeby budoucích pěstounů a následně by se jim přizpůsobil obsah příprav. Pro budoucí pěstouny by mohly být nejdůležitější zejména praktické informace, které by si mohly z přípravy odnést a které by jim mohly napomoci v začátcích jejich výkonu profesionální PP. Mezi důležitý přínos příprav by mohly zahrnovat setkání s ostatními účastníky, pocit sounáležitosti a sdílení podobných zkušeností. Výsledky výzkumu potvrzují, že přípravy by mohly naplňovat cíl i tím, že by mohly poskytovat bezpečný prostor pro hlubší zamyšlení se a reflexi nad vlastní motivací k PP. V rámci příprav by si mohli budoucí pěstouni ujasňovat

různá dilemata jako je identifikace s pěstounstvím jako s profesí, role pěstouna, potřeby dětí, které přicházejí do PP. Přípravy by jim mohly umožnit zvažovat své limity a hranice, obavy, výhody a rizika pro ně i pro dítě.

U dlouhodobých pěstunek se mi nepodařilo identifikovat převažující kategorii. Tuto roztržičnost shledávám zejména ve spojitosti s celkovou délkou fungování klasické dlouhodobé PP. Její novodobé pojetí se datuje nedlouho po sametové revoluci, což v oblasti NRP znamenalo postupný odklon od ústavní výchovy a častější svěřování dětí do péče fyzických osob, jak blízkých, tak cizích, a to je otázka více jak 20 let zpětně. Dlouhodobá PP tedy prošla značným celkovým vývojem. Vznik PPP jako nového institutu PP se datuje do roku 2006, kdy vzniká povědomí o její existenci, ale v konečném výsledku se téměř nepraktikuje. Její boom nastává až novelizací zákona od roku 2013, tudíž všechny oslovené přechodné pěstounky již prošly novým systémem odborné přípravy, a tak by se jejich zkušenosti neměly až tak lišit.

Jelikož se mi u dlouhodobých pěstunek nepodařilo identifikovat shodnou převažující kategorii, nemohla jsem tak provést komparaci prožitých zkušeností s odbornou přípravou k PP mezi přechodnými a dlouhodobými pěstounkami.

Proto mohu jen uvést, že odborná příprava k PP by mohla naplnit očekávání profesionálních pěstunek, zatímco prožité zkušenosti dlouhodobých pěstunek se ukázaly různorodé.

Prostřednictvím dílčího cíle C IV. jsem měla komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zavedením dohod o výkonu pěstounské péče.

V dohodě o výkonu PP nebo ve správním rozhodnutí jsou individuálně specifikována práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci při výkonu PP. Ze zákona je pěstoun povinen o dítě osobně pečovat a vykonávat přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Ačkoli je dítě umístěno v PP, zůstává nadále pod ochranou státu, a proto je nutné zajistit fungující systém doprovázení, podpory a následného vzdělávání pěstounů a sledování výkonu PP.

Pěstounky se shodují, že samotná existence dohody má pro ně smysl, mohou využívat řadu výhod, které dříve k dispozici neměly, jsou v častějším osobním kontaktu s doprovázejícím pracovníkem, což může mít vliv na prevenci selhávání PP. Dohody se tak jeví jako podstatné pro zajištění potřeb pěstunek a dobrý průběh PP. Z mého pohledu je žádoucí, aby byla při

uzavírání dohod pozornost zaměřena zejména na individuální potřeby jednotlivých pěstounských rodin.

Výsledky výzkumu ukazují, že profesionální i dlouhodobé pěstounky by mohly považovat zákonem stanovená práva pěstounů pro jejich potřeby při výkonu PP za dostačující a prozatím pro ně za vyhovující. Současně by mohlo být patrné, že pěstounky by nemusely považovat za potřebné je nějak měnit či doplňovat. Se svými právy by mohly být podrobně a srozumitelně seznámeny při podpisu dohody, takže by mohly vědět, jaké možnosti by mohly mít k dispozici, co všechno by mohli využívat, na co všechno by mohly mít vlastně z dohody nárok.

Výsledky výzkumu ukazují, že by profesionální i dlouhodobé pěstounky mohly považovat zákonem stanovené povinnosti pěstounů při výkonu PP za přiměřené. Současně by mohlo být patrné, že pěstounky by mohly akceptovat plnění zákonem zadaných povinností a nemusely by mít žádné problémy s jejich plněním. Na základě svých získaných zkušeností by nemusely pěstounky mít potřebu něco měnit v této oblasti a se stanovenými povinnostmi by mohly tedy souhlasit.

Z mého pohledu je potřeba se věnovat pěstounským rodinám individuálně tak, aby svá práva a povinnosti nevnímaly pouze jako součást výkonu PP, ale dokázaly je plně přijmout a využívat v tom směru, aby se dohody staly součástí jejich každodenního života a byly jim dobrou a pro ně užitečnou oporou. Myslím si, že každé právo má svůj význam a nezastupitelnou roli, ale záleží na individualitě, specifiku rodin, na jejich potřebách a požadavcích. Všechny povinnosti můžeme považovat jako podstatné, pokud mají smysl, jsou naplňovány za účelem nejlepšího řešení pro svěřené dítě a neřeší se pouze pro formu.

Prostřednictvím dílčího cíle C V. jsem měla komparovat, jak jsou pěstouni na základě svých prožitých zkušeností spokojeni s výší odměny pro pěstouna a příspěvkem na úhradu potřeb dítěte v návaznosti na změny zákona.

Výsledky výzkumu ukazují, že by profesionální i dlouhodobé pěstounky mohly být na základě vlastních zkušeností s výší odměny pěstouna spokojené. I když práci, kterou vykonávají, je velmi náročná, zejména po stránce psychické, přesto je naplňuje, a současně pro ně znamená pravidelný zdroj příjmu, díky kterému nemusí chodit do zaměstnání, a mohou se tak plně

věnovat svěřeným dětem. Přesto vždy obě skupiny pěstunek dodávají, že tuto práci nelze vykovávat pro peníze, jelikož ji nelze penězi vyjádřit.

Pro profesionální pěstounky by se mohla jevit výše jejich odměny jako dostačující, jelikož mezi jejich motivy, proč vykonávají PP, nepatří finanční pohnutky, ale je to především pomoc dítěti v nouzi. Pokud by si spočítaly hodinovou sazbu vzhledem k odpracovaným hodinám, tak dostávají něco kolem 30 korun na hodinu. Pěstounky jsou si vědomy také skutečnosti, že se jedná o náročnou péči o svěřené dítě po celých 24 hodin denně, 7 dnů v týdnu, kdy za toto dítě nesou obrovskou odpovědnost a stále jsou pod drobnohledem spousty zainteresovaných subjektů včetně biologických rodičů.

Také pro dlouhodobé pěstounky by se mohla jevit výše jejich odměny jako dostačující, jelikož znamená stálý měsíční příjem, díky kterému pěstounka nemusí bezpodmínečně chodit do zaměstnání a který ji umožňuje zůstat se svěřenými dětmi doma a dostatečně se jim věnovat. Jedná se opravdu o velmi náročné povolání, kdy svěřené děti řeší prakticky po celý život u pěstouna své zatížení, se kterým přicházejí k pěstounům ze svých původních rodin.

Za velkou pozitivní změnu v rámci novelizace zákona ve prospěch pěstounů považují skutečnost, že výkon PP se pěstounům konečně započítává do důchodu.

Nicméně pěstounky vnímají jako nedořešenou záležitost, že i když dostávají pravidelný plat, nejsou ničí zaměstnanci a nemohou se prokázat platnou pracovní smlouvou podle zákoníku práce.

Výsledky výzkumu ukazují, že by profesionální a dlouhodobé pěstounky mohly rozdílně posuzovat na základě vlastních zkušeností výši příspěvku, která je určena pro dítě na úhradu jeho potřeb.

Z komparace vyplývá, že pro profesionální pěstounky by se mohly jevit státem poukazované finanční prostředky určené na úhradu potřeb svěřeného dítěte jako nedostačující. Na základě svých zkušeností by mohly vnímat tyto prostředky dostatečné pouze na zajištění jeho základních potřeb. Ostatní náklady, které souvisí s pokrytím dalších potřeb dítěte, dotuje pěstoun ze svých finančních prostředků. Dále by profesionální pěstounky mohly vnímat jako neadekvátní základní vybavení dítěte, které je, mnohdy rychlou cestou, svěřeno do PP. Jelikož se často jedná o krizové situace, běžně děti přicházejí k pěstounům jen v tom oblečení, které měly právě na sobě oblečené a je na pěstounovi, aby se okamžitě postaral o jejich dostatečné zajištění. Markantní záležitostí je tak umístování miminek do PP. V těchto případech se

pěstoun musí bez jakékoliv finanční podpory ze strany státu vybavit základními věcmi, které jsou nutné pro přijetí miminka do péče. Ať se jedná o pořízení postýlky, kočárku přes vaničku, konče základní výbavičkou v podobě dětského oblečení, kosmetiky, hygienických prostředků či stravy. Jedná se řádově o desetitisíce korun, které znamenají značné finanční zatížení pěstounských rodin, zvláště pokud se v nich vyskytují nezaopatřené vlastní děti.

Zatímco pro dlouhodobé pěstounky by se mohly jevit finanční prostředky určené na úhradu potřeb svěřeného dítěte jako uspokojivé a mohly by je vnímat jako vylepšení životní úrovně dítěte v PP, které pěstounům poskytuje různé možnosti využití pro samotné dítě. Dlouhodobé pěstounky by mohly přijímat tyto zákonem stanovené skutečnosti takové, jaké jsou v tom směru, že by mohly počítat s dostupnými finančními prostředky a těmto přizpůsobovat chod pěstounské rodiny. Dlouhodobé pěstounky by mohly vnímat spíše psychickou a fyzickou prosperitu dítěte v jejich péči a jako méně podstatné finanční částky pro děti poskytované státem.

Pokud má pěstoun přijmout dítě do své péče, nevyhne se úvahám o tom, jestli to finančně zvládne. Finanční podpora od státu je důležitou součástí NRP. Výchova svěřeného dítěte není jednoduchá, ale ani levná záležitost, a proto si musí každý upřímně zvážit, jestli bude schopen toto dítě dobře zajistit. V tomto směru je správné, že stát pomáhá lidem, kteří se ochotně starají o ty děti, které nemají štěstí žít ve své vlastní rodině. Pěstounství je služba nejen státu, ale i ostatním lidem v naší společnosti.

Prostřednictvím dílčího cíle C VI. jsem měla komparovat, jakou zkušenost mají pěstouni se zajištěním kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami.

Výsledky výzkumu ukazují, že profesionální i dlouhodobé pěstounky by mohly na základě vlastních zkušeností se vzájemnými kontakty mezi svěřenými dětmi do PP a jejich biologickými rodiči či dalšími blízkými osobami souhlasit a považovat je za vzájemně prospěšné.

Z komparace vyplývá, že profesionální pěstounky by mohly vzájemné kontakty považovat pro obě strany za přínosné, protože se nepřerušují vzájemné vztahy a citové vazby mezi rodiči a dětmi a existuje tak pravděpodobnost, že by se dítě mohlo navrátit do své původní biologické rodiny. Rodiče tím mohou být motivováni k zabezpečení potřebných podmínek pro znovupřijetí dítěte do své péče. Vždy je potřeba mít na mysli především zájem daného konkrétního dítěte a

z tohoto úhlu pohledu také přistupovat ke každému dítěti individuálně. Kontakt dítěte s jeho biologickými rodiči může být pro dítě pozitivní za předpokladu pečlivého posouzení celkové situace dítěte. Právo dítěte na kontakt s rodiči nelze popírat, ale je nezbytné důkladně zvažovat každý jednotlivý případ.

Taktéž dlouhodobé pěstounky by mohly vzájemné kontakty považovat za výhodné jak pro svěřené dítě, tak pro jeho biologické rodiče. I dítě v PP je spjato se svojí biologickou rodinou, má právo o své rodině vědět, případně s ní být v kontaktu. Biologická rodina k dítěti patří a má právo se na jeho životě podílet. PP znamená výchovu a péči o dítě v období, kdy jeho biologická rodina nemá vhodné podmínky k zajištění řádné výchovy jejich dítěti. Pro děti je důležité vědět, odkud pocházejí a kdo jsou jejich biologičtí rodiče. Kontakt s rodinou podporuje udržování smysluplných vztahů mezi dítětem v PP a jeho původní rodinou. Mělo by se jednat o kontakt pozitivní a bezpečný, kde nejdůležitější je zájem daného dítěte. Proto je důležitá spolupráce pěstounů a biologické rodiny. Všichni zúčastnění se musí proto držet stanovených pravidel, aby bylo chráněno především dítě.

Z mého pohledu dítě má sice právo na vzájemné kontakty se svými rodiči, ale je nezbytné důkladně zvažovat každý jednotlivý případ, aby nedošlo k situaci, že kontakty budou vycházet zejména ze zákonné povinnosti, než že by vyplývaly z potřeb a zájmu dítěte. Je potřeba nezapomínat, že biologičtí rodiče, kteří mají mít kontakty s dítětem, jsou ti samí lidé, kteří nejsou schopni a často ani nemají zájem se o dítě řádně starat a chránit ho.

Závěr a diskuze

Diplomová práce se skládá ze dvou částí, z části teoretické a výzkumné. Ve své práci jsem se snažila o vzájemné propojení obou těchto částí takovým způsobem, aby teoretická část byla dobrým výchozím teoretickým základem pro část výzkumnou.

Ve své práci jsem si kladla za hlavní cíl zjistit, jaké jsou osobní prožité zkušenosti dlouhodobých a profesionálních pěstounů s výkonem PP, a to prostřednictvím komparace zjištěných údajů. Práce vycházela z předpokladu jiného úhlu pohledu na prožité zkušenosti dlouhodobých a profesionálních pěstounů, který vyplývá z odlišného nastavení profesionální a dlouhodobé PP.

Domnívám se, že pomocí dílčích cílů jsem naplnila hlavní cíl práce. Údaje získané pomocí kvalitativního interview s dlouhodobými a profesionálními pěstounkami poskytly dostatečné množství informací a rozhovory se ukázaly jako vhodná technika pro zjištění těchto údajů. Zvolený typ výzkumu považuji za silnou stránku výzkumu. Kvalitativní výzkumná strategie s využitím interview mi pomohla získat podrobnější informace od oslovených pěstunek, které jsem následně využila pro analýzu a interpretaci. Prostřednictvím interview jsem se pěstunek mohla v případě nejasností doptávat nebo jim danou otázku vysvětlit, pokud měly problém s jejím pochopením. V této souvislosti jsem získala i kvalitnější odpověď, než kdyby odpovídaly na otázku, které by neporozuměly. Mezi silné stránky bych taktéž zařadila dostatečný počet pěstunek, kterých bylo celkem 12 a díky kterým jsem získala potřebný materiál k interpretaci výzkumu. K silným stránkám bych přiřadila i svůj zájem o problematiku institutu PP v našich podmínkách. Mezi slabší stránky výzkumu bych mohla zahrnout, že mými respondenty byly pouze ženy. Nezískala jsem tak i mužský pohled na danou problematiku. Ve většině případů jsou to právě ženy, které zastiňují péči o svěřené dítě. Když jsem zmínila mezi silnými stránkami výzkumu možnost doptávat se či objasňovat položené otázky pěstounkám v rámci užití interview, na druhou stranu je však možné toto považovat i za slabou stránku, protože jsem mohla svým vyjádřením pěstounky ovlivnit. Pokud pěstounka nevěděla, co si pod otázkou přesně představit, po mém vysvětlení mohla být její představa ovlivněna.

Výzkumným záměrem bylo zjištění, jaké mají dlouhodobé a profesionální pěstounky osobní prožité zkušenosti s výkonem PP. K tomuto účelu se výzkumu zúčastnily pěstounky různého věku, různé délky výkonu PP, které měly v péči různý počet svěřených dětí. Sledovala jsem

několik oblastí, které jsem si vytipovala, že by mohly patřit z mého pohledu mezi stěžejní a které by mohly tvořit jakýsi průřez celého dlouhého, a zejména psychicky náročného procesu, kterým musí projít každý pěstoun, pokud se chce věnovat výkonu některého typu PP. Cílem výzkumu bylo získat informace týkající se současného stavu ve výkonu PP a případně získat možné náměty, které by mohly přispět ke zlepšení podmínek výkonu PP pro samotné pěstouny. Výzkumem jsem zjistila, že osobní prožité zkušenosti, názory či postoje se u obou typů pěstounek v některých zjišťovaných oblastech spojených s výkonem PP shodují, v některých se naopak liší.

Jako zajímavé se mi jevílo zjištění, že jako podstatnou překážku pro svěření dítěte do PP vnímají pěstounky nepřípustnost skrytých finančních důvodů pěstouna. Díky medializaci a zvýšeným pěstounským dávkám ze strany státu přibýlo žádostí o PP. Pěstouny se tak mohou stávat lidé dlouhodobě nezaměstnaní a tato cesta může pro ně znamenat dobrou alternativu, jak řešit svoji tíživou finanční situaci. To, co je nejlepší pro dítě, se pak pro ně stává až druhotnou věcí. Bránit těmto jevům se daří díky systému náročných kritérií pro výběr budoucích pěstounů, která zahrnují obtížné psychologické testy současně s poměrně dlouho trvající odbornou přípravou na roli pěstouna, jejich prostřednictvím velmi důkladně šetří motivace zájemce a na velmi konkrétních příkladech je názorně prezentováno, že PP se jen pro peníze dělat rozhodně nedá.

Osobně si myslím, že pěstounství je důležité zaměstnání v naší společnosti a jestliže chceme, aby tato služba byla vykonávána profesionálně a kvalitně, je potřeba, aby tito lidé byli adekvátně odměněni vzhledem k činnosti, kterou vykonávají pro celou společnost. Odměna pěstouna je dnes podle nové zákonné úpravy pevně daná, je z ní odváděno sociální a zdravotní pojištění, odvádí se z ní i daň z příjmu a pěstoun má konečně zajištění na důchod. Ze strany státu i médií je výkon PP v současnosti prezentován jako zaměstnání či povolání, odměna pěstouna jako plat. Pěstounky však v této souvislosti upozorňují na skutečnost, že nemají svého zaměstnavatele, nejsou ničím zaměstnanci a nedisponují uzavřenou pracovní smlouvou podle zákoníku práce jako ostatní, což jim přináší různé problémy a komplikace v běžném občanském životě. Nedosáhnou na možnost uzavření pojištění, na možnost poskytnutí půjček či úvěrů, jelikož nejsou schopni doložit platnou pracovní smlouvu a odměna pěstouna není považována za stabilní příjem.

Diplomová práce by mohla být přínosná z mého pohledu v tom směru, že výsledky výzkumného šetření by mohly být užitečné sociálním pracovníkům NRP, doprovázejícím organizacím, ale také širší odborné veřejnosti či zákonodárcům, kteří utvářejí podmínky pro fungování náhradní výchovy, a to za účelem zjištění, jak pěstouni vnímají odbornou přípravu na výkon PP, jak vnímají aktuální nastavení práv a povinností, zda považují dohody za podpůrné při výkonu PP, nakolik se jim daří zákonná ustanovení naplňovat, jsou-li dávky PP dostačující, jaké zkušenosti mají s kontakty dětí s jejich biologickou rodinou. V potaz beru také skutečnost, že v této oblasti nepřijdu s žádnou inovací, s novým tématem či řešením dosud nevyřešených otázek, protože moje práce má spíše objasňující charakter. Svou prací bych však ráda přispěla případným zájemcům o PP k lepší orientaci v této problematice.

Celkově výzkumné šetření považuji za přínosné v tom, že provedené rozhovory mohly vést k sebereflexi oslovených pěstunek, případně k zamyšlení se nad danou problematikou i nad výkonem samotné PP. Osobně si myslím, že žádní pěstouni nechtějí biologickým rodičům brát jejich děti. Zkrátka jsou tu od toho, aby opuštěné děti nemusely zbytečně do ústavů a měly trošku šťastnější a spokojenější dětství.

Z výsledků výzkumu pro mě vyvstává otázka, zda by další postupné změny v legislativě nemohly přispět ke zvýšení počtu pěstounů, kterých je stále nedostatek. Koho se tato oblast dotýká, tak s velkou pravděpodobností již sám pocítil, že novela zákona má své nedostatky a ještě se musí ledacos vyladit. Ale na druhou stranu se něco v systému NRP pohnulo a nyní je v ruce alespoň něco, s čím se může dále pracovat a vylepšovat to. Náhradní rodiny tak konečně dostaly od státu nějakou hmatatelnou podporu, konečně mají k dispozici alespoň nějaké služby, po kterých tak dlouho volaly a které jim tolik chyběly. Právě legislativa by měla být pomocníkem pěstounům v jejich mnohdy nelehkém úkolu – postavit do života nikým nechtěné děti. Je škoda, že ze zákona vypadlo to nejdůležitější, že každé dítě má právo vyrůstat v rodině, nejlépe ve vlastní, a když to nejde jinak, tak alespoň v náhradní. Teprve až potom má přijít na řadu péče ústavní.

Tento výzkum bych navrhovala dále doplnit dalším kvalitativním výzkumem, který by se mohl týkat postoje sociálních pracovníků OSPOD k současné problematice PP. Domnívám se, že by bylo dobré a současně přínosné znát názory a zejména praktické zkušenosti sociálních pracovníků OSPOD i jejich pohled na současné nastavení a podmínky PP.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ARCHEROVÁ, Caterine. *Dítě v náhradní rodině*. 1.vyd. Praha:Portál, 2001. 121 s. ISBN 80-7178-578-4.
- BARBER, James, G. and DELFABBRO, Paul, H. *Children in Foster Care*. London: Routledge Taylor & Francis. 2004.
- BUBLEOVÁ, Věduna, FRANTÍKOVÁ, Jana, VRÁNOVÁ, Lucie. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 1.vyd. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2011. 38 s. ISBN 978-80-87455-03-6.
- BUBLEOVÁ, Věduna, VRÁNOVÁ, Alena, VYSKOČIL, Filip. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2013. 28 s. ISBN neuv.
- BUBLEOVÁ, Věduna, FRANTÍKOVÁ, Jana, VYSKOČIL Filip, VÁVROVÁ Alena, POKORNÁ Pavla. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2.přeprac.vyd. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2013. 52 s. ISBN 978-80-87455-17-3.
- BUBLEOVÁ, Věduna, FRANTÍKOVÁ, Jana, VYSKOČIL Filip, VÁVROVÁ Alena, POKORNÁ Pavla. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3.přeprac.vyd. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2014. 60 s. ISBN 978-80-87455-19-7.
- ČERMÁK, Ivo. *Myslet narativně (kvalitativní výzkum „on the road“)*, Sborník z konference Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí, Brno, Boskovice: Psychologický ústav AV ČR, 2002. Nakladatelství Albert.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. 2.vyd. Praha: Karolinum, 2000. 276 s. ISBN 80-246-0139-7.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1.vyd. Ostrava:Sagit, 2012. 1120 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- FAHLBERG, Vera,I. *A Child's Journey Through Placement*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2012. 432 s. ISBN13: 9781849058988.
- FRANTÍKOVÁ, Jana. *Dospívající dítě v náhradní rodině*. Praha: Rozum a cit o.s., 2008. 40 s. ISBN neuv.

- GABRIEL, Zbyněk, NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.
- GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. 1.vyd. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HOFROVÁ, Veronika, ROTREKLOVÁ Eva. Vztahy, vazby a kontakty dítěte v pěstounské péči v odborné přípravě na přijetí dítěte do rodiny. In: *Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: Sborník z XIII. celostátního semináře*. Brno:Triada - Poradenské centrum, o. s., 2012. 72 s. ISBN 978-80-260-3578-7.
- HOLUB, Milan, NOVÁ Hana, PTÁČEK Lubomír, HYKLOVÁ SLADKÁ Jana. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisícími*. 9.přepřac.vyd. Praha:Leges, 2011. 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4.vyd. Praha:C. H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 1.vyd. Praha:C. H. Beck, 2014. 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
- CHILD WELFARE LEAGUE OF AMERICA. *PRIDE Preservice: PRIDEbook*. CWLA Press, 2009. ISBN 9780878688616.
- INCH, L. J. , Aspects of foster fathering. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 16(5), 1999. 393-412 s.
- KOLUCHOVÁ, Jarmila. Uspokojování psychických potřeb dětí v pěstounské péči. In: *Sborník příspěvků z konference k 10. výročí Mezinárodního roku rodiny: konané v Olomouci ve dnech 7. a 8. října 2004*. Olomouc:Krajský úřad Olomouckého kraje, 2004. 73 s. ISBN 80-239-4185-2.
- KOLUCHOVÁ, Jarmila. K problematice biologických rodičů dětí v pěstounské péči. In: *Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost: (realita a východiska v ČR) : kolokvium II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, Sborníky, č. 45. ISBN 978-80-87146-25-5.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 118 s. ISBN 978-80-210-5053-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče : průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-717-8304-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha:Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
- NOVOTNÝ, Petr, IVIČIČOVÁ, Jitka, SYRŮČKOVÁ, Ivana, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1.vyd. Praha:Grada Publishing, 2014. 194 s. ISBN 978-80-247-5167-2.
- NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. 1.vyd. Praha:Linde, 2012. 94 s. ISBN 978-808-6131-917.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- SEMERÁDOVÁ, Monika, ZACHAŘOVÁ, Barbora, ČERNÁ, Ria. *Metodika doprovázení*. Chrudim:Amalthea o.s., 2011. 60 s. ISBN 978-80-904801-0-0.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny. Jejich fungování a odolnost*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2003. 146 s. ISBN 80-86552-62-4.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 1.vyd. Praha:Portál, 2007. 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
- SOBOTKOVÁ, Irena. Příloha ke sborníku z kolokvia II.: "Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost". In: *Náhradní rodinná péče - představy a skutečnost: (realita a východiska v ČR) : kolokvium II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009, Sborníky, č. 45. ISBN 978-80-87146-25-5.
- STRAUSS, Anselm L., CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a zakotvené teorie*. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy : teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. Praha: Portál, 2007. 61 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEDOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*, Praha:Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha:Středisko náhradní rodinné péče o.s., 2012. 188 s. ISBN 978-80-87455-14-2.
- VRTBOVSKÁ, Petra. *Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti*. Praha:Institut náhradní rodinné péče Natama, 2005.
- VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. 1.vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2011. 77 s. ISBN 978-80-87455-09-8.
- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1.vyd. Praha:Portál, 2012. 197 s. ISBN 978-802-6200-659.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Domov je místo, odkud tě nevyhodí...ani když vyrosteš*. 2.vyd. Praha:Smart Press, 2012. 160 s. ISBN: 978-80-87049-50-1.

WILSON, K., FYSON, R., & NEWSTONE, S. Foster fathers: Their experiences and contributions to fostering. *Child & Family Social Work*, 12(1), 2007. 22–31 s.

Legislativní zdroje:

Zákon č. 108/2006, Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995, Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1964, Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů-jíž neplatný

Vyhláška o provedení některých ustanoveních zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Předpis č. 473/2012 Sb. v účinném znění ke dni 1.1. 2013

Internetové zdroje:

Doporučení Rady Evropy č. (87) 6 o pěstounských rodinách [online]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13148/smernice.pdf>>.

Důvodová zpráva: obecná část. Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad RIA [online]. [nahradnirodina.cz](http://www.nahradnirodina.cz), 2011 [cit. 17. října 2014]. Dostupné na <http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

http://www.amalthea.pardubice.cz/projekty/ostatni/nrp_systemova_zmena/nove%20formy%20pestounske%20pece_web.pdf

http://www.mpsv.cz/files/clanky/7271/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-7.pdf 76

KONEČNÁ, Hana, KOUBOVÁ, Lucie. *Monitoring příprav na náhradní rodinnou péči v České republice: popis současného stavu*. V Praze: Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2010. 115 s. ISBN 978-80-87455-00-5. Dostupné z: http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/nrp_monitoring_priprav_na_nahradni_rodinnou_peci_v_cr.pdf

MPSV. *Proces zprostředkování*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. [cit. 27.1. 2015]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14502>.

MPSV : Informace k vybraným ustanovením zákona č. 359/1999, Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. k 21. 12. 2012 [on-line]. Dostupné 28. 3. 2014 zhttp://www.mpsv.cz/files/clanky/14511/Informace_1.pdf.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče*. E-
psychologie [online]. 2010, roč. 4, č. 1, s. 51-57 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: [http://e-
psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf](http://e-
psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf)

VÁVROVÁ, Alena, POKORNÁ Pavla, FRANTÍKOVÁ Jana, KORCOVÁ Halka, ŘEHÁKOVÁ
Karin. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: metodika* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné
péče, o.s., 2012. 69 s. (cit. 2015-02-02). ISBN 978-80-87455-16-6. Dostupné z:
[http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/brozury/SNRP
pripravy_pro_budouci_nahradni_rodice.pdf](http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/brozury/SNRP
pripravy_pro_budouci_nahradni_rodice.pdf)

Odborné články:

MICHALOVÁ, Alena. *Vznik pěstounské rodiny v praxi*. Právo a rodina, 2008, roč. 10, č. 1, s. 22-23.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc	45
Tabulka 2: Výše odměny pěstouna	46
Tabulka 3: Výše příspěvku při převzetí dítěte	46
Tabulka 4: Transformační tabulka	60
Tabulka 5: Pěstounka	64

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A : Rozhovor s pěstounkou č.7

PŘÍLOHA A

Karin Kouřilová (KK): Jmenuji se Karin Kouřilová, jsem studentkou 2. ročníku oboru sociální práce Univerzity Hradec Králové. Právě se nacházím v domácnosti jedné z oslovených pěstounek, dnes je 2. prosince 2015. V rámci své diplomové práce provedu rozhovor s touto pěstovnkou a pro zachování anonymity je tato označena jako pěstounka č.7. S nahráváním tohoto rozhovoru souhlasí. Současně souhlasí i s tím, že údaje, které dnes získám, budou použity pouze pro moji diplomovou práci a nahrávka bude po mé obhajobě zničena. Nyní bych přistoupila k otázce číslo 1: *Jaké důvody vás vedly k rozhodnutí stát se pěstounem?*

Pěstounka č.7 (P 7) : Já jsem vždycky chtěla dělat v sociální oblasti, proto jsem vystudovala tu sociální nástavbu. Ale pak jsem byla dlouhodobě s dětma doma, potom jsem neměla tu praxi a mezitím se taky změnil ten sociální zákon, a tak jsem nemohla dělat v sociální oblasti. Tak jsme s manželem uvažovali o dlouhodobé pěstounské péči. Děti nám ale řekli, protože máme známí s adoptivníma dětma, že nechtějí, aby jim doma někdo dělal bugr, takže jsme od toho upustili. A tak jsem šla dělat úplně jinou práci a zcela náhodně jsem se dozvěděla, že se tady začíná pěstounská péče na přechodnou dobu. Tak jsme se začli na to vyptávat, napsali jsme žádost a začali jsme dělat přípravu. Dětem jsme vysvětlili podstatu této péče a děti s tím neměli vůbec žádný problém.

KK: *Jaké osobnostní předpoklady by na základě vašich zkušeností měl splňovat člověk přijímající dítě do pěstounské péče?*

Myslím si, že by to měl být člověk empatickejší, hodně trpělivejší, měl by dělat dobro těm dětem. Měl by mít, podle mě, i zkušenosti s dětma, s jejich výchovou. Velice bych váhala tuto práci dát tomu, kdo nemá tuto prožitou zkušenost s dětma, s jejich výchovou, co vlastně obnáší život s dětma v zádech, kdo je zvyklejší žít jako sám, na nikoho nemusí brát ohled, prostě, kdo nezažil ten běžnej každodenní život s dětma. Na přípravě jsem se setkala, taky jsme tam měli několik jednotlivců a jevílo se nám to jako velice dobře, že to byli lidi dobří a kvalitní. Ale dala bych otazník tomu, jestli do toho šli, protože chtějí jako dobro pro ty děti nebo jenom uspokojit své potřeby, jako, protože žiju sám, sama, abych nezestárl sám, sama, prostě mít někoho k sobě. Toto nevím, jestli by to byla dobrá varianta.

KK: *Jaké skutečnosti nebo rysy osobnosti pěstouna by byly na základě vašich zkušeností překážkou pro umístění dítěte do PP?*

Nedala bych dítě někomu, kdo by to dělal ze zjištěných důvodů, jen kvůli těm penězům. Ale on by na to určitě velice brzo přišel, že to nefunguje a brzo by tím asi prásknul. Velice rychle by přišel na to, že pečovat o dítě znamená obrovskou odpovědnost celejch 24 hodin každé den, že prostě tato práce se zkrátka nedá dělat jen kvůli těm penězům.

KK: *Jakou konkrétní pomoc ze strany sociálního pracovníka byste nejvíce ocenila na základě vašich zkušeností při zprostředkování pěstounské péče?*

Já teda musím říct, že jsem byla velice spokojená. Fakt jsem byla spokojená. Vstřícnost, prostě, cokoliv budete potřebovat, hned jsme k dispozici, jenom si zavolejte, všechno vám řeknu, co budu vědět nebo to zjistím. Byla jsem fakt nadmíru spokojená. A jsem pořád. Musím říct, že i tedka paní zatelefonuje a zeptá se, jestli něco nepotřebujeme, nebo jde okolo a zastaví se a hned se ptá, jak se nám daří, jestli něco nepotřebujeme. Musím říct, že jsme fakt spokojeni.

KK: *Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností přínos odborné přípravy pro výkon pěstounské péče?*

Příprava se nám líbila, oběma, mně i manželovi, byli sme spokojeni, ale myslíme si, že na realitu života vás snad nic nemůže jako připravit. Fakt si to myslíme, že stoprocentně člověk nebude nikdy připravený na konkrétní případ, na to konkrétní dítě, který dostanete. Ale co se týče samotný přípravy, sme byli velmi spokojeni. S přístupem, s formou, měli jsme bezvadnej kolektiv, dělali jsme tu pridovskou přípravu. To je ta nová příprava, kde sme byli všichni pohromadě. My jako přechodní, dlouhodobí pěstouni i ti, co si chtěli dítě osvojit. Bylo to pro nás dobrý, protože sme se dozvěděli spoustu informací i o těch druhejch formách péče. Jediný, co mi přišlo divný, že nám pouštěli americký příběhy pěstounů...to bylo o ničem...však jsem jim to napsala do zpětný vazby.

Chtěla byste na základě vašich zkušeností odbornou přípravu doplnit o nějaké další podněty?

Akorát, co se nám jevilo v tý přípravě, jako když s odstupem času hodnotíme, že se dost dávalo do pozitivního světla ta spolupráce s biologickou rodinou toho dítěte. V tý přípravě to bylo líčený dost idealisticky, tak se nám to jeví, že to není ve skutečnosti. My to tak cítíme. Ale jinak celkově hodnocení tý přípravy je jako z naší strany velmi pozitivní.

KK: *Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností zákonem stanovená práva pěstounů uvedená v dohodách o výkonu pěstounské péče? Nemáte potřebu stávající práva doplnit o nějaká další, z vašeho pohledu potřebná?*

Zatím jsem asi neměla moc času nějak přemýšlet o svých právech. Musím říct, že mi to stačí tak, jak to je. Musím říct, že mi to vyhovuje a nemám potřebu, aby se na tomto něco měnilo, na těch mejch právech a požadavcích. V podstatě je to krátká doba, co jsem přechodná pěstounka, abych mohla nějak líp posoudit.

KK: *Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností zákonem stanovené povinnosti pěstounů uvedené v dohodách o výkonu pěstounské péče?*

O mejch povinnostech jsme dosti diskutovali, když jsem byla na úřadě podepsat tu dohodu. Musím říct, že povinnosti akceptuju a taky nemám problém s jejich plněním. Vůbec ne. Zatím jsem nad tím nějak neuvažovala, protože dělám pěstounku vcelku krátkou dobu. Zatím to, co teď žiju s tím jedním dítětem, který mám na starosti, tak se neukázalo, že by něčeho bylo moc nebo něčeho bylo málo. Starost mi dělaj ty kontakty chlapce s matkou. Bohužel je nevidim jako prospěšný pro toho chlapce. Ale všechno předávám mojí doprovodné organizaci, aby měli k dispozici správný informace.

KK: *Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností současné finanční ohodnocení pěstounů?*

Co se týče těch peněz. Toho mýho jako platu. Musím říct, že jsme byli zvyklí jako rodina vyžít z mála, takže v podstatě toto pro nás znamená královskéj plat, A vim, že s nim můžu počítat každej měsíc. Já při svym vzdělání středoškolskym bych zřejmě nikde nedosáhla na takovej plat. Asi. Ale co mi nepřijde dobrý, že vlastně nemám žádnýho zaměstnavatele a tím ani pracovní smlouvu. Chtěli jsme si vzít půjčku a v bance po mně chtěli doložit pracovní smlouvu. Jenže já žádnou nemám a tím jsme skončili. Na druhou stranu si myslim a musim říct, že tato práce zřejmě snad ani není vyčíslitelná jako platem, protože opravdu za to dítě má člověk obrovskou odpovědnost celejch 24 hodin, každej den. To cítíme, tu tíhu. Je to tíha, protože nás v podstatě všichni stále kontrolujou. OSPOD, sociálka, celá ta široká biologická rodina. Tuto práci musí dělat fakt jen ten, kdo to asi chce dělat, a pak asi se nedívá se na to, jestli mu dali moc nebo málo.

KK: *Jak hodnotíte na základě vašich zkušeností další pěstounské dávky týkající se svěřeného dítěte?*

Zdá se mi, co se týče tý dávky na ty potřeby dítěte, že je to nevím, jak to někdo dělal, ale jeví se mi to tak šul nul akorát, úplně tak nějak se mi to jeví. Zkraje jsem měla jako tendenci tak trochu si mapovat, kolik asi vydám. Ted už to nedělám. Prostě, žije tady s náma, vim, že tak to

je a že na něho peníze dostanem a můžem si to dovolit. Takže mně to případně tak akorát dostačující.

KK: *Jak přistupujete k zákonem stanovené povinnosti zajištění kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami?*

Máme kontakt s biologickou rodinou, a musím říct, že kdyby nebyl, žilo by se mu i nám líp. Probíhají kontakty s oběma babičkami. Ty o něho mají zájem a berou si ho. Není to úplně, jak bysme si představovali, ale to se nedá nic dělat. Babičky se ale snaží. To jim nemůžem odepřít. Kontakty s otcem nejsou vůbec. Ale pokud víme, tak chlapec s ním má velice negativní zkušenosti a bojí se ho. Kapitola sama o sobě je pak kontakt s matkou. Tam jsou problémy už jenom na klasické domluvě. Ona není schopná celkem dodržovat nějaký zásady. Chlapec k ní chodí na celý víkend. Vždycky to záleží na tom, jestli matka splní zadaný podmínky toho, aby chlapce mohla dostat. Když chlapec ale přijde od matky, tak se vrací tam, kde byl. Jeho slovník, chování. Je to pro něho z našeho pohledu mínus. On se pořád vrací do horšího. Tak si člověk říká, co je vlastně dobře. Jestli, aby bylo dítě s matkou za každou cenu, i když to není to, co on potřebuje. Pokud se k ní vrátí, asi je dobře, že se kontakt nepřeruší. Ale v našem případě to není vůbec jistý, že si chlapce vezme zpět k sobě. Ale chlapec toto ani neví. Myslí si, že od nás se vrátí zase ke své mámě. Je to fakt strašně těžká otázka, jestli ty kontakty s biologickou rodinou ano nebo ne.

KK: Děkuji vám za rozhovor a přeji hezký den.